

Praktická príručka

pre manažment lokality
svetového dedičstva UNESCO
Vlkolíneec

Ružomberok
november 2022

Praktická príručka pre manažment lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec.

Mesto Ružomberok, november, 2022.

HLAVNÁ RIEŠITEĽKA: prof. RNDr. Mária Kozová, CSc.

SPOLURIEŠITELIA:

Externí experti:

doc. RNDr. Eva Pauditšová, PhD., Ústav manažmentu, STU v Bratislave

Ing. Jan Vybíral, Biosférická rezervácia Dolní Morava, o.p.s., Lednice, riaditeľ spoločnosti

Ing. Vladimíra Fabríciusová, PhD., Biosférická rezervácia Poľana a CHKO Poľana, riaditeľka

RNDr. Ivana Tomčíková, PhD., Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

Miestni znalci:

Ing. Jozef Bašary, Komunálne služby Mesta Ružomberok, riaditeľ

RNDr. Martina Kmeťová, PhD., Kultúrny dom A. Hlinku Ružomberok, Dom UNESCO Vlkolíneec

Milan Kolčák, Kultúrny dom A. Hlinku Ružomberok, vedúci Informačného centra Ružomberok

Mgr. Ján Ondřík, Občianske združenie Vlkolíneec, predseda

Jiří Příbyl, Liptovské múzeum, zástupca riaditeľa pre správu objektov a technickú prevádzku

Mgr. Peter Vantara, Správa Národného parku Veľká Fatra

KONZULTANTI A ODBORNÁ SPOLUPRÁCA:

Mgr. Michal Lazár, viceprimátor Mesta Ružomberok

Ing. Gabriela Demčáková, vedúca oddelenia regionálnej politiky, Mesto Ružomberok

PhDr. Miroslav Žabenský, Referát projektov a grantov, Mesto Ružomberok

doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc., Krajský pamiatkový úrad Žilina, riaditeľ

Mgr. Jana Uhříčiková, Krajský pamiatkový úrad Žilina, odborný radca

PaedDr. Michal Kovačic, PhD., Liptovské múzeum, riaditeľ

Ing. Milan Šlávka, Mestské lesy, spol. s r.o. Ružomberok, riaditeľ spoločnosti

Ing. Marián Caban, Správa povodia horného Váhu, riaditeľ

Ing. Miroslav Štefček, PD Ludrová, predseda

Ing. Jozef Tvaruška, Vodárenská spoločnosť, a.s. Ružomberok, výrobo-technický námestník

Projekt s názvom „Implementácia Manažmentového plánu 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec“ bol realizovaný Mestom Ružomberok s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v rámci dotačného programu 1. Obnovme si svoj dom (č. zmluvy: MK-9191/2021-180).

Lokalita Vlkolíneec má najvyššiu formu pamiatkovej ochrany, ktorú umožňuje národná legislatíva v zmysle ustanovení zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. V roku 1977 bol Vlkolíneec vyhlásený za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry a väčšina objektov v lokalite je chránená ako národné kultúrne pamiatky. Ochrana lokality je posilnená vyhlásením ochranného pásma a vďaka situovaniu na území Národného parku Veľká Fatra spadá tiež pod ustanovenia zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Zápis lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO v decembri 1993 na základe Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva v kolumbijskej Cartagene potvrdil jeho jedinečnú hodnotu ako unikátneho krajinnno-sídelno-architektonického komplexu. Dohovor je jediný právny nástroj koncipovaný na ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, založený na princípe jedinečnej svetovej hodnoty, ktorá je nenahraditeľná a musí byť chránená do budúcnosti. Aktuálne (v roku 2022) je Vlkolíneec jednou z ôsmich slovenských lokalít, ktoré sú zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO.

Praktická príručka pre manažment lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec je hlavným výstupom projektu s názvom „Implementácia Manažmentového plánu 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec“. Obsahuje dôležité informácie z Manažmentového plánu pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec 2022+ (vypracovaného v roku 2021), ktoré boli aktualizované a doplnené novými kapitolami „Prevádzkový poriadok pre lokalitu Vlkolíneec“ a „Udržateľný cestovný ruch pre lokalitu Vlkolíneec“.

Praktickú príručku podporujú tri ďalšie výstupy realizovaného projektu „Implementácia Manažmentového plánu 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec“, ktoré významne prispievajú k manažmentu lokality Vlkolíneec, a na ktoré sa príručka odvoláva:

1. Memorandum o vzájomnej spolupráci všetkých zainteresovaných partnerov pri implementácii Manažmentového plánu 2022+ pre Vlkolíneec (podpísané zmluvnými stranami v novembri 2022),
2. Spoločný realizačný plán krátkodobých opatrení na roky 2022 – 2023 a predbežný návrh strednodobých a dlhodobých opatrení do roku 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec (v dokumente sú aktualizované, spresnené a doplnené opatrenia Akčného plánu Manažmentového plánu 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec, ktorý bol vypracovaný v roku 2021),
3. Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec (nadobudol účinnosť 1. 11. 2022).

Vypracovanie Praktickej príručky pre manažment lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec a troch ďalších vyššie uvedených výstupov projektu „Implementácia Manažmentového plánu 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec“ bolo zabezpečené v mesiacoch jún až november 2022 Mestom Ružomberok. Riadiace, koordinačné a administratívne činnosti zabezpečovali zamestnanci Mesta Ružomberok. Odborné činnosti zabezpečovali externí experti v súčinnosti so zamestnancami Mesta Ružomberok. Do vypracovania boli zapojení aj miestni znalci a ďalší konzultanti zo zainteresovaných organizácií.

OBSAH

1. KAPITOLA

VYMEDZENIE LOKALITY SVETOVÉHO DEDIČTVA UNESCO VLKOLÍNEC A OCHRANA JEJ KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT 6

1.1 Vymedzenie územia 6

1.2 Ochrana lokality Vlkolínece a jej ochranného pásma 6

1.3 Vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolínece 11

1.4 Ochrana prírody a krajiny v lokalite Vlkolínece a jej ochrannom pásme 13

2. KAPITOLA

OCHRANA, OBNOVA A REVITALIZÁCIA KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT V LOKALITE VLKOLÍNEC A JEJ OCHRANNOM PÁSME 15

2.1 Obnova a údržba objektov pamiatkového fondu, hospodárskych budov a senníkov 18

2.2 Revitalizácia prídomevých záhrad a ochranného pásma 20

3. KAPITOLA

SÚČASNÉ VYUŽÍVANIE LOKALITY VLKOLÍNEC A POTENCIÁL JEJ ROZVOJA 23

3.1 Vývoj počtu obyvateľov, bytového fondu a počtu návštevníkov 23

3.2 Využitie objektov, intenzita a funkčné využitie lokality Vlkolínece a jej ochranného pásma 25

3.3 Dostupná vybavenosť (služby, infraštruktúra) pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov v lokalite Vlkolínece a plánovaný rozvoj 26

3.4 Kultúrne a spoločenské podujatia organizované v lokalite Vlkolínece 30

4. KAPITOLA

AKTUÁLNY STAV MANAŽMENTU LOKALITY VLKOLÍNEC A MONITORING JEJ STAVU 32

4.1 Lokalita svetového dedičstva UNESCO Vlkolínece v kontexte Mesta Ružomberok a jej postavenie ako mestskej časti 32

4.2 Hlavní aktéri v spravovaní a manažmente lokality Vlkolínece 33

4.3 Súčasné zabezpečenie riadenia (manažmentu) lokality z hľadiska ľudských zdrojov a existujúcich, resp. pripravovaných plánov riadenia 36

4.4 Monitoring stavu zachovania lokality na nadnárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni 38

5. KAPITOLA

DOSTUPNÉ FINANČNÉ ZDROJE NA OCHRANU, OBNOVU, REVITALIZÁCIU, MANAŽMENT A ROZVOJ LOKALITY VLKOLÍNEC 40

5.1 Dostupné zahraničné zdroje a zdroje na cezhraničnú spoluprácu (príklady) 40

5.2 Dostupné finančné zdroje na národnej úrovni (príklady) 41

5.3 Dostupné finančné zdroje na regionálnej a miestnej úrovni (príklady) 42

5.4 Využívania získaných finančných prostriedkov na zabezpečenie ochrany, obnovy, revitalizácie, manažmentu a rozvoja lokality Vlkolínece 43

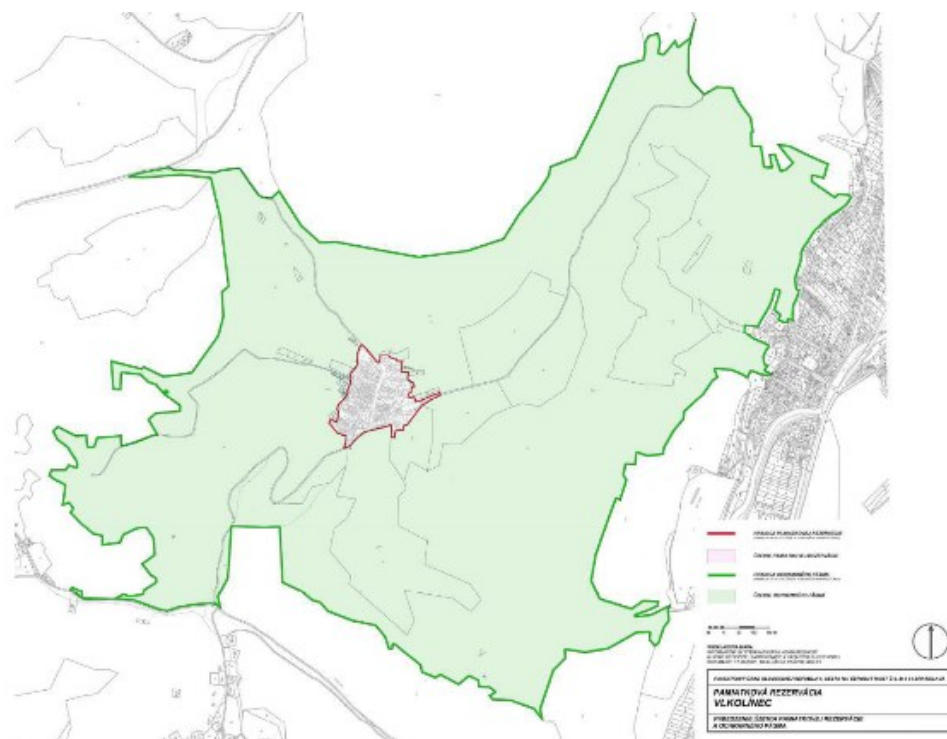
6. KAPITOLA	
HLAVNÉ PROBLÉMY V SÚČASNOM STAVE LOKALITE VLKOLÍNEC A JEJ OCHRANNOM PÁSME	44
7. KAPITOLA	47
PREVÁDZKOVÝ PORIADOK PRE LOKALITU VLKOLÍNEC	47
7.1 Regulatívy, pravidiel, zásady a postupy na zabezpečenie civilnej ochrany	49
7.2 Regulatívy, pravidiel, zásady a postupy na zabezpečenie protipožiarnej ochrany	51
7.3 Regulatívy, pravidiel, zásady a postupy na ochranu expozícií a objektov prístupných verejnosti	52
7.4 Regulatívy, pravidiel, zásady a postupy na udržiavanie čistoty a poriadku, ochranu verejnej zelene, ochranu vodných prvkov a nakladanie s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi	56
7.5 Regulatívy, pravidiel, zásady a postupy na využívanie ochranného pásma	
8. KAPITOLA	
PODPORA UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU V LOKALITE VLKOLÍNEC	60
8.1 Definovanie udržateľného cestovného ruchu a súvisiacich pojmov	60
8.2 Organizačná štruktúra a významné organizácie pôsobiace v cestovnom ruchu v Žilinskom samosprávnom kraji a v regióne Liptov	63
8.3 Východiská pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu v lokalite Vlkolínec	
9. KAPITOLA	
VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE PRE OCHRANU, OBNOVU, REVITALIZÁCIU, MANAŽMENT A ROZVOJ LOKALITY VLKOLÍNEC DO ROKU 2031	66
Zoznam skratiek	71
Použité zdroje	72

1. KAPITOLA

VYMEDZENIE LOKALITY SVETOVÉHO DEDIČTVA UNESCO VLKOLÍNEC A OCHRANA JEJ KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT

1.1 Vymedzenie územia

Záujmovým územím Manažmentového plánu pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec na obdobie rokov 2022 – 2031 (ďalej len manažmentový plán) je územie Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry (PRĽA) Vlkolíneec spolu s ochranným pásmom PRĽA (obr. 1). Územie sa nachádza v západnej časti Liptovskej kotliny, v severozápadnej časti pohoria Veľká Fatra, nad Trlenskou dolinou, na južnom úpätí vrchu Sidorovo v nadmorskej výške 721 m. n. m.

Obr. 1 Vymedzenie územia, ktoré je predmetom manažmentového plánu na obdobie 2022 – 2031 (zdroj: <http://www.pamiatky.sk/Content/ZASADY/Vlkolinec/mapa-OP-vlkolinec.pdf>).

1.2 Ochrana lokality Vlkolíneec a jej ochranného pásma

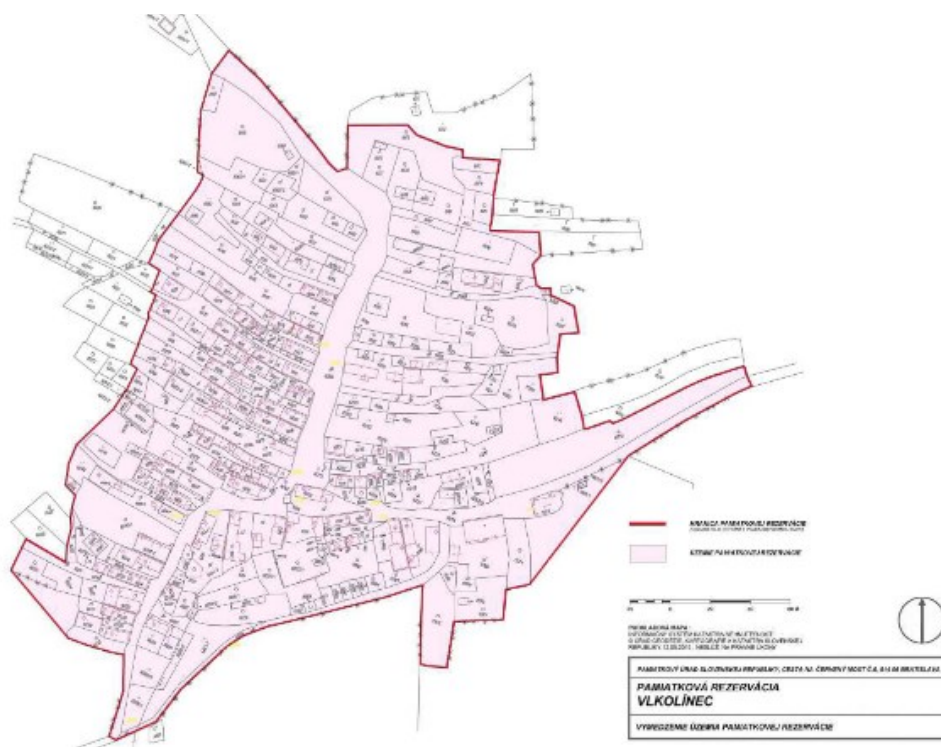
Vyhlásenie Vlkolíneca za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry

Vlkolíneec má najvyššiu formu pamiatkovej ochrany, ktorú umožňuje národná legislatíva v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Ide o mimoriadne cenný krajinnosídelsko-architektonický komplex, ktorý je vytvorený spolupôsobením antropogénnych a prírodných procesov. Už v roku 1974 bolo Uznesením Rady ONV Liptovský Mikuláš č. 113/1974 z 19. 7. 1974 vo Vlkolínci vyhlásených 74 kultúrnych pamiatok. V roku 1977 bol Vlkolíneec vyhlásený za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Uznesením vlády SSR zo dňa 26. januára 1977 č. 21/1977. Väčšina objektov nachádzajúcich sa v zastavanej časti osady je chránená ako národné kultúrne pamiatky (NKP). Z dôvodu vyhlásenia Vlkolíneca za PRĽA bolo prijaté rozhodnutie o stavebnej uzávere pre bytovú výstavbu.

Presná hranica PRLA Vlkolíneec reprezentujúca rozlohu 4,9 ha bola určená pri jej vyhlásení na základe identifikácie zachovaných urbanistických a architektonických hodnôt lokality¹. Cieľom vyhlásenia PRLA Vlkolíneec je chrániť kultúrne hodnoty tejto lokality. V registri pamiatkových rezervácií je evidovaná pod č. 13.

Už pri vyhlásení PRLA Vlkolíneec v roku 1977 bolo v Zásadách pamiatkovej starostlivosti deklarované, že je nevyhnutné venovať pozornosť celkovému prostrediu, teda aj okoliu PRLA. Ochrana lokality preto bola posilnená vyhlásením ochranného pásma PRLA Vlkolíneec, ktorým bola pôvodne v r. 1977 Chránená krajinná oblasť (CHKO) Veľká Fatra². Hranica ochranného pásma PRLA Vlkolíneec prechádzala na severnej strane vrchom Sidorovo, na východe pokračovala k miestnej časti Ružomberka – Bielemu Potoku. Južná hranica prechádzala Trlenskou dolinou po miestnej komunikácii a západná časť prechádzala cez Borovník k Sidorovu.³ Takto bola vymedzená a schválená aj hranica ochranného pásma lokality UNESCO Vlkolíneec v roku 1993.

Nariadenie vlády SR č. 188/2011 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Vlkolíneec, Špania dolina a Osturňa vymedzilo s účinnosťou od 1. júla 2011 v Prílohe č. 1 nové hranice územia PRLA Vlkolíneec (obr. 2). Mapové podklady so zakreslením pamiatkovej rezervácie sú uložené na Pamiatkovom úrade SR, Krajskom pamiatkovom úrade Žilina a na Mestskom úrade v Ružomberku.

Obr. 2 Vymedzenie územia Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolíneec podľa Nariadenia vlády SR č. 188/2011 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Vlkolíneec, Špania dolina a Osturňa (zdroj: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pr-vlkolineec>).

V súčasnosti sa na území pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec nachádza 36 NKP, čo predstavuje spolu 86 pamiatkových objektov. V Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR sú zapísané ako národné nehnuteľné kultúrne pamiatky ľudové zrubové domy a hospodárske stavby (stodoly/humná, maštale, chlievy, sýpka) ako solitérne stavby, resp. ako súčasť zástavby roľníckeho dvora, drevená zvonica, rumpáľová studňa a sakrálna stavba – rímskokatolícky Kostol Navštívenia Panny Márie.⁴

¹ LIPTAYOVÁ, Z., UŠAKOVÁ, M., HAJZOKOVÁ, D. PRLA Vlkolíneec – Zásady pamiatkovej starostlivosti – aktualizácia. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, Archív PU SR – T 2235/1-3, 1990, 57 s. + fotodokumentácia. Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pr-vlkolineec>

² V r. 2002 bola CHKO Veľká Fatra prekategorizovaná Nariadením vlády SR č. 140/2002 Z. z. na Národný park Veľká Fatra.

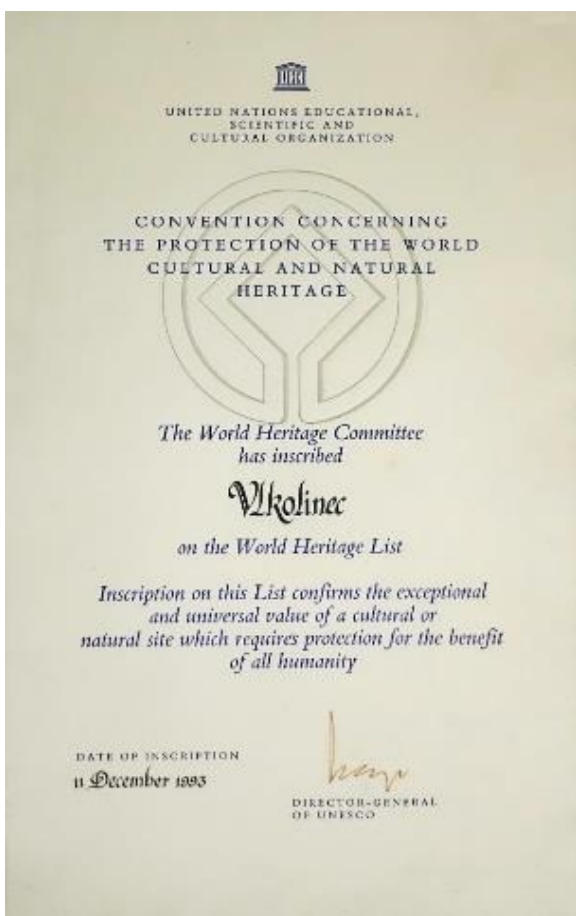
³ LIPTAYOVÁ, Z., UŠAKOVÁ, M., HAJZOKOVÁ, D. PRLA Vlkolíneec – Zásady pamiatkovej starostlivosti – aktualizácia. 1990.

⁴ Územný plán zóny Ružomberok – PRLA Vlkolíneec (2020)

Zápis Vlkolínca do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO

Uznesením vlády SR z 13. augusta 1991 k návrhu na zaradenie kultúrneho a prírodného dedičstva SR do Zoznamu svetového dedičstva vláda SR:

- A. Súhlasila, aby do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO bola zaradená aj rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec;
- B. Uložila
 - a) ministromi a predsedovi Slovenskej komisie pre životné prostredie v spolupráci s ministrom kultúry zabezpečiť predloženie návrhu na zápis PRLA Vlkolínec (spolu s návrhmi ďalších slovenských lokalít) do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO (do 20. 9. 1991),
 - b) ministromi a predsedovi Slovenskej komisie pre životné prostredie a ministromi kultúry zabezpečovať v zmysle Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva národnú ochranu kultúrneho a prírodného dedičstva navrhovaného na zaradenia do Zoznamu; v nadväznosti na túto úlohu vypracovať a predložiť vláde SR programy starostlivosti o predmetné kultúrne pamiatky a chránené prírodné územia (do 31. 12. 1992).

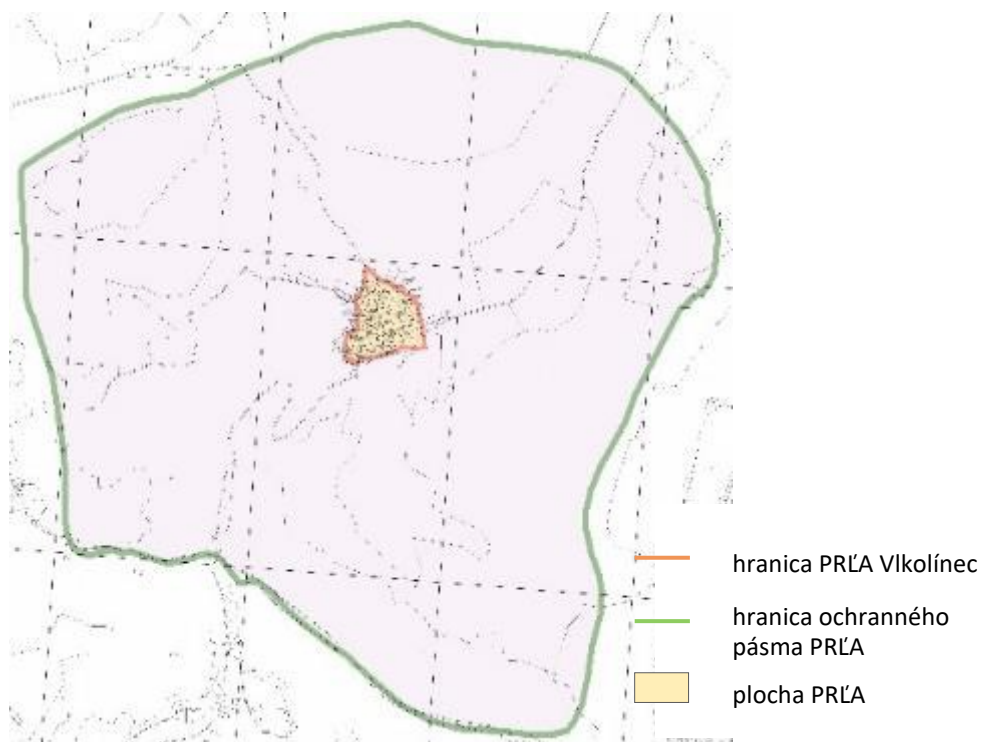
Nomináciu Vlkolínca vypracovali v rokoch 1991 až 1992 odborní zamestnanci Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, právneho predchodcu dnešného Pamiatkového úradu Slovenskej republiky a jeho jednotlivých krajských pamiatkových úradov.

Návrh na zápis Vlkolínca do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO bol po posúdení zahraničnými expertmi odročený na ďalšie posudzovanie v rámci komparatívnej analýzy. Na svojom 16. zasadnutí v Paríži predsedníctvo Výboru pre svetové dedičstvo požiadalo ICOMOS (Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla) o vypracovanie porovnávacej štúdie medzi podobnými lokalitami v strednej Európe. Štúdia „Tradičné dediny v Karpatskej kotline a jej bezprostrednom okolí“, ktorá bola vypracovaná po konzultácii so špecialistami zo všetkých zainteresovaných krajín, bola prezentovaná na zasadnutí Výboru pre svetové dedičstvo v decembri 1993. Lokalita Vlkolínec bola zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO pod identifikačným číslom 622rev. na základe Dohovoru o ochrane svetového a kultúrneho dedičstva⁵ v Kolumbii v Cartagene na 17. zasadnutí Výboru svetového dedičstva dňa 11. decembra 1993 ako posledná obývaná osada v karpatskom regióne zachovaná ako celok pôvodnej ľudovej architektúry a ako unikátny krajino-sídelno-architektonický komplex (obr. 3).

Obr. 3 Zápis lokality Vlkolínec v roku 1993 do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Na obr. 4 sú vyznačené hranice chráneného územia a ochranného pásma lokality UNESCO Vlkolínec vymedzené pri zápise v roku 1993. Do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO územie PRLA Vlkolínec zapísali v rozsahu, v akom bola pamiatková rezervácia vyhlásená v roku 1977, čiže celé zastavané územie a ochranné pásmo.

⁵ Slovensko pristúpilo k Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva⁵ 15. februára 1991 (ešte v rámci bývalého Československa).

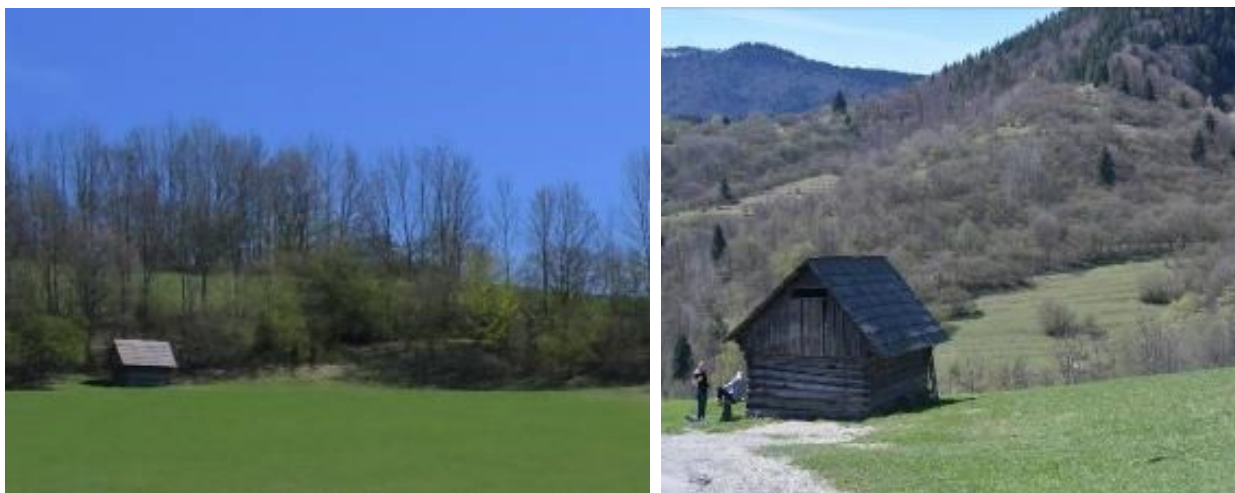
Obr. 4 Chránené územie a ochranné pásmo lokality UNESCO Vlkolínec vymedzené v roku 1993 pri Zápise do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO (<http://whc.unesco.org/en/list/622>).

Na území pamiatkovej rezervácie Vlkolínec sa nachádza 36 NKP, ktoré sa skladajú z 86 pamiatkových objektov. Súčasťou zástavby osady okrem obytných domov – typických zrubových dreveníc (obr. 5) a hospodárskych stavieb sú i sakrálne stavby a stavby občianskej vybavenosti: škola, obchod, hasičská zbrojnica, Kostol Navštívenia Panny Márie, vybudovaný podľa archívnych dokladov v roku 1875, a cintorín. K historicky najstarším občianskym stavbám patrí drevená rumpáľová studňa z roku 1860 s hĺbkou 13 metrov a drevená zrubová zvonica, postavená v roku 1770.

Obr. 5 Typické drevenice vo Vlkolínci (FOTO: E. PAUDITŠOVÁ, 2018).

Špecifickým prvkom sú objekty drobnej architektúry situované v zastavanom území i vo voľnej krajine – senníky (tzv. štály) (obr. 6).

Obr. 6 Zrubové senníky v okolí Vlkolínce (FOTO: E. PAUDITŠOVÁ, 2018).

Ochranné pásmo PRLA Vlkolíncec a jeho súčasné vymedzenie

Územie PRLA Vlkolíncec má od roku 1977 ochranné pásmo, ktoré zabezpečuje ochranu a usmernený rozvoj okolia pamiatkovej rezervácie (§ 18, ods. 1 zákona č. 49/2002 Z. z.). Do ochranného pásma bolo začlenené územie, ktoré je dôležité z hľadiska väzieb a širších vzťahov k územiu PRLA Vlkolíncec.

Ochranné pásmo PRLA Vlkolíncec bolo upravené rozhodnutím Pamiatkového úradu Slovenskej republiky č. PU-07/1520-11/7509 zo dňa 30. októbra 2007⁶ a v súčasnosti má rozlohu 320,7 ha (vyznačené je na obr. 1).

Vymedzenie ochranného pásma sleduje ochranu a rehabilitáciu širšieho územia tak, aby boli zachované jedinečné pamiatkové hodnoty samotnej rezervácie a jej prostredia. Účelom a cieľom vyhlásenia ochranného pásma pre PRLA Vlkolíncec je⁷:

- ochrana a usmernený rozvoj v prostredí a okolí pamiatkovej rezervácie,
- nevyhnutné zabezpečenie účinnejšej ochrany špecifického krajinného prostredia,
- zabezpečenie eliminácie ohrozenia a nežiaducich zásahov do zachovanej štruktúry krajiny v okolí pamiatkovej rezervácie,
- ochrana a rehabilitácia širšieho územia tak, aby boli zachované jedinečné pamiatkové hodnoty samotnej rezervácie a jej prostredia,
- rešpektovanie súvislostí s lokalitou zapísanou do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO,
- začlenenie územia, ktoré je dôležité z hľadiska väzieb a širších vzťahov k územiu pamiatkovej rezervácie, t. j. územia významného z hľadiska zachovania obrazu krajiny v uvedenom územno priestorovom rámci.

Identifikovanie charakteristických diaľkových pohľadov

Charakteristickým znakom územia pamiatkovej rezervácie Vlkolíncec je jeho založenie v strmom svažitom teréne so sklonom terénu na južnú stranu. Rozprestiera sa na južnom svahu jedného z výbežkov liptovskej časti hlavného hrebeňa Veľkej Fatry. Okrem vrchu Sidorova obec obklopujú z východnej strany kopce Stráňa, od západu vyvýšeniny Laz a Diel a od juhu Rovný diel. Kopce v bezprostrednom okolí sídla vytvárajú charakteristický krajinný rámec. Pohorie Veľkej Fatry a kultúrna krajina v okolí dediny tvoria krajinný rámec osady Vlkolíncec.

Predmetom ochrany vo vymedzenom ochrannom pásme⁸ je aj zachovanie historickej panorámy, siluety dominant a charakteristických diaľkových pohľadov. Zmyslom ochrany je zachovanie vzájomnej nadväznosti estetického pôsobenia sídla a krajiny tak, aby svojrázne prírodné prostredie, reprezentované štruktúrou krajiny tvorenou terasovitými políčkami, záhradami, lúkami a zachovanými senníkmi, vytváralo charakteristickú krajinnú scenériu. Ide o zachovanie kontextu vidieckeho sídla a okolitej historickej kultúrnej krajiny a celkového prírodného rámca. Preto je v záujme pamiatkovej ochrany zachovať a regenerovať pohľady z územia PRLA

⁶ Pamiatkový úrad SR. *Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíncec*. Číslo: PÚ-07/1520-11/7509/And. 2007.

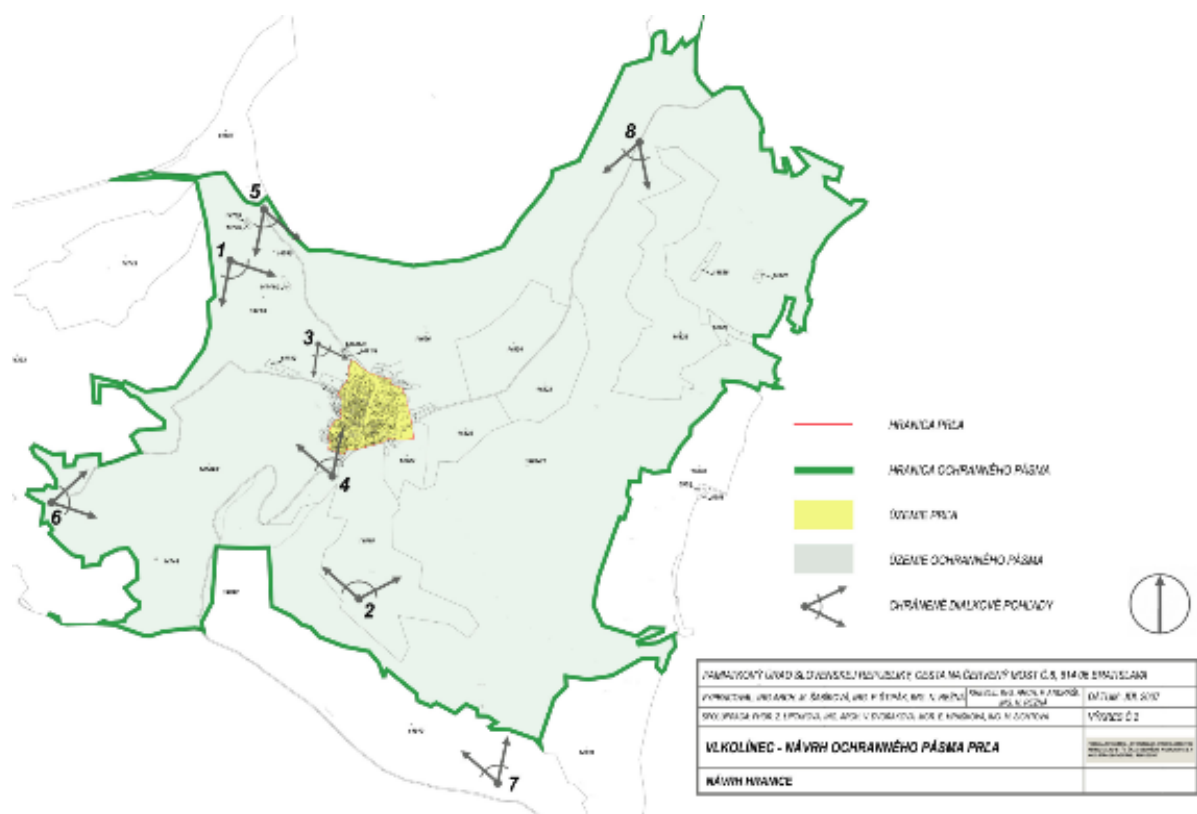
⁷ Pamiatkový úrad SR. *Pamiatková rezervácia Vlkolíncec*. spracovatelia: Režná a kol. 2007.

⁸ Pamiatkový úrad SR. *Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíncec*. Číslo: PÚ-07/1520-11/7509/And. 2007.

Vlkolínec na krajinu, ale aj naopak z krajiny na pamiatkové územie. Z tohto dôvodu sú v ochrannom pásme stanovené chránené diaľkové pohľady. Najvýznamnejšie diaľkové pohľady na historickú štruktúru pamiatkovej zóny sú z vrcholu masívu Sidorovo južným smerom s pohľadom na panorámu hrebeňa Nízkych Tatier a na masív Veľkej Fatry. Najvýznamnejším pohľadom z obce je pohľad na majestátny Sidorovo.

V rámci ochranného pásma lokality Vlkolínec je identifikovaných osem chránených diaľkových pohľadov (obr. č. 7), pričom najviac pozorovacích bodov pre diaľkové pohľady je umiestnených v centrálnej časti lokality Vlkolínec.

Charakteristické diaľkové pohľady sa považujú za mosty, ktoré významovo spájajú problematiku ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva. Pojem charakteristické pohľady, siluety a panoráma je zakotvený v zákone č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (§ 29 ods. 3). Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (§ 1 ods. 1) a Dohovor Rady Európy o krajine⁹ uvádzajú súvisiaci pojem, a to charakteristický vzhlad krajiny.

Obr. 7 Chránené diaľkové pohľady v ochrannom pásme PRĽA Vlkolínec (zdroj: *Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR č. PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolínec, 2007*).

1.3 Vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolínec¹⁰

Vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote ako základnej požiadavke na zápis nehnuteľnosti do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO bol zavedený vo Vykonávacej smernici na implementáciu Dohovoru o svetovom dedičstve v roku 2005. Rozhodnutím Výboru svetového dedičstva WHC-14/38.COM/8E bolo prijaté Vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolínec. Tento dokument (zo dňa 30. apríla 2014) predstavuje návrh rozhodnutia o prijatí 127 retrospektívnych vyhlásení o vynikajúcej univerzálnej hodnote už vyhlásených lokalít svetového dedičstva (medzi ktoré patrí aj lokalita Vlkolínec), ktoré predložilo 50 štátov, zmluvných strán, pre

⁹ Rada Európy. *Európsky dohovor o krajine*. Florencia, 2000, od 1.7.2021 zmena názvu, k dohovoru môžu pristúpiť aj neeurópske štáty.

¹⁰ Krajský pamiatkový úrad Žilina: *Vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolínec prijaté Rozhodnutím Výboru svetového dedičstva WHC-14/38.COM/8E – Schválenie retrospektívnych definícií jedinečnej svetovej hodnoty. PRĽA Vlkolínec – Id. č. 622rev Dátum zápisu 1993. Protokol platnosti zásad, 2016. Číslo: KPUZA-2016/630-10/64159 3 s.*

lokality, ktoré v čase zápisu do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO nemali schválené žiadne vyhlásenie o jedinečnej svetovej hodnote.

V nasledujúcom texte uvádzame celé znenie Vyhlásenia o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolíneec.

Stručná syntéza

Osada Vlkolíneec s rozlohou 4,9 ha tvorí miestnu časť Mesta Ružomberok. V minulosti sa označovala ako „ulica“ Ružomberka, hoci sa nachádza vo vzdialenosti približne 7 km od mesta, v horskom prostredí severnej časti stredného Slovenska. Ide o pozoruhodne zachovaný typ stredovekého dedinského sídla s drevenou architektúrou horských a podhorských oblastí. Jeho pôdorys, sčasti formovaný kopcovitým terénom pohoria Veľká Fatra, vytvárajú zrubové domy situované na úzkych parcelách so stodolami, senníkmi a ďalšími hospodárskymi objektmi v zadných častiach parcely. Stredom osady tečie potok, ktorého tok usmerňuje drevený žľab. Okolitú krajinu tvoria úzke pásy polí a pasienkov so senníkmi chránené od severu masívom vrchu Sidorovo.

Hoci počiatky osídlenia osady siahajú do 10. storočia, prvé písomné zmienky o ňom pochádzajú až z konca 14. storočia. Pôdorys osady v tomto období je doložený písomnými prameňmi, ktoré v roku 1469 uvádzajú vo Vlkolínci päť ulíc. Väčšina zachovaných objektov sa však datuje do 19. storočia. K týmto patrí 43 takmer neporušených hospodárskych dvorov, ktoré si zachovali množstvo archaických stavebných prvkov, Kostol Navštívenia Panny Márie postavený v roku 1875, zvonica vybudovaná v roku 1770 a budova školy.

Osada Vlkolíneec a jej prírodné okolie tvoria harmonický urbanistický celok, charakterizovaný významnou interakciou ľudí a prírody. Vlkolíneec predstavuje v rámci regiónu najlepšie zachovaný a najcelistvejší urbanistický komplex tradičnej ľudovej architektúry pozostávajúci zo zrubových domov a hospodárskych budov, drevenej zvonice a murovaných objektov kostola a školy.

Kritériá zápisu do Zoznamu svetového dedičstva

Kritérium (iv): Vlkolíneec je pozoruhodne celistvo zachovaným vidieckym sídlom so zrubovou architektúrou charakteristického stredoeurópskeho typu, ktorý sa hojne vyskytuje v horských oblastiach. Pôdorys sídla ostal prakticky nezmenený a jeho architektonický štýl bol plne zachovaný. Je najlepšie zachovaným a najcelistvejším súborom svojho typu v celom regióne.

Kritérium (v): Vlkolíneec je jedinečným príkladom tradičného stredoeurópskeho vidieckeho sídla so 43 zachovanými obytnými a hospodárskymi objektmi odrážajúcimi množstvo archaických stavebných prvkov, situovaného v krajinnom zázemí tradične obrábaných úzkych pásov polí, ktoré sa stalo zraniteľným v dôsledku zmien životného štýlu.

Integrita

Všetky prvky podstatné pre vyjadrenie jedinečnej svetovej hodnoty sú zahrnuté v rámci hraníc lokality, jej ohraničenie a rozsah sú primerané. Rad domov, ktoré boli zničené požiarom počas II. svetovej vojny, nebol nahradený. Ochranné pásmo, ktoré zahŕňa okolitú krajinu polí a pasienkov, zabezpečuje ochranu významných pohľadov na lokalitu a predchádza neprimeranému rozvoju.

Lokalita je zraniteľná voči vplyvom cestovného ruchu, ktorý zasahuje do bežného života miestnych obyvateľov. Charakter sídla bol ovplyvnený nárastom dočasných obyvateľov kupujúcich objekty na rekreačné účely. Zvlášť ohrozené sú hospodárske objekty, z ktorých mnohé nie sú využívané vôbec alebo sú využívané neprimeraným spôsobom.

Autenticita

Vďaka periférnej polohe a izolovanosti zostal zachovaný historický ráz celého sídla s nenarušenou zástavbou drevených zrubových domov. Autenticita formy a dizajnu sa prejavuje v originálnom architektonickom štýle, ktorý sa zachoval prakticky nezmenený. Autenticita funkcie a využitia bola ovplyvnená úpravami interiérov objektov podľa požiadaviek súčasných štandardov bývania.

Zabezpečenie ochrany a manažmentu

Lokalita požíva najvyššiu formu pamiatkovej ochrany, ktorú umožňuje národná legislatíva v zmysle ustanovení zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu. V r. 1977 bol Vlkolíneec vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry, ktorá čiastočne zamedzuje novej výstavbe. Väčšina objektov v lokalite je chránená ako národné kultúrne pamiatky. Ochrana lokality je posilnená vyhlásením ochranného pásma (320,7 ha) a vďaka situovaniu na území Národného parku (NP) Veľká Fatra spadá tiež pod ustanovenia zákona

č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Za zachovanie osady a jej okolia zodpovedajú Ministerstvo kultúry SR a Ministerstvo životného prostredia SR.

Všetky plánované zásahy v území podliehajú striktnému posúdeniu projektovej dokumentácie, ktoré vykonáva Krajský pamiatkový úrad Žilina. Zásady pamiatkovej ochrany Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolínec (1981, aktualizácia 1995) definujú prípustné metódy a postupy obnovy, ktoré sa vzťahujú na objekty v rezervácii i v jej ochrannom pásme. Zmena využitia objektov je prípustná iba v prípade, že nedôjde k zmenám ich hmotnej podstaty a musí byť schválená krajským pamiatkovým úradom. Väčšina objektov v lokalite je v súkromnom vlastníctve. Dôležitými výnimkami je 10 objektov vlastnených samosprávou (Mesto Ružomberok) a kostol, ktorý vlastní Rímsko-katolícka cirkev, 1 objekt vlastní ŽSK a 1 objekt vlastní OZ Vlkolínec.¹¹

Lokalita má zabezpečený pravidelný systém monitoringu, ktorý sleduje a vyhodnocuje zachovanie jej hodnôt a umožňuje prijímať opatrenia na prevenciu potenciálnych ohrození. Riadenie lokality je usmerňované manažmentovým plánom a je koordinované Mestom Ružomberok v úzkej spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Žilina. Na zaistenie účinnej ochrany lokality a zlepšenie verejného povedomia o jej hodnotách schválilo Mesto Ružomberok pre Vlkolínec špecifický štatút.

1.4 Ochrana prírody a krajiny v lokalite Vlkolínec a jej ochrannom pásme

Záujmové územie PRĽA Vlkolínec a jej ochranného pásma leží v ochrannom pásme NP Veľká Fatra, ktoré má podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov 2. stupeň územnej ochrany.

Veľká Fatra ako jedno z najzachovalejších pohorí Slovenska bolo už v roku 1974 s účinnosťou od 13. februára vyhlásené Vyhláškou Ministerstva kultúry SSR č. 8/1974 Zb. z 28. decembra 1973 v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 287/1994 Z. z. za Chránenú krajinnú oblasť Veľká Fatra na rozlohe 60 610 ha. Rozloha ochranného pásma chránenej krajinej oblasti bola 20 500 ha.

Vzhľadom na mimoriadne hodnoty bola CHKO Veľká Fatra s účinnosťou od 1. apríla 2002 Nariadením vlády č. 140 zo 6. marca 2002 prekategORIZOVANÁ na NP Veľká Fatra. Rozloha vlastného územia národného parku je 40 371,34 ha a ochranné pásmo má rozlohu 26 132,58 ha. V súlade v súčasnosti platnou zonáciou NP Veľká Fatra leží lokalita Vlkolínec a jej ochranné pásmo v zóne D, teda v zóne, do ktorej sa začleňujú zastavané územia obcí v národnom parku, kde je cieľom ochrany zachovanie charakteristického vzhľadu krajiny so špecifickými formami osídlenia.

Maloplošné chránené územia

V bezprostrednej blízkosti PRĽA Vlkolínec a jej ochranného pásma sa nachádzajú štyri maloplošné chránené územia, ktoré sú zaradené do kategórie prírodná pamiatka (PP) a jeden chránený areál (CHA). Sú to PP Dogerské skaly (vyhlásená v roku 1952, novelizovaná v roku 1986), PP Jazierske travertíny (vyhlásená v roku 1952, novelizovaná v rokoch 1984 a 1988), PP Krková skala (vyhlásená v roku 1952, novelizovaná v rokoch 1984 a 1988), PP Vlčia skala (vyhlásená v roku 1952, novelizovaná v rokoch 1984 a 1988) a CHA Revúca (vyhlásený v roku 2002). Na území všetkých vyššie uvedených PP a CHA platí 4. stupeň ochrany.

PP Dogerské skaly: územie má veľký prírodovedecký význam so značnou prírodovedeckou hodnotou, je vzácnou študijnou ukážkou odkryvu jurského súvrstvia rádiolaritového vývoja. Umožňuje štúdium profilu, zloženia a zafarbenia dogerských vrstiev na prístupnom mieste.

PP Jazierske travertíny: ochrana zriedkavej geomorfologickej formy travertínovej terasy o hrúbke asi 30 m s menšími teráskami dnes už zaniknutých jazierok na vedeckovýskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

PP Krková skala: ochrana významného geomorfologického výtvoru na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

PP Vlčia skala: je vyhlásená na ochranu travertínového súvrstvia v podobe morfológicky výraznej terasy strmo spadajúcej do doliny Trlenského potoka, ktorá poskytuje možnosť štúdia vzniku travertínov a stratigrafie kvartéru na vedeckovýskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.

¹¹ Podrobnejšie informácie sú v podkapitole 4.1 v časti „Stav vlastníctva“.

CHA Revúca: predstavuje zachovalú podhorskú riečku s aluviálnymi močiami, slatinnými lúkami a brehovými porastami, na ktorej sa vďaka čistej vode a prirodzenému korytu zdržal ohrozený druh našej fauny – vydra riečna (*Lutra lutra*).

Všetky štyri PP majú vymedzené ochranné pásmo s 3. stupňom ochrany o rozlohe 60 m okolo územia PP.¹²

Chránené územia patriace do európskej sústavy chránených území Natura 2000

V blízkosti PRĽA Vlkolínce sa nachádzajú územia, ktoré patria do sústavy európskych chránených území NATURA 2000, a to:

- **Chránené vtáčie územie (CHVÚ) Veľká Fatra** (SKCHVU033). Predmetom ochrany CHVÚ Veľká Fatra je zachovanie biotopov druhov vtákov európskeho významu a zabezpečenie ich prežitia a rozmnožovania druhov vtákov európskeho významu.
- **Územie európskeho významu Veľká Fatra** (SKUEV 0238) a **Územie európskeho významu Revúca** (SKUEV 0164). Obidve územie je vyhlásené z dôvodu ochrany biotopov a druhov európskeho významu

Genofondové lokality a prvky územného systému ekologickej stability

V okolí zastavaného územia Vlkolínca sa nachádza niekoľko prvkov územného systému ekologickej stability (ÚSES), ktoré zahŕňajú lesné, lúčne, mokradové a skalné biotopy a tiež genofondové lokality. V bezprostrednej blízkosti záujmového územia sa nachádza biocentrum provincionálneho významu (Bc1p) a v okolí sa nachádzajú štyri genofondové lokality: Slatina na vlkolínskych lúkach, Slatina pod Vlkolíncom, Lúky pod Sidorovom a Príkre.¹³

¹² Zoznam maloplošných chránených území k 31. 12. 2020 (www.soprs.sk)

¹³ SAŽP. Regionálny územný systém ekologickej stability okresu Ružomberok, 189 s. + prílohy; 2013.

2. KAPITOLA

OCHRANA, OBNOVA A REVITALIZÁCIA KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT V LOKALITE VLKOLÍNEC A JEJ OCHRANNOM PÁSME

Riešené územie lokality Vlkolíneec zaujíma v urbanistickej štruktúre Mesta Ružomberok výnimočné postavenie. Významnými medzníkmi boli prijatie Uznesenia vlády SSR č. 21 zo dňa 26. 1. 1977, ktorým bol Vlkolíneec vyhlásený za PRLA, a v roku 1993 zápis Vlkolínca do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Pamiatkové hodnoty územia lokality UNESCO Vlkolíneec a jej ochranného pásma vychádzajú zo základných atribútov urbanizmu: pôdorysná osnova, pôsobenie v krajine (poloha, panoráma, charakteristické diaľkové pohľady), priestorové usporiadanie sídla (pohľady zo sídla, uličné priestory, dominanty, funkcia sídla, skladba a hodnotenie zástavby (vek, stavebno-technický stav), skladba zástavby z hľadiska pamiatkových hodnôt (chránené a nechránené stavby). Tieto atribúty dopĺňajú ďalšie podmienky potrebné na prevádzku a existenciu sídla (hospodárska činnosť, technická infraštruktúra), ale aj na ochranu špecifických znakov sídla (zeleň, drobná architektúra a pod.).

Ochranu, obnovu a revitalizáciu kultúrnych a prírodných hodnôt lokality Vlkolíneec a jej ochranného pásma okrem už vyššie uvedených dokumentov uvedených v 1. kapitole¹⁴ regulujú a usmerňujú najmä:

- VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti územného plánu zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec a Územný plán zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec (2020);
- Uznesenia Mestského zastupiteľstva Mesta Ružomberok prijaté v súlade s § 14 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu o utvorení a odbornom vedení evidencie ďalších pamätihodností;
- Odborné dokumenty Mesta Ružomberok vypracované pre lokalitu Vlkolíneec, a to Manažmentový plán 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva Vlkolíneec + Akčný plán – návrhová časť manažmentového plánu (vypracované v r. 2021 a aktualizované v r. 2022) a Krajinná štúdia Vlkolíneec (vypracovaná v r. 2019).

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolíneec

Regulatívy územného rozvoja a záväzné časti, čl. 1 Úvod, ods. 2.

Za zásadné požiadavky ochrany svetového kultúrneho dedičstva – PRLA Vlkolíneec a jej bezprostredného okolia vymedzeného ochranným pásmom treba považovať:

- a) **zachovanie autenticity a integrity** so zodpovedajúcou ochranou územia a jeho ochranného pásma adekvátnym riadiacim systémom,
- b) **trvalú udržateľnosť** so zabezpečením primeraného, udržateľného využitia bez negatívnych vplyvov na jedinečnú svetovú hodnotu
- c) **hodnotu lokality, jej integritu a autenticitu,**
- d) **ochranu in situ** so zabezpečením ochrany pôvodných originálnych pamiatkových hodnôt pri umožnení rozvoja lokality.

Na území PRLA Vlkolíneec sa nachádza 36 národných kultúrnych pamiatok (NKP), čo predstavuje 86 pamiatkových objektov.

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolíneec

Článok 6 Regulatívy začlenenía stavieb do okolitej zástavby, pamiatkových rezervácií, pamiatkových zón a do ostatnej krajiny

Ods. 1. V súvislosti s ochranou kultúrnych pamiatok a pamiatkovo chránených území:

- e) rešpektovať v území PRLA Vlkolíneec 36 národných kultúrnych pamiatok evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR, čo predstavuje 86 pamiatkových objektov:

¹⁴ Protokol platnosti zásad a Zásady ochrany pamiatkového územia PRLA Vlkolíneec, ktoré vydal v roku 2016 Krajský pamiatkový úrad Žilina, Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007, ktorým bolo vyhlásené ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec a Ustanovenia súvisiacich zákonov, nariadení a vyhlášok z oblasti ochrany pamiatkového fondu a ochrany prírody a krajiny.

1. Dvor roľnícky č. súpisné 9003, č. ÚZPF 2832/1-5, parc. č. KN 15981 (dom ľudový, plot, stodola, maštal).
2. Dvor roľnícky č. súpisné 9004 a 9062, č. ÚZPF 2833/1-3, parc. č. KN 15982, 15984 (dom ľudový, stavba hospodárska a stodola).
3. Dvor roľnícky č. súpisné 9005-9006, č. ÚZPF 2834/1-3, parc. č. KN 15999, 15998, 15991, 159992 (dom ľudový I., dom ľudový II. a stavba hospodárska).
4. Dom ľudový č. súpisné 9007, č. ÚZPF 2835/1, parc. č. KN 1600 (dom ľudový).
5. Dvor roľnícky č. súpisné 9008, č. ÚZPF 2836/1-2, parc. č. KN 16002 (dom ľudový a stodola).
6. Dvor roľnícky č. súpisné 9009, č. ÚZPF 2837/1-2, parc. č. KN 16012 (dom ľudový a maštal).
7. Dvor roľnícky č. súpisné 9010, č. ÚZPF 2838/1-4, parc. č. KN 16013 (dom ľudový, stodola, chliev a plot).
8. Dvor roľnícky č. súpisné 9011, č. ÚZPF 2839/1-3, parc. č. KN 16014/1,16 014/2 (dom ľudový, stodola a chliev).
9. Dvor roľnícky č. súpisné 9012, č. ÚZPF 2840/1-2, parc. č. KN 16024 (dom ľudový a stodola).
10. Dvor roľnícky č. súpisné 9013, č. ÚZPF 2841/1-2, parc. č. KN 16028 (dom ľudový a stodola s maštalou).
11. Dom ľudový č. súpisné 9014, č. ÚZPF 2842/1, parc. č. KN 16030 (dom ľudový)
12. Dvor roľnícky č. súpisné 9015, č. ÚZPF 2843/1-2, parc. č. KN 16032 (dom ľudový a stodola s maštalou).
13. Dvor roľnícky č. súpisné 9016-9017, č. ÚZPF 2844/1-4, parc. č. KN 16041, 16039 (dom ľudový, stodola, maštal a sýpka).
14. Dvor roľnícky č. súpisné 9018, č. ÚZPF 2845/1-2, parc. č. KN 16042 (dom ľudový a stodola) stavby hospodárske č. súpisné 9073, č. ÚZPF 2846/1-2, parc. č. KN 16050 (stodola a chliev).
15. Dvor roľnícky č. súpisné 9020-9021, č. ÚZPF 2847/1-6, parc. č. KN 16057, 16051, 16052, 16053, 16054 (dom ľudový I. dom ľudový II., maštal I., maštal II., stodola I. a stodola II.).
16. Dom ľudový č. súpisné 9022, č. ÚZPF 2849/1, parc. č. KN 16060 (dom ľudový).
17. Dom ľudový č. súpisné 9023, č. ÚZPF 2850/1, parc. č. KN 16061 (dom ľudový).
18. Dom ľudový č. súpisné 9024, č. ÚZPF 2851/1, parc. č. KN 16063/1 (dom ľudový).
19. Dvor roľnícky č. súpisné 9025, č. ÚZPF 2852/1-3, parc. č. KN 16066, 16065 (dom ľudový, stodola a maštal).
20. Dom ľudový č. súpisné 9026, č. ÚZPF 2853/1-2, parc. č. KN 16078 (dom ľudový a maštal).
21. Dvor roľnícky č. súpisné 9027, č. ÚZPF 2854/1-4, parc. č. KN 16083/2, 16083/1 (dom ľudový, maštal I., stodola a maštal II.).
22. Dvor roľnícky č. súpisné 9028, č. ÚZPF 2855/1-3, parc. č. KN 16090, 16088 (dom ľudový, maštal a stodola).
23. Zvonica drevená, bez súpisného čísla, č. ÚZPF 2856/1, parc. č. KN 16233 (zvonica).
24. Dom ľudový č. súpisné 9029, č. ÚZPF 2857/1, parc. č. KN 16092 (dom ľudový).
25. Dvor roľnícky č. súpisné 9030, č. ÚZPF 2858/1-2, parc. č. KN 16093, 16097, 16096 (dom ľudový a stodola).
26. Dvor roľnícky č. súpisné 9031-9032, 9033-9034 č. ÚZPF 2859/1-5, parc. č. KN 16112, 16113, 16114, 16106, 16108 (dom ľudový I., maštal s chlievom, stodola, dom ľudový II. a stodola s chlievom).
27. Dvor roľnícky č. súpisné 9035, č. ÚZPF 2860/1-3, parc. č. KN 16116, 16118 (dom ľudový, maštal a stodola).
28. Dvor roľnícky č. súpisné 9036, č. ÚZPF 2861/1-2, parc. č. KN 16117,16119 (dom ľudový, stodola s maštalou).
29. Dom ľudový č. súpisné 9037 a stodola, č. ÚZPF 2862/1-2, parc. č. KN 16133, 16128 (dom ľudový a stodola).
30. Dom ľudový č. súpisné 9038 a stodola, č. ÚZPF 2863/1-2, parc. č. KN 16135 (dom ľudový a stodola).
31. Dvor roľnícky č. súpisné 9039, č. ÚZPF 2864/1-2, parc. č. KN 16136 dom ľudový a stodola s maštalou)
- 32 a 33 Domy ľudové č. súpisné 9041-9042, č. ÚZPF 2865/1, parc. č. KN 16143, 16144 (dom ľudový).
34. Dvor roľnícky č. súpisné 9050-9051, 9056, č. ÚZPF 2866/1-2, parc. č. KN 16231, 1630 (dom ľudový a stodola).
35. Dvor roľnícky č. súpisné 9052-9053, č. ÚZPF 2867/1-3, parc. č. KN 16236, 16237, 16238 (dom ľudový, sýpka a maštal).
36. Kostol rímskokatolícky Navštívenia Panny Márie, č. súpisné 9001, č. ÚZPF 11795/1, parc. č. KN 15973 (kostol).

Koncepcia riešenia územia v Územnom pláne zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec (2020) (ďalej len ÚPN-Z PRLA Vlkolínec, 2020) navrhuje **riešenie zástavby vrátane doplnenia výstavby v polohách obnovujúcich pôvodnú urbanistickú antropogénnu stopu** a obnovuje pôvodný charakteristický vonkajší obraz územia s jeho panorámou, siluetou i typickým strešným reliéfom a odstránenie, príp. prestavbu stavieb narušujúcich vonkajší obraz územia.

Koncepcia riešenia v Územnom pláne zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec (2020), Sprievodná správa, str. 23:

- a) Návrh riešenia zástavby vrátane doplnenia výstavby v polohách obnovujúcich pôvodnú urbanistickú stopu nenarušuje, zachováva a obnovuje typický vnútorný obraz územia s charakteristickou priestorovou štruktúrou tvorenou dvojradovou ulicovkou s otvorenými dlhými dvormi.
- b) Obnovením umiestnenia stavieb na pôvodných polohách a návrhom na odstránenie nevhodných stavieb narušujúcich pamiatkové hodnoty územia a návrhom umiestnenia následnej náhradnej vhodnej výstavby (hlavne v severnej časti sídla postihnutej požiarom v roku 1944) sa typickou štruktúrou obnovuje vnútorný obraz územia.
- c) Akceptovaním historickej **autenticity** a **integrity prostredia** (výnimočnosť prostredia a exaktnosť poznania, jeho historickej a hodnotovej podstaty) s preferovaním rehabilitácie vnútorného obrazu územia.

V súlade s § 14 ods. 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu Mesto Ružomberok rozhodlo o utvorení a odbornom vedení evidencie ďalších pamätihodností a schválilo Zoznam pamätihodností Mesta Ružomberok (v apríli 2006 a v júni 2009), nachádzajúcich sa v sídle Vlkolínec, resp. v jeho bezprostrednom okolí.

Uznesenie Mestského zastupiteľstva Ružomberok č. 512-2006 zo dňa 12. apríla 2006.

45. **Čertova skala.** Prírodný výtvor – skala obdobia treťohôr. Vzťahuje sa k nej povest' o Zakliatej panne na skalke a o čertovi. /jeden z 2 existujúcich výtvorov na Slovensku/ Biely Potok - KN-E 1433/1.

46. **Krkavá skala.** Geologický vzácny skalný útvar z treťohôr. K názvu sa viaže legenda prečo obec prezývali Krkavá a občania Krkani. Krkavá skala je skalná ihla nachádzajúca sa na východnom úpätí vrchu Sidorovo. Ružomberok KN-E 2652.

47. **Vrch Sidorovo Žiare.** Podľa histórie išlo o prvé osídlenie Vlkolíneca. Sidorovo má výšku 1099 metrov a je tvorený vápencom a dolomitmi. Ružomberok KN-E 2652.

48. **Vlčia skala.** Je travertínová kopa s riedkym lesným porastom. V prvej polovici 20. storočia bola na Vlčej skale postavená kaplnka zasvätená Lurdskej Panne Márii. /Trlenská dolina/ Ružomberok KN-E 5961.

49. **Dogerské skaly.** Sú vzácnou štúdiovou ukážkou jurskej doby a významnou geologickou lokalitou. Je tvorená vápencovými skalnými stenami, ktoré vznikli prirodzenou eróziou. Majú veľký prírodovedný význam a vedeckú hodnotu. Je to významný náučný a vedecký objekt. Ružomberok KN-E 2920/8.

50. **Pecekova skala.** Vlkolínec – okolie, Ružomberok KN-E 2652.

51. **Skala Mravička Vlčia skala** je travertínová kopa s riedkym lesným porastom. Ružomberok KN-E 2920/8.

52. **Príľahlé terasovité polička** – Vlkolínec. Historické využívanie poľnohospodárskej pôdy obyvateľmi v minulých storočiach – Zahumny – Dolinka – Močidlá – Na Laz – Hanuškova – Pod krajom – Pod stráňou – Do uhliska – Dielec – Ravný diel – Pod Žiarom – Stránica – Kult – Lazy – Príkry.

Uznesenie Mestského zastupiteľstva Ružomberok č. 360 – 2009 zo dňa 30. 6. 2009

61. **Kostol Navštívenia Panny Márie** – Vlkolínec Jednoloďová klasicistická stavba s presbytériom a do priečelia vstavanou vežou Adresa: Vlkolínec, Súpisné č. 9001, Vznik: 1875, Vlastnícka forma: Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií.

62. **Studňa – Vlkolínec.** Charakteristická pamiatka obce. /hlboká 13 m/ Adresa: Vlkolínec, Vznik: 1860, Vlastnícka forma: Samospráva miest a obcí.

63. **Rodinný dom – Vlkolínec** Charakteristický ľudový dom Adresa: Vlkolínec, Súpisné č. 9040, Vznik: cca 1910, Vlastnícka forma: Samospráva miest a obcí.

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec

Regulatívy priestorového usporiadania a funkčného využívania pozemkov a stavieb čl. 2, ods. 10.

Akceptovať koncepciu, ktorou sa sleduje obnova PRLA ako celku, že Územný plán zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec sa stáva nástrojom na zachovanie jeho autenticity a integrity, vytvára podmienky pre trvalú udržateľnosť živého obývaného súboru, ochranu in situ a prispieva podmienkami a regulatívmi k cieľu, ktorý sleduje revitalizáciu a rehabilitáciu riešeného územia, pričom sa vytvoria podmienky na zachovanie kultúrneho dedičstva.

2.1 Obnova a údržba objektov pamiatkového fondu, hospodárskych budov a senníkov

Aktuálne problémy a koncepcia riešenia pri obnove architektonického dedičstva v PRLA Vlkolínece

Pri súčasnej obnove Vlkolínce sa vyskytujú prípady nerešpektovania jestvujúcej pamiatkovej legislatívy a občas dochádza k svojvoľnému konaniu vlastníkov, ktoré často negatívne zasahuje do pamiatkovej podstaty chránených objektov. Medzi veľké problémy patrí snaha vymieňať pôvodné drevené okenné výplne za nové, jednoduchšieho tvaru i členenia, nezriedka i z veľmi rušivého plastového materiálu. Podobne sa prejavuje neochota obnovovať tradičné drevené šindľové krytiny v pôvodnom výraze a materiáli, nakoľko ich obstarávacia cena je vysoká a údržba značne náročná. V poslednom období sa vo Vlkolínci začali nekontrolovateľným spôsobom rozširovať veľmi expresívne a syté farby fasád obytných domov a ich kamenných podmuroviek. Vlastníci ich zväčša realizujú bez vedomia pamiatkovej inštitúcie a v danom prostredí pôsobia neprirodzene a veľmi rušivo (najmä továrenské syto žlté, modré, okrové a hnedé farby s neprirodzeným leskom). Výber farieb nezodpovedá tradičným historickým zvyklostiam, a to aj napriek tomu, že platný územný plán zóny jasne definuje farebnosť domov. Veľkou výzvou pre pamiatkovú inštitúciu i architektov bude dostavba Vlkolínce na miestach, kde v minulosti stáli viaceré obytné domy i hospodárske budovy a ktoré dnes tvoria v podstate jedinú rezervnú plochu budúcej zástavby. Vysporiadať sa s novostavbami v tomto vysoko hodnotnom a na každú zmenu citlivom pamiatkovom prostredí bude viac ako náročné.¹⁵

Koncepcia riešenia v Územnom pláne zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínece (2020), Sprievodná správa, str. 28:

- Návrh riešenia plne rešpektuje evidované národné kultúrne pamiatky (NKP) a navrhuje individuálnu metódu ich pamiatkovej obnovy v súlade s požiadavkami ochrany pamiatkového fondu.
- Obnova nehnuteľných NKP je determinovaná mierou zachovania autentických prvkov, podmienkami štátnej ochrany a kritériami medzinárodných konvencií.

V Závaznej časti Sprievodnej správy ÚPN Z PRLA Vlkolínece je pre jednotlivé súčasne umiestnené stavby a navrhované stavby vyplývajúce z riešenia ÚPN-Z PRLA Vlkolínece záväzne nastavený spôsob uplatnenia obnovy v zmysle následne uvedenej Metodológie obnovy kultúrneho dedičstva. V ÚPN-Z Ružomberok, PRLA Vlkolínece sa uvádza, že sa môžu uplatniť nasledovné spôsoby obnovy architektonického dedičstva:

1. Slohovo rekonštrukčná metóda
 - 1.1 Slohovo rekonštrukčná metóda formou kópie
 - 1.2 Slohovo rekonštrukčná metóda formou exaktnej slohovej rekonštrukcie
 - 1.3 Slohovo rekonštrukčná metóda analogická resp. hypotetická
2. Analytická metóda
3. Metóda náznakovej rekonštrukcie
4. Novotvar v historickom prostredí

Obnova hospodárskych objektov v PRLA Vlkolínece

V súčasnosti sú zvlášť ohrozené drevené hospodárske objekty, najmä stodoly, z ktorých mnohé sú opustené a v dezolátnom stave. Vlastníci pre ne len ťažko hľadajú primerané využitie, v podstate ich nepotrebujú, a majú snahu skôr odstraňovať, ako obnovovať. Neuvedomujú si, že tvoria neoddeliteľnú súčasť pôvodného urbanizmu a architektúry osady a sú podstatnou zložkou jej pamiatkového fondu.¹⁶ Možnými riešeniami by bolo¹⁷:

- odkúpenie objektov Mestom Ružomberok, resp. zriaďovateľom Liptovského múzea ŽSK, OZ Vlkolínece, príp. ďalšími subjektmi s následnou rekonštrukciou a umiestnením vhodných funkcií, pre ktoré dnes v osade chýbajú adekvátne kryté priestory,
- zjednodušenie postupu pri žiadosti o grant na opravu, resp. poradenskú pomoc žiadateľom (vrátane právnej pomoci, pri riešení vlastníckych vzťahov a pod.),
- postupné vyškolenie remeselníkov z blízkeho okolia (napr. formou workshopov), ktorí by boli schopní rekonštrukciu objektov realizovať tradičným spôsobom, spojenie sa so strednými odbornými školami, poskytnúť možnosť duálneho vzdelávania – odborná prax pri obnove objektov PRLA (napr. Stredná odborná lesnícka a drevárska škola, Liptovský Hrádok; Stredná priemyselná škola stavebná, Veľká okružná 25, 010 01

¹⁵ DUDÁŠ, M., Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínece v Zozname svetového dedičstva UNESCO a niekoľko negatívnych aspektov zápisu, Problematika mestských pamiatkových centier, Zborník prednášok, 2020, str. 26-35.

¹⁶ tamtiež

¹⁷ Návrhy pripravil a predložil Boris Hochel.

Žilina), ako aj odborná prax v starostlivosti o okolitú krajinu (napr. Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku v Žiline),

- podpora živnostníkov (zo strany Mesta Ružomberok a Žilinského samosprávneho kraja - ŽSK) zameraných na výrobu šindľov, dosák a pod., alebo zriadenie mestského výrobného podniku = možný zdroj pracovných príležitostí vo Vlkolínci, na Bielom Potoku, Ludrovej a pod.,
- plánovaná podpora zo strany Mesta Ružomberok s dosahom na finančnú položku v mestskom rozpočte určenú na realizáciu workshopov s multiplikačným efektom: spropagovanie tradičných aktivít, vyškolenie nových majstrov a príspevanie k samotnej obnove objektov PRĽA.

Obnova senníkov v ochrannom pásme

V roku 2010 si Mesto Ružomberok objednalo geodetickú dokumentáciu Situačné zameranie skutočnej polohy senníkov v okolí Vlkolínca. Súčasťou dokumentácie bol aj monitoring ich stavebno-technického stavu. Zameraných bolo 20 senníkov a následne bolo zdokumentovaných 10 senníkov, studňa a zvonica. Od roku 2010 sa pravidelne realizujú vo Vlkolínci workshopy na obnovu senníkov s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR *Obnovme si svoj dom*, podporou Mesta Ružomberok a OZ Vlkolíneec. Počas workshopov v rokoch 2010 – 2012 sa podarilo obnoviť okolo 20 senníkov. Lektormi workshopov v rokoch 2010 – 2012 boli členovia OZ Hoblina t.c., ktoré sa zaoberá propagáciou a praktickou ochranou ľudovej architektúry na Slovensku¹⁸. V obnove hospodárskych objektov vo Vlkolínci sa pokračuje aj v nasledujúcich rokoch. V rokoch 2017 až 2022 boli realizované Mestom Ružomberok, OZ Hoblina t.c a ďalšími odborníkmi projekty v rámci programu *Obnovme si svoj dom 1.3* a s podporou OZ Vlkolíneec. Do aktivít sú zapájaní aj domáci obyvatelia a aktivisti. Pod vedením odborných lektorov sa podarilo úspešne zabezpečiť prenos znalostí a pôvodných postupov prác. Okrem senníkov (obr. 8 a 9) sa realizovala údržba bývalej sýpky (obr. 10) a niektorých hospodárskych objektov (obr. 11 a 12).

Obr. 8 Ako prvý bol obnovený senník pri parkovacej ploche pod Vlkolíncom / vľavo (foto: J. HRIVNÁK).

Obr. 9 Michal a Ivo nabíjajú nový štiepaný šindel z Kysúc / vpravo (foto: J. BAŠARY, 2011).

Obr. 10 Údržba strechy bývalej sýpky pri zvonici (2017) (foto: B. HOCHEL).

¹⁸ HOCHEL, B. (zostavovateľ). *Obnova a údržba senníkov vo Vlkolínci v roku 2010 a 2011*. Vydalo Mesto Ružomberok, Tlač: PrintArt Ružomberok, december 2011; Hochel, B. (zostavovateľ). *Obnova a údržba senníkov vo Vlkolínci v roku 2012*. Vydalo Mesto Ružomberok, Tlač: PrintArt Ružomberok, december 2012.

Obr. 11 Príprava na inštaláciu podlahy – Workshop v roku 2021 (foto: J. BAŠARY).

Obr. 12 Maštal po oprave – Workshop v roku 2021 (foto: J. BAŠARY).

Zabezpečenie zachovania a zlepšenia stavu senníkov upravuje formou niekoľkých regulatív aj ÚPN-Z PRĽA Vlkolínec (2020).

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti Územného plánu zóny Ružomberok, PRĽA Vlkolínec

V čl. 3 Regulatívy umiestnenia verejného dopravného a technického vybavenia a v čl. 6 Regulatívy začlenenia stavieb do okolitej zástavby, pamiatkových rezervácií, pamiatkových zón a do ostatnej krajiny v bode 1 (na str. 13) sa senníkom venujú nasledujúce body:

čl. 3, bod 2, písm. y) – str. 8:

y) V riešenom území je možné umiestniť drobné stavby, ako sú senníky, včelíny a podzemné objekty na uskladnenie zeleniny, ovocia a zemiakov. Uvedené drobné stavby musia svojou veľkosťou, tvarom, použitým materiálom a tvaroslovím rešpektovať princípy ľudovej architektúry a musia byť odsúhlasené Krajským pamiatkovým úradom.

čl. 6, bod 1, písm. g) (g7 a g8) – str. 13

g) Akceptovať, že na zabezpečenie činností v ochrannom pásme PRĽA mimo riešeného územia ÚPN-Z Vlkolínec je potrebné:

g7) vylúčiť výstavbu nových objektov, okrem hospodárskych stavieb bez podpivničenia (senníky, včelíny), pri výstavbe ktorých je prípustné iba použitie tradičných technológií a materiálov (drevo)

g8) nepripustiť prestavbu senníkov na rekreačné chaty.

2.2 Revitalizácia prídomových záhrad a ochranného pásma

Stav prípravy revitalizácie prídomových záhrad

Od roku 1997 realizovali vo Vlkolínci dve univerzity, a to Technická univerzita vo Zvolene a Slovenská poľnohospodárska škola v Nitre pre svojich študentov niekoľko letných škôl krajinytvorby a sadovníctva. Počas letných škôl sa vykonali nasledovné aktivity: geodetické zameranie jednotlivých stromov na hlavných komunikáciách a verejných priestranstvách Vlkolínce; pasportizácia a inventarizácia drevín v intraviláne obce a v blízkom okolí na terasách pozemkov; determinované bolo drevinové zloženie okolitých lesných porastov a na vrchu Sidorovo; inventarizácia, ošetrovanie a rez ovocných drevín v obci; návrh sadovníckych úprav predzáhradiek a verejných priestranstiev obce, vrátane zhotovenia skíc vybraných domov. Priebežne sa uskutočňujú pre miestnych záhradkárov školenia na tému revitalizácie prídomových záhrad. Od mája do septembra 2018 bolo vo Vlkolínci realizované mapovanie ovocných stromov nachádzajúcich sa v zastavanom území, pri cestách, ale najmä tých, ktoré sú sústredené v záhradách za domami. Na základe získaných údajov o kvalite ovocných drevín vo Vlkolínci, ako aj na základe ich kvantifikácie a priestorového usporiadania a vyhodnotenia stavu, že záhrady vo Vlkolínci majú dostatočný ovocinársky potenciál, boli navrhnuté opatrenia (obr. 13).

Obr. 13 Ukážka grafickej prezentácie mapovaných a hodnotených ovocných stromov vo Vlkolínci (zdroj: E. PAUDITŠOVÁ, M. HAMMEROVÁ, I. KRAJŇÁKOVÁ, 2018¹⁹).

Inventarizácia a hodnotenie ovocných drevín vo Vlkolínci boli realizované v rámci projektu INTERREG V-A-SK-CZ/20/16/02 č. NKP3040D001: Pamiatky svetového dedičstva UNESCO v živote obcí, miest a regiónov. Ich cieľom bolo ovocné stromy lokalizovať, zakresliť do mapového podkladu a kvalitatívne hodnotiť. Hodnotenú boli aj ovocné dreviny patriace do ochranného pásma lokality UNESCO Vlkolíneec.

Z výsledkov inventarizácie a hodnotenia ovocných drevín vo Vlkolínci realizovanom v roku 2018 je zrejmé, že je potrebná revitalizácia ovocných záhrad. Na základe tohto zistenia bol spracovaný zoznam aktivít tvoriacich ucelený súbor opatrení, ktorý bol uvedený v publikácii *Krajinná štúdia – Vlkolíneec*.²⁰

V spolupráci s Okresným výborom Slovenského záhradkárskoho zväzu v Ružomberku boli v rámci projektu INTERREG V-A SK-CZ VLaMI v októbri 2018 v zmysle vyššie uvedených odporúčaní vysadené vyššie podpníky ovocných drevín. Podľa odporúčaní (Veselý, Vašš, 2018), ktoré odzneli na pracovných seminároch v rámci vyššie uvedeného projektu INTERREG V-A-SK-CZ/20/16/02, bolo okolo vysadených stromov inštalované oplotenie ako spôsob ochrany stromov pred poškodením zverou. V aktivitách výsadby tradičných pôvodných odrôd ovocných stromov, a to najmä odolných druhov sliviek a hrušiek, pokračujú miestni záhradkári aj v súčasnosti.

Revitalizácia územia ochranného pásma a podpora tradičných foriem hospodárenia

Návrh obnovy tradičného hospodárenia vo Vlkolínci vychádza z potreby zachovania tradičnej krajinskej štruktúry, jej typickej štruktúrovanej krajinskej mozaiky, ktorú v minulosti tvorili maloblokové polia, lúky a pasienky. Cieľom je obnoviť na vybraných políčkach obklopujúcich zastavané územie Vlkolínca tradičné formy pestovania plodín a vrátiť aj tradičné postupy manažmentu krajiny, ktorými sa udržiaval charakteristický vzhľad krajiny.

Aj keď návrat okolitej krajiny k pôvodnému stavu krajinskej štruktúry (napr. k stavu v 50. rokoch 20. storočia) už nie je možný, Mesto Ružomberok má ambíciu zachovať aspoň vo vybraných častiach ochranného pásma Vlkolínca krajinnú štruktúru s typickými tradičnými formami hospodárenia v podhorskej krajine. O zachovávanie okolitej krajiny sa v súčasnosti stará najmä Poľnohospodárske družstvo (PD) Ludrová, ktoré obhospodaruje časť lúk a pasienkov v okolí Vlkolínca.²¹ Kosením lúk a čiastočným odstraňovaním náletových drevín najmä v častiach za záhradami sa podarilo zachrániť aspoň časť unikátnej terasovitej štruktúry políčk. Kosením lúk je zabezpečovaná potrebná biodiverzita. Druhové zloženie lúk je ešte stále pestré, hoci je v posledných rokoch badať zvýšenú intenzitu tlaku invázných rastlinných druhov. PD Ludrová zabezpečuje na časti územia aj pasenie oviec, ktoré je na zachovanie tradičnej krajiny vo Vlkolínci jedným zo zásadných manažmentových opatrení.

V spolupráci s odborníkmi z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, PD Ludrová, OZ Vlkolíneec, Mestských lesov spol. s r. o. Ružomberok a ďalšími odborníkmi boli pripravené návrhy revitalizačných plánov na obnovu tradičných foriem hospodárenia v tých častiach, ktoré majú vhodnú dostupnosť a kde sú ešte

¹⁹ PAUDITŠOVÁ, E., HAMMEROVÁ, M., KRAJŇÁKOVÁ, I. *Obnova pestovania ovocných stromov ako formy tradičného hospodárenia v ochrannom pásme lokality UNESCO Vlkolíneec*. 2018. In Kozová, M. (ed.): Zb. z konf.: 25. výročie zápisu lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku, s. 101-110.

²⁰ PAUDITŠOVÁ, E., KOZOVÁ, M. a kol. *Krajinná štúdia – Vlkolíneec*. 2019. 100 s.

²¹ Mesto Ružomberok uzatvorilo v roku 2010 Mandátnu zmluvu s PD Ludrová, ktoré obhospodaruje časť pozemkov mesta v celkovej rozlohe 307 ha. Dňa 24. 6. 2020 schválilo MsZ uznesením č. 115/2020 novú Mandátnu zmluvu s PD Ludrová, ktorá nadobudla účinnosť od 1. 9. 2020.

zachované zvyšky terasovitých políčk. Obnova tradičných foriem hospodárenia na vytipovaných políčkach by sa mala postupne realizovať v najbližších 10 až 15 rokoch²².

V roku 2018 prebehli viaceré rokovania medzi OZ Vlkolínec a PD Ludrová, ktoré boli zamerané najmä na činnosti, ktoré je potrebné v území zabezpečiť. Sú to predovšetkým:

- a) kosenie na verifikovaných pozemkoch a dodávka sena pre Mestské lesy spol. s r. o. Ružomberok, ktoré dotujú nákup sena;
- b) mulčovanie verifikovaných pozemkov, na ktorých by sa v budúcich rokoch zabezpečilo už kosenie; túto aktivitu má realizovať PD Ludrová;
- c) odstraňovanie náletových drevín na vytypovaných pozemkoch, čím sa rozšíri plocha verifikovaných pozemkov; na tejto aktivite sa má podieľať PD Ludrová a OZ Vlkolínec, aktivita bude finančne podporená z odpredaja drevnej hmoty.

Jedným z pozemkov v ochrannom pásme PRLA Vlkolínec, na ktorom bola realizovaná tradičná forma obhospodarovania, je pozemok s rozlohou 3,2 ha za kostolom (parcely KN-C č. 14822). Užívateľom pozemku je PD Ludrová. Na jar v roku 2018 boli na časti parcely s charakterom zarastajúceho trávneho porastu, v súlade s rozhodnutím Mesta Ružomberok zo dňa 4. 9. 2017 a jeho súhlasom na výrub drevín rastúcich mimo lesa, odstránené s pomocou PD Ludrová náletové kríky a stromy (trnky, jaseň, hloh, baza, lieska, šípka) (obr. 14).

Obr. 14 Účastníci workshopu (apríl, 2018) realizovanom v projekte INTERREG SK-CZ pri parcele č. 14822, kde na jar 2018 pracovníci PD Ludrová uskutočnili výrub náletových drevín a kríkov. V strede lektor Pavel Krištofík z PD Ludrová (foto: J. KOLEJKA).

Pozornosť sa na zasadnutiach Rady pre Vlkolínec pravidelne venuje aj požiadavkám obnovovania a údržby potokov. V spolupráci so Správou povodia horného Váhu Ružomberok sa napr. v novembri 2016 zabezpečil výrub náletových drevín okolo potoka. Opatrenia na údržbe pokračovali aj v roku 2017 a v nasledujúcich rokoch. V roku 2018 bol obnovený úsek potoka v centre Vlkolínca, boli vymenené žľaby v dolnej časti Vlkolínca. Aj v nasledujúcich rokoch sa zabezpečovala údržba potokov najmä po búrkach, kedy dochádzalo napr. aj k ich vybreženiu. Na materiál prispelo Mesto Ružomberok a Správa povodia horného Váhu Ružomberok.

²² KOZOVÁ, M., PAUDITŠOVÁ, E., BAŠARY, J. *Aktuálny stav spravovania územia lokality UMESCO Vlkolínec a pripravované opatrenia revitalizačných plánov pre ochranné pásmo*. In: Kozová, M. (ed.): Zb. z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolínec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24. – 25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku. s. 88-100.

3. KAPITOLA

SÚČASNÉ VYUŽÍVANIE LOKALITY VLKOLÍNEC A POTENCIÁL JEJ ROZVOJA

3.1 Vývoj počtu obyvateľov, bytového fondu a počtu návštevníkov

Vývoj počtu obyvateľov

Dlhodobou pretrvávajúcou problémom vo Vlkolínci je klesajúci počet obyvateľov. Miestne podmienky, ale predovšetkým izolácia Vlkolínce ovplyvnili počet obyvateľov s trvalým pobytom. Najvyššia populácia (384) v tejto lokalite bola dokumentovaná v roku 1825.²³ Počet obyvateľov s trvalým pobytom sa postupne znižoval. Väčšina domov sa v posledných desaťročiach využíva ako víkendové bývanie alebo ako rekreačné chalupy. Najväčší pokles počtu obyvateľov nastal po roku 1990 (tabuľka 1). V ÚPN-Z PRĽA Vlkolíнец (2020) sa uvádza, že v súčasnosti (rok 2020) je na trvalé bývanie nahlásených 24 obyvateľov, skutočne však býva v riešenom území len 16 obyvateľov. Za pozitívne treba považovať, že v posledných rokoch bol zaznamenaný vzrastajúci trend z hľadiska rastu počtu obyvateľstva v produktívnom veku, čo súvisí s prisťahovaním mladých rodín do osady.

Tabuľka 1 Vývoj počtu obyvateľov v osade Vlkolíнец od roku 1766 do roku 2020

rok	1766	1790	1825	1869	1930	1950	1961	1970	1991	1995	2001	2011	2020
počet	117	280	384	345	265	203	166	172	32	28	34	25	24

(Zdroj: BABAL, 2002; PIVARČI, 2012; Mesto Ružomberok, 2020: Územný plán zóny Ružomberok – PRĽA Vlkolíнец).

Kvalitu života miestnej komunity významne narušili vysoké počty návštevníkov a turistov. Stále nie je doriešené, ako by sa mohli uzatvoriť dvory a doriešiť aj ploty, ktoré by lepšie zabezpečili súkromie miestnych obyvateľov a chalupárov, často rušené návštevníkmi. V ÚPN-Z PRĽA Vlkolíнец (2020) sú uvedené regulatívy na oplotenia záhrad, dvorov v lokalite Vlkolíнец. Cieľom oplotenia je ochrana obyvateľov pred vniknutím turistov na súkromné pozemky a tiež aj ochrana úrody v záhradách a včelstiev pred zverou.

Sumárne údaje obyvateľov (rezidentov) vyplývajúce z navrhovaného riešenia. (zdroj: Územný plán zóny Ružomberok, PRĽA Vlkolíнец, 2020, Sprievodná správa str. 62-63)

- celkový počet obyvateľov (rezidentov): 384
- z toho:
- počet obyvateľov (rezidentov) v existujúcej výstavbe: 276
- počet obyvateľov (rezidentov) v navrhovanej výstavbe: 108

Na uvedené počty, ktoré treba považovať za smerné, je navrhovaná (dimenzovaná) technická infraštruktúra. Taktiež uvedené počty treba považovať za maximálne a môžu byť dosahované počas hlavnej (letnej) sezóny iba niekoľko dní v roku, v dovolenkovom období a počas víkendov.

Bytový fond: súčasný stav a výhľad s dopadom na počet obyvateľov

Pôvodné funkčné využívanie v osade Vlkolíнец bolo zamerané na trvalé individuálne bývanie v ľudových rodinných domoch, ku ktorým boli priradené hospodárske stavby (humná, maštale, senníky, stodoly). Začiatkom druhej pol. 20. storočia začalo kontinuálne vysídľovanie pôvodných obyvateľov a s tým súvisiaci predaj nehnuteľností prevažne do súkromného vlastníctva ľudí z Bratislavského kraja. Uplatňovanie záujmov pamiatkovej ochrany s prísnymi podmienkami na zachovanie a obnovu pamiatkovej ochrany a stavebná uzávera vyhlásená v roku 1977 sa tiež podpísalo k vyludňovaniu územia. Nastala tak postupná zmena využívania pôvodných ľudových rodinných domov s trvalým bývaním a ich využívanie na rekreačné rodinné domy (rekreačné chalupy).

Najmä v prvých rokoch po zápise a zviditeľnení osady v širšej verejnosti, viedol mnohých Vlkolíncanov k odpredaju svojich domov záujemcom z rôznych častí Slovenska, predovšetkým z hlavného mesta. Dopyt po nehnuteľnostiach tu stúpol, a tak prirodzene aj ich cena. Nových vlastníkov však okrem malebného prírodného

²³ Územný plán zóny Ružomberok, PRĽA Vlkolíнец (2020).

prostredia akoby lákala najmä atraktivnosť lokality, ktorá sa len nedávno stala svetovým dedičstvom. Čo im však chýba, je istá hlbšia spolupatričnosť k miestu a jeho histórii. Česť niekoľkým výnimkám, a to najmä ľuďom, ktorí vo Vlkolínci majú vlastné korene a z toho vyplývajúci silný osobný vzťah. Využitie mnohých domov na trvalé bývanie sa zmenilo na čisto rekreačný účel a prenájom. Vtedy tu ľudia prichádzajú na pomerne krátku dobu, zvyčajne na víkend, uzatvárajú sa do svojich objektov a s miestnou komunitou len ťažko nadväzujú úprimné a trvalejšie vzťahy. Zveľadujú si najmä svoj majetok a o spoločný verejný priestor a komunitný život neprejavujú väčší záujem.

Právnu ochranu Vlkolínce a jeho jednotlivých objektov, najmä hospodárskych budov, ako sú stodoly a sýpky, sťažujú a niekedy doslova znemožňujú komplikované majetkovo-právne vzťahy. Viaceré domy a takmer väčšina hospodárskych stavieb nemajú doteraz založený list vlastníctva, mnohé nie sú vôbec zapísané v katastri nehnuteľností. Navyše veľký počet spoluvlastníkov znemožňuje zmysluplnú nápravu.²⁴

Bytový fond v území PRLA Vlkolíncec – súčasný stav (zdroj: Územný plán zóny Ružomberok, PRLA Vlkolíncec, 2020, Sprievodná správa str. 62-63)

V súčasnosti sa v riešenom území nachádza:

- počet obytných domov: 73

z toho:

- počet domov využívaných na trvalé bývanie: 11²⁵
- počet domov využívaných na prechodné bývanie – na rekreačné účely: 62

z toho:

- ako rekreačný rodinný dom: 56
- ako rekreačná chata: 6

Podľa evidencie vyplývajúcej z pridelených súpisných čísel sa v riešenom území nachádza:

- počet pridelených súpisných čísel: 80

z toho :

- evidovaných ako rodinné domy (RD): 48
- evidovaných ako rekreačné chaty (RCH): 6
- evidovaných ako hospodárske budovy: 12
- evidované ako občianska vybavenosť (OV): 9
- evidované ako technická vybavenosť: 1.

V území sa využíva na občiansku vybavenosť z pôvodných ľudových rodinných domov a hospodárskych stavieb na občiansku vybavenosť 8 objektov (z toho boli 4 pôvodné ľudové rodinné domy). Na trvalé bývanie boli prestavané 3 objekty pôvodných hospodárskych stavieb.

Na rekreačné účely je v súčasnosti využívaných cca 31 pôvodných ľudových rodinných domov.

V súčasnosti vidieť návrat potomkov „Vlkolínčanov“, najmä z Ružomberka, do svojho rodiska. A práve tu je potenciál udržania a zachovania jeho kultúrnych a prírodných hodnôt do budúcnosti. Problémom však je, že časť potomkov je v dôchodkovom veku. Chýba tu nástup novej generácie z potomkov, ktorá by mala vzťah a vôľu k zachovaniu autenticity Vlkolíncec a mala motiváciu tu celoročne bývať.

Vývoj počtu návštevníkov lokality Vlkolíncec

Jedným z najzávažnejším problémom lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíncec po roku 1993 je zvyšujúci a neregulovaný nárast návštevníkov, najmä v letných mesiacoch, ktorý nepriaznivo ovplyvňuje kvalitu života miestnych obyvateľov a chalupárov. Miestni obyvatelia aj chalupári oprávnene pociťujú, že sa nerešpektuje ich súkromie, a preto väčšina z nich má k návštevníkom negatívny vzťah. Nesúhlasia s tým, aby boli súčasťou „stálejšej expozície“. Analýza, ktorú pripravilo Mesto Ružomberok, ukazuje, že Vlkolíncec navštívili turisti z viac ako 80 krajín. V letnej sezóne navštevuje Vlkolíncec pravidelne takmer 30 000 ľudí.

Pretože pri vstupe do osady Mesto Ružomberok vyberá od návštevníkov poplatok, tí si zväčša myslia, že sú v areáli nejakého múzea v prírode a často nerešpektujú súkromie miestnych obyvateľov a chalupárov. Vstupujú do priestorov dvorov, nazerajú do stodôl, drevární i chlievov a dokonca vchádzajú do obytných domov. Nie je preto prekvapením, že domáci vnímajú turistov ako tých, čo rušia pokoj, a sú neželaným elementom. Preto sa

²⁴ DUDÁŠ, M., Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíncec v Zozname svetového dedičstva UNESCO a niekoľko negatívnych aspektov zápisu, Problematika mestských pamiatkových centier, Zborník prednášok, 2020, str. 26-35.

²⁵ Tento počet neodráža reálny stav, keďže aj v domoch, evidovaných na trvalé bývanie, sa ich vlastníci nezdržia celoročne.

začali voči ich prítomnosti brániť. Žiaľ, zväčša len živelným osádzaným insitných zákazových značiek a oznamov a stavaním rôznych zábran a plotov, ktoré však až príliš často nerešpektujú dobové materiálové a tvarové zákonitosti.²⁶ Tabuľka 2 vyjadruje počet registrovaných platiacich návštevníkov. Skutočný počet návštevníkov je však oveľa vyšší. Odhaduje sa, že osadu každoročne bezplatne navštívi ďalších približne 15 000 ľudí, najmä v letných mesiacoch. Odhady ročnej návštevnosti sú preto až okolo 80 000.

Tabuľka 2 Vývoj počtu platiacich návštevníkov v lokalite UNESCO Vlkolíneec (zdroj: Archív OZ Vlkolíneec)

rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016	2017	2018	2019	2020*
počet návš.	53641	41543	40554	50869	61113	52486	56486	47158	59417	41798	53064	58060	44190

* V roku 2015 bola rekonštruovaná prístupová cesta do Vlkolínca z Bieleho Potoka, predpokladáme, že to bol dôvod nižšej návštevnosti. V roku 2020 a 2021 ovplyvnili počet návštevníkov opatrenia v rámci pandémie COVID-19.

Ku dňu 30. 9. 2021 má OZ Vlkolíneec evidovaných 21 611 platiacich návštevníkov, ďalších návštevníkov má evidovaný nový súkromný subjekt Vlkolíneec Unesco s. r. o. (výber vstupného začal koncom apríla v r. 2021).

3.2 Využitie objektov, intenzita a funkčné využitie lokality Vlkolíneec a jej ochranného pásma

V lokalite PRĽA Vlkolíneec sa nachádzajú: obytné domy zrubovej konštrukcie, hospodárske stavby, Expozícia Roľnícky dom a dvor Vlkolíneec, Expozícia OZ Vlkolíneec – ľudový dom, bývalá škola – Galéria ľudového umenia, reštaurácia (predtým to bol obchod), Dom UNESCO Vlkolíneec, Kostol Navštívenia Panny Márie vo Vlkolínci, replika koliby salaša pod Vtáčnikom, Minigaléria v sýpke a požiarna zbrojnica.

V záväznej časti nového ÚPN-Z PRĽA Vlkolíneec (2020), čl. 4 Regulatívy umiestňovania stavieb na jednotlivých pozemkoch, urbánnych priestorov s určením zastavovacích podmienok sú podrobne určené všeobecné podmienky platné pre celé územie zóny a podmienky pre čiastkovo vymedzené funkčné jednotky zóny.

Pôvodné funkčné využívanie plôch v osade Vlkolíneec bolo zamerané na trvalé individuálne bývanie v ľudových rodinných domoch, ku ktorým boli priradené hospodárske stavby (humná, maštale, senníky, stodoly). Začiatkom 2. pol. 20. storočia začalo kontinuálne vysídľovanie a postupná zmena využívania pôvodných ľudových rodinných domov s trvalým bývaním na využívanie na rekreačné rodinné domy (rekreačné chalupy). Uplatňovanie záujmov pamiatkovej ochrany s prísnymi podmienkami na zachovanie a obnovu pamiatkovej ochrany sa tiež podpísalo k vyľudňovaniu územia. V súčasnosti sa tak v riešenom území nachádza **73 obytných domov, z toho je (stav k októbru 2022) iba 7 domov využívaných na trvalé bývanie**. Spolu tu trvalo žije 7 rodín: 4 rodiny sú v pred dôchodkovom a v dôchodkovom veku, 1 štvorčlenná rodina s dvoma malými deťmi v predškolskom veku, 1 trojčlenná rodina s jedným malým dieťaťom a v jednom dome žije najstaršia obyvateľka pani Kenderová.

Podľa údajov Útvary hlavného architekta (ÚHA) Mesta Ružomberok poskytnutých na vypracovanie nového ÚPN-Z PRĽA Vlkolíneec (2020) je na individuálne rekreačné účely vo viazanom cestovnom ruchu v riešenom území využívaných 38 objektov. Z prieskumu v teréne, vykonanom spracovateľmi nového územného plánu za účasti štatutárneho zástupcu Mesta Ružomberok pre túto mestskú časť, vyplývajú nasledovné údaje:

- Objekty využívané na rekreačné účely, stav: 62 objektov

z toho ako:

- Rekreačné rodinné domy: 56 objektov

- Rekreačné chaty: 6 objektov.

Do uvedených počtov sú zaradené aj prestavané objekty niektorých pôvodných hospodárskych stavieb. Počet objektov využívaných na individuálne rekreačné účely s pridelenými súpisnými číslami je 47.

V návrhu nového ÚPN-Z PRĽA Vlkolíneec (2020) sa rieši zjednotenie objektov na individuálnu rekreáciu a individuálne bývanie. Priorita je postavená na uprednostnení trvalého bývania, pričom sa pripúšťa využívanie pôvodných ľudových stavieb a povolených rekreačných stavieb aj na individuálne rekreačné využívanie.

²⁶ DUDÁŠ, M., Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec v Zozname svetového dedičstva UNESCO a niekoľko negatívnych aspektov zápisu, Problematika mestských pamiatkových centier, Zborník prednášok, 2020, str. 26-35.

Koncepcia riešenia v Územnom pláne zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec (2020, Sprievodná správa, str. 25:

- Návrh riešenia funkčného využitia je koncepčne a prioritne postavený na uplatnení individuálnej špecifickej rekreácie a vytvorení podmienok pre „návrat trvalého – individuálneho bývania do Vlkolínca“. Tento proces bude synergetický. Navrhované riešenie umožňujúce dostavbu pôvodne zaniknutej výstavby tiež prispeje k vytvoreniu podmienok pre špecifickú rekreáciu a návrat individuálneho trvalého bývania.
- Navrhované riešenie v ÚPN-Z PRLA Vlkolínec rieši 98 objektov vhodných na funkčné využívanie pre individuálnu špecifickú rekreáciu a trvalé bývanie, z toho na takéto využívanie umožňuje v 69-tich pôvodných objektoch a v 29-tich navrhovaných objektoch.
- Návrhom prislúchajúcej a prípustnej občianskej vybavenosti v ÚPN-Z PRLA Vlkolínec sa vytvoria podmienky nevyhnutného občianskeho zázemia pre rezidentov i návštevníkov pričom sa nenaruší pôvodná urbanistická stopa a vnútorný obraz sídla.

Na okolitých lúkach v ochrannom pásme PRLA Vlkolínec možno ešte aj dnes nájsť niekoľko menších hospodárskych stavieb – senníkov („štálov“), ktoré sú roztratené po celom extraviláne osady. Spolu s úzkymi pásmi terasovitých políčkoch dotvárajú jedinečný charakter okolitej prírodnej krajiny, ktorej dominuje masív vrchu Sidorovo. Zrubové senníky sú umiestnené najmä na vyššie položených lúkach v okolí Vlkolínca. Odhaduje sa, že v čase najväčšieho rozvoja dediny ich bolo v jej zázemí okolo 60.²⁷

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolínec

Čl. 4 Regulatívy umiestňovania stavieb na jednotlivých pozemkoch, urbánnych priestoroch s určením zastavovacích podmienok, ods. 3 Podmienky platné pre čiastkovo vymedzené funkčné jednotky zóny, písm. e) P.K. – plochy krajinného priestoru:

- e1) vymedzené plochy sú určené pre pôvodné využívanie na hospodárenie a užívanie plôch s poľnohospodárskou pôdou, t.j. úzkoblokové oráčninové hospodárenie a plochy kosných lúk a pasienkov, ktoré sa po obnove plynulo prepojí s nadväzujúcim krajinným priestorom s obnoveným spôsobom hospodárenia,
- e2) odstrániť nepôvodnú nepovolenú výstavbu a zamedziť novým stavebným aktivitám,
- e3) odstrániť invázne a nepôvodné druhy rastlín a drevín.

3.3 Dostupná vybavenosť (služby, infraštruktúra) pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov v lokalite Vlkolínec a plánovaný rozvoj

Služby pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov

Služby, ktoré by mohli prispieť ku zlepšeniu kvality života miestnych obyvateľov, chalupárov a širšej ponuke služieb pre návštevníkov, sú v lokalite Vlkolínec zatiaľ minimálne rozvinuté. V lokalite Vlkolínec absentuje kompletná základná občianska vybavenosť pre miestnych obyvateľov. **PRLA Vlkolínec je však „živým sídlom“** a s tým úzko súvisí navrhované riešenie v novom ÚPN-Z PRLA Vlkolínec (2020). V ÚPN-Z PRLA Vlkolínec (2020) sú navrhované tri nové stavby s verejnoprospešnými službami:

- **Obecný dom** – ako administratívne zariadenie vo funkcii pracoviska miestneho obecného úradu (mestská časť Ružomberok – Vlkolínec). Zároveň sa tak vytvoria podmienky pre stretávanie sa a zázemie Rady pre Vlkolínec: miestny úrad, zasadačka, Rada pre Vlkolínec, verejné WC.
- **Komunitné centrum** – vytvorí podmienky pre kultúrne a spoločenské vyžitie, objekt bude slúžiť aj ako miestny kultúrny dom: univerzálna spoločenská sála (150 m²), priestor pre občerstvenie (cca 50 stoličiek), ubytovanie (max. 10 lôžok), verejné WC.
- **Technické a prevádzkové služby** – v objekte sa vytvorí zázemie na umiestnenie zariadení súvisiacich s údržbou verejných komunikácií a priestranstiev, vrátane verejnej zelene.

V PRLA Vlkolínec v súčasnosti absentujú hlavne zariadenia občianskej vybavenosti s verejne prístupnými WC. V navrhovanom riešení nového ÚPN-Z PRLA Vlkolínec (2020) sa umiestňujú verejné WC v navrhovaných objektoch Obecného domu, Komunitného centra a Technických a prevádzkových služieb. Tieto hygienické zariadenia pre návštevníkov sú rovnomerne rozmiestnené v území PRLA a zároveň umožňujú ich vzájomnú

²⁷ BABÁL, M., 2002: *Drevená dedina Vlkolínec*, Vyd.: Mesto Ružomberok, 312 s.

zastupiteľnosť pre prípad prevádzkového uzatvorenia niektorého navrhovaného zariadenia, resp. umožnia sprístupnenie tejto verejnej služby v súvislosti s predpokladaným časovým odstupom výstavby týchto objektov.

Návrh riešenia ďalšej občianskej vybavenosti podľa odvetvových skupín²⁸

Školstvo: V riešenom území zóny PRLA Vlkolíneec sa nenachádzajú predškolské zariadenia, zariadenia základného, stredného a vysokého školstva. Z územného plánu Mesta Ružomberok (2012) nevyplývajú podmienky prípadného umiestnenia takýchto zariadení v území zóny. Deti v predškolskom veku z m. č. Vlkolíneec budú navštevovať predškolské zariadenia na území mesta, prednostne v m. č. Biely Potok. Deti v školskom veku z Vlkolínce budú navštevovať základné školy na území mesta, prednostne v m. č. Biely Potok. Deti z Vlkolínce budú navštevovať zariadenia ZUŠ umiestnené na území Mesta Ružomberok. Odporúčali by sme však pripomenúť si autentickou formou školstvo v minulosti a v budove školy vytvoriť originálnu expozíciu triedy (so súhlasom vlastníka objektu, vyžiadalo by si to podrobný projekt trvalej expozície a treba zabezpečiť financovanie).

Zariadenia zdravotníctva a sociálnej starostlivosti: V riešenom území ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec sa nenachádzajú zariadenia zdravotníctva a sociálnej starostlivosti. Z Územného plánu Mesta Ružomberok (2012) nevyplývajú žiadne podmienky prípadného umiestnenia nových zariadení tohto typu v území zóny. Obyvatelia z riešeného územia budú využívať vybudované zariadenia zdravotníctva a sociálnej starostlivosti na území Mesta Ružomberok. Bolo by vhodné uvažovať o dohode s existujúcou lekárnou v meste, aby poskytovala nejakú službu, napr. dovoz objednaného tovaru do Vlkolínce alebo dodávanie 2x do týždňa tovaru, napr. do Penziónu v Bielom Potoku.

Na zabezpečenie kultúrnych podujatí návštevníkov v PRLA Vlkolíneec ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) odporúča vo výhľade vybudovať nový amfiteáter v polohe bývalého (dnes už neexistujúceho) amfiteátra. Jeho poloha sa nachádza v ochrannom pásme PRLA Vlkolíneec – údolí potoka a svojím vizuálnym pôsobením nezasahuje do chránených diaľkových pohľadov na krajinný priestor PRLA Vlkolíneec. Uvedené zariadenie amfiteátra sa odporúča riešiť v rámci aktualizácie Územného plánu Mesta Ružomberok (2012). V súčasnosti tam už v pôvodnej lokalite amfiteáter nie je, je rozobraný.

Športové zariadenia: V riešenom území PRLA Vlkolíneec sa nenachádzajú športové zariadenia. Z Územného plánu Mesta Ružomberok (2012) nevyplývajú žiadne podmienky prípadného umiestnenia takýchto zariadení v území zóny Vlkolíneec. V kontakte s komunitným centrom (za hranicou PRLA), na plochách v kontakte s chodníkom (náučnej trasy Uhliskom) v smere do mestskej časti Ružomberok – Biely Potok je navrhnuté zachovanie **univerzálneho prírodného športovo-rekreačného a detského ihriska** ako rekreačno-športové zázemie rezidentov i návštevníkov.

Maloobchod: V riešenom území zóny PRLA Vlkolíneec sa nachádzalo jedno zariadenie maloobchodnej prevádzky, ktoré však ani v základnom sortimente nepokrývalo súčasné potreby osady. Prevádzka bola zriadená po prestavbe objektu pôvodného ľudového rodinného domu. Už niekoľko rokov nefunguje.

Stravovanie: V riešenom území zóny Vlkolíneec sa nachádza nová reštaurácia. V ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) sa predpokladá, že rozvoj stravovacích zariadení sa bude rozvíjať v PRLA Vlkolíneec synergetickým spôsobom. V primeranej miere ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) takéto prevádzky pripustí umiestňovať v rámci polyfunkčného využívania pôvodných stavieb, pričom uprednostní ich umiestnenie aj v rámci pôvodných hospodárskych stavieb, a tak im dá jednu z možností opätovného využívania a tak aj „tzv. záchrany“.

Ubytovanie: V ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) sa pripúšťa nastavením regulatívov poskytovať ubytovanie v súkromí pre tzv. „zážitkové ubytovanie“. Z hľadiska prezentácie pôvodných ľudových rodinných domov by sa tak vytvorili okrem iného aj podmienky na užívanie objektov návštevníkmi v cestovnom ruchu, ako jedna z ciest, ktorá oživí územie a zároveň umožní opätovné využívanie stavieb pôvodných ľudových domov s pôvodným zariadením a vybavením. V súvislosti s poskytovaním ubytovacích služieb by sa situácia zlepšila po vybudovaní hotela/penziónu pri záchytnej parkovacej ploche (parkovisku) v Trlenskej doline, ochrannom pásme PRLA, ktoré je riešené v ÚPN Mesta Ružomberok (2012).

Tradičná drobná remeselná výroba: Pre prípadný rozvoj výrobných služieb by mohli slúžiť pôvodné hospodárske stavby. Pri týchto službách by mali byť uprednostňované také, ktoré budú nadväzovať na tradičnú drobnú remeselnú výrobu vo Vlkolínci a oblasti Liptova. V novom ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) sa nastavením regulatívu pripúšťa vytvorenie podmienok, a tak sa umožňuje umiestňovanie takýchto drobných remeselných výrobných prevádzok v riešenom území.

²⁸ Spracované na základe Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolíneec (2020) a doplnené a upravené na základe informácií zamestnancov Mesta Ružomberok a obyvateľov Vlkolínce.

Poštové služby: sú zabezpečované poštovou prevádzkou z pošty v mestskej časti Biely Potok 3 prostredníctvom poštových doručovateľov. V minulosti sa tu nachádzala poštová schránka. V súčasnosti už neexistuje schránka, poštová doručovateľka chodí 1x do týždňa v piatok, čo je pre niektoré úradné zásielky nepostačujúce, preto je dôležité doručovanie 2x do týždňa (v pondelok a piatok).

Telekomunikácie: Od mestskej časti Biely Potok je vedená trasa závesného káblového vedenia, ktoré je ukončené v spojovom objekte pri r. k. kostole Navštívenia Panny Márie. Odtiaľto telefónny rozvod do zóny je riešený závesným káblovým vedením po podperných drevených stĺpoch. Riešená zóna je uspokojivo pokrytá sieťou mobilných operátorov T-Mobile a Orange, stožiar VRS je situovaný mimo riešenej zóny v záujmovom území (m. č. Biely Potok). Podľa dostupných informácií (MsÚ Ružomberok) bol v minulosti do zóny uložený optický kábel, ktorého trasu nebolo možné zistiť (sú nedostupné situačné podklady). Existujúce telefónne napojenie lokality a miestna telefónna sieť pre moderný trend riešenia telekomunikačných služieb pre súčasný stav i cieľové riešenie nepostačuje a nevyhovuje pre pamiatkovo chránené územie. S postupnou obnovou a oživením užívania existujúcej výstavby a súvisiacim obnovovaním trvalého bývania i dobudovaním rezidenčnej výstavby a občianskej vybavenosti vznikne požiadavka na rozšírenie telekomunikačných služieb.

Kamerový systém a bezpečnosť: zatiaľ je sústredený na stred osady (Dom UNESCO Vlkolínec a Roľnícky dom). Chýbajú policajné hliadky najmä v letnom období počas sezóny.

Dopravná infraštruktúra: dopravná dostupnosť územia pre obyvateľov a návštevníkov, riešenie statickej dopravy, pešie komunikácie, cyklistické trasy

Dopravná dostupnosť do Vlkolínce

Autom je možné sa dostať až na odstavňú (parkovaciú) plochu priamo pod Vlkolíncom.²⁹ Z Ružomberka 6 km po európskej ceste č. E77 smer Banská Bystrica, v mestskej časti Biely Potok odbočiť doprava, cez most ponad rieku Revúca a opäť doprava. Po 300 metroch sa odbočí vľavo, potom sa pokračuje až na rázcestie troch dolín – Trlenská, Šepková a smer Vlkolínec. Autobusom je to oveľa zložitejšie, keďže od roku 2015 nejazdí do Vlkolínce žiadna pravidelná linka MHD. Pre cestovný ruch bola k dispozícii linka MHD len cez letné prázdniny. Od roku 2021 už MHD linka nebola zabezpečená. Z Ružomberka sa do Vlkolínce dá dostať aj pešo po žltej značkovanej trase č. 8630, ktorá vedie z rázcestia na začiatku Hrabovskej doliny pri hoteli Áčko cez Hrabovo – údolná stanica 8-miestnej kabínkovej lanovej dráhy Skiparku Ružomberok na Kalváriu a ďalej popod Sidorovo na Vlkolínske lúky a do Vlkolínce. Cez Vlkolínec prechádza aj značkováná cyklotrasa č. 6 - 033, konkrétne jej zelená časť, ktorá vychádza z Ružomberka a končí na Jazierkach.³⁰

Počas spracovania ÚPN-Z PRLA Vlkolínec (2020) sa diskutovalo aj o variantnom riešení prístupu využitím Kráľovskej cesty, ktorá bola historicky používaná na prístup do Vlkolínce. Prioritne by mala slúžiť najmä pre domácich obyvateľov, ktorí sa počas sezóny v lete nemôžu dostať domov kvôli preťaženiu rozbitej ceste.

Takéto riešenie by zároveň poskytlo návštevníkom veľmi pekné výhľady na prírodné prostredie ochranného pásma Vlkolínce a tiež nástup do Vlkolínce z jednej z hlavných kompozičných osí z Kráľovskej cesty. Začiatok by bol v lokalite pod Gejdákom, kde by mali návštevníci možnosť využiť fungujúci ranč Penzión Gejdák so stálou prevádzkou, a tým aj prístup do Vlkolínce na koni, kočom, vozom (alebo alternatívne v zime na saniach), pešo, na bicykli, prípadne elektrickou kolobežkou a pod., s možnosťou využitia 1-2 zastávok po ceste s umiestnením novej alebo existujúcej vyhladky. **Územný plán Mesta Ružomberok (2012) v polohe Kráľovskej cesty navrhuje umiestnenie náučného chodníka.** V lokalite pod Gejdákom sú zároveň mestské pozemky určené na zastavenie a využiteľné pre záchytné parkovisko, vrátane možnosti dobudovania potrebnej technickej a občianskej vybavenosti s jednoduchým napojením na technickú infraštruktúru.

Statická doprava – parkoviská

V Zmenách a doplnkoch č. 3 ÚPN-M Ružomberok schválených uzn. MsZ č. 229/2016 dňa 21. 09. 2016 bolo dotknuté záujmové územie mestskej časti Vlkolínec navrhovanou plochou ozn. č. 25 – parkovisko pre návštevníkov na ploche v rámci Trlenskej doliny vo väzbe na pôvodne navrhované plochy R1 (plochy rekreácie – ubytovacie a stravovacie zariadenia, penzióny, hotely). Riešením bolo navrhnuté záchytné parkovisko pre návštevníkov PRLA Vlkolínec vo vzdialenosti cca 700 m po prístupovej komunikácii do vlastnej PRLA Vlkolínec. Na parkovisku by malo byť umiestnené aj nové informačné stredisko. V ÚPN-Z PRLA Vlkolínec (2020) sa uvažuje aj

²⁹ V súlade s Návštevným poriadkom lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec návštevníkom Vlkolínce nie je povolený vjazd motorovými vozidlami priamo do osady.

³⁰ Viac informácií o doprave do Vlkolínce je na stránke <https://www.vlkolinec.sk/informacie/doprava/>

o tom, že je potrebné vozidlá „skryť“ napr. v podzemnej garáži. Po realizácii záchytného parkoviska pre rezidentov v Trlenskej doline sa navrhuje v ÚPN-Z Vlkolínece (2020) zrušiť existujúcu parkovaciu plochu pred vstupom do PRĽA Vlkolínece.

B.5.6. Návrh verejného dopravného vybavenia (zdroj: Územný plán zóny Ružomberok, PRĽA Vlkolínece, 2020, Sprievodná správa str.70)

Pôvodný ÚPN-Z Vlkolínece riešil odstavenia motorových vozidiel na pozemkoch rezidentov s podmienkou, že prostredie objektov dvora zabráni pohľadom na odstavené vozidlá a ak takéto podmienky nebude možné vytvoriť, predpokladalo sa odstavenie vozidiel na samostatnej odstavnej ploche lokalizovanej vo Vlkolínci. Umiestnenie tejto plochy je vzhľadom na morfológiu terénu a vizuálnu exponovanosť veľmi obtiažne. Vo výhľade sa takéto riešenie nevyklučuje, no bude nutné uvedené **vozidlá „skryť“ napr. v podzemnej garáži**, ktorá zachová pôvodnú morfológiu terénu. Najbližšie obdobie existencie nastavených podmienok i návrat trvalého bývania do riešeného územia to pravdepodobne vyvolá. V ÚPN-Z PRĽA Vlkolínece je naznačené **umiestnenie takejto podzemnej garáže** vo výkrese širších vzťahov ako výhľadové riešenie.

Technická infraštruktúra: vodovodná sieť, kanalizačná sieť, rozvody nízkeho napätia, verejné osvetlenie³¹

Zásobovanie pitnou vodou je realizované vodovodným systémom a odpadová voda je odkanalizovaná do čistiarne odpadových vôd (ČOV). Vlkolínece má nádrž na pitnú vodu (50 m³), z ktorej je napojená aj sieť hydrantov. V rokoch 2010 – 2015 sa v spolupráci s Vodárenskou spoločnosťou Ružomberok, a.s. podarilo inštalovať tri nadzemné hydranty.

Vodojemy: Ochranné pásmo I. stupňa existujúcich vodojemov je oplotené a je špecifikované ako ochranné pásmo vodárenského zdroja. Uvedené ochranné pásmo spadá do záujmového územia – OP PRĽA Vlkolínece. Nachádza sa severne od riešeného územia (tesne nad obcou).

ČOV: Ochranné pásmo ČOV je navrhované 50 m a nachádza sa na južnom okraji riešeného územia.

Zdroj vody a jeho ochrana: V roku 1994 bola ukončená stavba vodovodného systému na zásobovanie Vlkolínce pitnou vodou. Vodovod v mestskej časti Vlkolínece tvorí samostatný vodovodný systém. Zdroj vody pozostáva z dvoch prameňov (Vodný zdroj Suché Hrabovo) zachytených horizontálnym drenážnym systémom. Výdatnosť prameňov je od 0,8 – 1,6 l/s. Oba pramene majú stanovené pásmo hygienickej ochrany (PHO) I. a II. stupňa na základe rozhodnutia Obvodného úradu životného prostredia Liptovský Mikuláš č. ŠVS 3038/95 MK zo dňa 17. 7. 1995. PHO I. stupňa o veľkosti 40 x 46 m je vyznačené tabuľami na lomových bodoch. PHO II. stupňa je bez členenia na vnútornú a vonkajšiu časť. Vonkajšia časť je navrhnutá v rozsahu predpokladanej infiltračnej oblasti a má výmeru 6 ha. Po zachytení prameňov bolo vykonané posúdenie kvality vody. Voda vyhovuje príslušným slovenským technickým normám (STN).

Zásobovanie vodou

Voda z VZ Suché Hrabovo je privádzaná gravitačne, privodným potrubím dĺžky 1 478 m, profilu DN 110 (materiál PVC), do VDJ Vlkolínece s objemom 50 m³. Trasa privodného potrubia vedie lesom a lúkami nad Vlkolíncom. Zásobovanie osady je riešené dvoma vetvami profilu DN 110. Vetva V1 (dĺžky 436 m) je vedená stredom osady po ľavej strane potoka až po stred Vlkolínce. Vetva V1-1 (dĺžky 120 m) je napojená na vetvu V1 pri zvonici a vedie k bývalej škole (v súčasnosti Galéria ľudového umenia). Na zásobnom potrubí sú vybudované 2 nadzemné výtokové stojany. K niektorým obytným objektom sú vybudované vodovodné prípojky. Nadzemné výtokové stojany sú rozmiestnené podľa príslušnej STN. Umiestnené sú tak, aby zároveň plnili prevádzkové požiadavky určené pre vodovodnú sieť ako aj požiadavky požiarnej ochrany.

Odvádzanie a zneškodňovanie odpadových vôd

Vo Vlkolínci bola v roku 1994 súčasne s výstavbou vodovodu budovaná kanalizácia. Kanalizačný zberač a vodovodné potrubie sú uložené v jednej ryhe v hlavnej prístupovej komunikácii. Kanalizačné potrubie je profilu DN 315 mm. Trasa vetvy A je vedená po pravej strane potoka, jej ukončenie je na ČOV. Z tejto vetvy sú vybudované dve odbočky, do ktorých je napojená časť zástavby po ľavej strane potoka. Napojenie vetvy B na vetvu A je tesne pred vyvedením na ČOV. Profil potrubia je DN 315 (materiál PVC). Vetva B je ukončená pri objekte bývalej školy (v súčasnosti Galéria ľudového umenia). ČOV je kompaktná podzemná jednotka systému „TURBO“

³¹ Spracované na základe Územného plánu zóny Ružomberok, PRĽA Vlkolínece (2020).

2x12. Je situovaná tesne pod zastavanou časťou cca 50 m od posledného rodinného domu. Ako recipient slúži vodný tok pod ČOV, ktorý v suchých obdobiach vykazuje nedostatok vody. Vo výhľade je možné uvažovať s napojením osady Vlkolíneec, vrátane objektov rekreácie v Trlenskej doline, na existujúcu jednotnú stokovú sieť mesta v správe Vodárenskej spoločnosti Ružomberok, a.s. s čistením na ČOV Mokrad' – Hrboltová, v zmysle ÚPN Mesta Ružomberok.

Momentálne je ČOV v stave havarijnom, pretože presakuje do potoka pod ČOV. Koncom októbra 2021 jeden z kanálov bol pravdepodobne zapchatý a splašky boli vyplavené na povrch. Do budúca je potrebné riešiť problém s nárazovým využívaním kanalizácie počas letnej sezóny, či sviatkov v zimnej sezóny, kedy je kanalizácia preťažená. Taký istý problém je počas tohto obdobia aj s pitnou vodou. Stáva sa, že zamrzne na pumpe, alebo prítok vody pre zvýšený odber jednoducho nestačí. Tieto problémy je potrebné doriešiť aj v súvislosti s tým, že sa počíta s výstavbou nových domov, čo vyvolá problém s infraštruktúrou.

ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) nenavrhuje samostatnú dažďovú kanalizáciu. Odvádzanie vôd z povrchového odtoku je navrhované samostatne s nezaústňovaním do stokovej siete splaškových vôd. Navrhované je riešenie s prioritou vsakovania do podlažia, sekundárne aj odvedením vôd miestnym recipientom (v prípade prívalových dažďových vôd). Odvádzanie vôd z povrchového odtoku vo Vlkolínci je v rámci verejných obslužných komunikácií a priestranstiev prednostne navrhované vsakom do podlažia. Spevnené plochy obslužných komunikácií sú navrhované s vodopriepustnou povrchovou úpravou so štetovou konštrukciou komunikácie. Odvádzanie dažďových vôd zo striech je navrhované s riešením vsakovania do podlažia s podzemnými prírodnými vsakovacími drenážnymi rigolmi, z ktorých bude nahromadená dažďová voda postupne vsakovať do podlažia.

Riešenie elektrifikácie

Sieť nízkeho napätia v riešenej zóne sa v novom ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020) navrhuje realizovať okružným káblovým vedením, hlavný rozvod bude vybudovaný káblom AYKY 3x240 +120 mm² v trase od trafostanice po rozvodné skrine PRIS, situované pri objektoch s popisnými č. 9002 a 9024. Ostatné trasy okružného kábla sa vybudujú káblami AYKY 3x150+70 mm², navzájom prepojené cez ostatné rozvodne skrine PRIS, riešené ako voľne stojace rozvodné zariadenia s umiestnením mimo priečelí nehnuteľností. Verejné osvetlenie bude riešené káblovou sieťou nízkeho napätia s umiestnením osvetľovacích telies na nízkych stĺpkoch s použitím elektrických svietidiel, prispôbené prostrediu pamiatkovo chránenej lokality vo forme novotvaru v riešenom území.

Ďalšie informácie o území (prírodné zdroje a limity využívania územia)

V riešenom území sa nenachádzajú prírodné zdroje a na územie sa nevzťahuje žiadna stavebná uzávera. Podľa platného znenia Územného plánu Mesta Ružomberok (2012) sa nevzťahujú k riešenému územiu asanačné plochy. V území nie sú evidované a nie sú ani navrhované žiadne ochranné pásma mimo relevantných ochranných pásiem v riešenom území sa nachádzajúcej a navrhovanej technickej infraštruktúry. Komplexné a podrobné riešenie technickej infraštruktúry je súčasťou nového ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec (2020).

3.4 Kultúrne a spoločenské podujatia organizované v lokalite Vlkolíneec

Vo väčšom rozsahu sa realizujú aktivity najmä v letných mesiacoch, čiastočne v jarných a jesenných mesiacoch. Ich hlavnými organizátormi sú OZ Vlkolíneec, Mesto Ružomberok a Liptovské múzeum. Program podujatí počas roka je pestrý a organizátorom ide najmä o udržiavanie miestnych zvykov a tradícií, ktoré sú typické pre vidiecke oblasti. V marci organizuje OZ Vlkolíneec Vynášanie Moreny, na Veľkú noc Veľkonočný hviezdicový výstup na Sidorovo, 1. mája Stavanie májov, začiatkom júna spolu s Mestom Ružomberok sa organizuje Fujara, znej Vlkolíncom. V letných mesiacoch sa organizujú aj tvorivé dielne. Koncom júna OZ Vlkolíneec každoročne v spolupráci s PD Ludrová a Slovenským zväzom záhradkárov organizuje súťaž v ručnej kosbe. V júli a auguste v soboty a nedele sú vo Vlkolínci ukážky ľudových remesiel pod názvom RemesloFest alebo Remeslobranie. Podujatie pripravuje Mesto Ružomberok spolu s Oblastnou organizáciou cestovného ruchu REGION LIPTOV. Poslednú nedeľu v júli býva podujatie pod názvom Nedeľa vo Vlkolínci. Liptovské múzeum v spolupráci so ŽSK a OZ Vlkolíneec organizuje v auguste Festival pod Sidorovom a v septembri Rozlúčka s letom a Poďakovanie za úrodu V decembri OZ Vlkolíneec organizuje Vlkolínsku zabíjačku. V posledných rokoch sa na organizácii podujatí podieľa aj Dom UNESCO Vlkolíneec a pán Dvorský (reštaurácia a bufet za školou) už robil podujatia. Ukážky podujatí organizovaných vo Vlkolínci sú na obr. 15, 16, 17, 18, 19, 20 a 21.

Obr. 15 Nedeľa vo Vlkolínci (rok 2018).

Obr. 16 Fujara, znej Vlkolíncom (rok 2019).

Obr. 17 a 18 Podujatie organizované v roku 2019 – ukážky remesla v Dome UNESCO Vlkolínece (foto: Mesto Ružomberok).

Obr. 19, 20 a 21 Pozvánky na kultúrne a spoločenské podujatia organizované vo Vlkolínci v roku 2022.

4. KAPITOLA

AKTUÁLNY STAV MANAŽMENTU LOKALITY VLKOLÍNEC A MONITORING JEJ STAVU

4.1 Lokalita svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec v kontexte Mesta Ružomberok a jej postavenie ako mestskej časti

Vlkolíneec je samostatnou mestskou časťou Mesta Ružomberok a patrí do obvodu č. 1: Do Uhliska, Družstevná, Hlavná, Korytnická, Ku Revúcej, Lepenkáreň, Luhy, Nad vrškom, Nižné Matejkovo, Pod Dielcom, Pod Hlinisko, Pod Ostré, Pod Sidorovo, Raveň, Skalná, Smrekovica, SNP, Stredná, Šíповá, Školská, Trlenská, Trlenská dolina, Vápenka, Vyšné Matejkovo, Záhumnie, Pod vrškom, Vlkolíneec.

Vyhlasenie lokality Vlkolíneec za PRLA v roku 1977 a jej zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO v roku 1993 si vyžiadalo osobitné organizačné, riadiace a interné legislatívne zabezpečenie zo strany Mesta Ružomberok premietnuté do strategických dokumentov mesta (Manažmentový plán PRLA Vlkolíneec, 2009; vypracovanie Územného plánu zóny Ružomberok – Vlkolíneec, 1997 a nového plánu ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec, 2020) a tiež zapracovanie a schválenie týchto požiadaviek do územnoplánovacej dokumentácie Mesta Ružomberok. Zároveň tieto skutočnosti priniesli významné zmeny a obmedzenia aj do každodenného života miestnych obyvateľov.

Na zabezpečenie ochrany lokality a zlepšenie verejného povedomia o jej hodnotách schválilo Mesto Ružomberok pre Vlkolíneec špecifický štatút. Prvý Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec prijalo Mesto Ružomberok v roku 1998. Tento štatút bol aktualizovaný v roku 2008.³² Ďalší aktualizovaný Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec, schválený v roku 2012, nadobudol účinnosť od 1. júna 2012. Zásadná zmena nového štatútu z roku 2012 v porovnaní s predchádzajúcim štatútom z roku 2008 bola v úprave časti venovanej samospráve a orgánom. V štatúte z roku 2008 mal Vlkolíneec právo na vytvorenie Výboru mestskej časti a voľbu svojich poslancov. Vzhľadom na veľmi nízky počet obyvateľov s trvalým bydliskom štatút z roku 2012 (schválený MsZ Ružomberok dňa 16.5.2012) upravil v časti Samospráva a orgány podmienky na **zriadenie Rady pre Vlkolíneec**, ktorá je poradným orgánom primátora a Mestského zastupiteľstva Mesta Ružomberok. V mestskom zastupiteľstve reprezentuje Vlkolíneec poslanec za mestskú časť Ružomberok – Biely Potok. Členovia Rady pre Vlkolíneec sú menovaní a odvolávaní primátorom mesta. Predsedom Rady je poslanec za mestskú časť Biely Potok. V roku 2020 bol na základe protestu prokurátora zo dňa 11. 8. 2020, ktorý bol adresovaný MsZ Ružomberok, zrušený štatút z roku 2012 a mestské zastupiteľstvo schválilo 30. 9. 2020 nový štatút.

Stav vlastníctva

Mesto Ružomberok od zápisu Vlkolínca do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO zabezpečilo spracovanie geometrického plánu intravilánu Vlkolínca ako prvotný podklad na vysporiadanie majetko-právnych vzťahov a sú zabezpečené doklady o vlastníctve všetkých nehnuteľností podľa vyššie uvedeného geometrického plánu (výpisy z pozemkovej knihy a založenie LV).

Väčšina objektov a pozemkov v PRLA Vlkolíneec a jej ochrannom pásme je v súkromnom vlastníctve. Čo sa týka vlastníctva domov, Ružomberčania (resp. Vlkolínčania) vlastní 23 domov a vlastníci z iných miest Slovenska 32 domov. Dva domy sú vo vlastníctve majiteľov z Holandska a 1 dcéry Vlkolínčanov, ktorá žije v Kanade.

Mesto Ružomberok vlastní v lokalite Vlkolíneec 10 objektov. Medzi ne patria: NKP – zvonica drevená (bez súpisného čísla, pred domom č. 9050-51, parc. č. KN 16233), historická studňa, evidované ako pamiatka (parc. č. KN 16062), ďalšie stavby: reštaurácia a obchod (č. súpisné 9040, parc. č. KN 16140/2, parc. č. KN, parc. č. KN 16141 a parc. č. KN 16142), Dom UNESCO (č. súpisné 9055, parc. č. KN 16222), Požiarna zbrojnica (č. súpisné 9048, parc. č. KN 16219). Vo výlučnom vlastníctve Mesta Ružomberok sú evidované ešte tieto parcely: parc. č. KN 16001, parc. č. KN 16020, parc. č. KN 16218, parc. č. KN 14890 (bývalý amfiteáter) a všetky parcely z LV 17033 (cesty).³³ V spolupodielovom vlastníctve Mesta Ružomberok sú evidované nasledovné parcely: parc. č. KN 16260, parc. č. KN 16263, parc. č. KN 4-70064, parc. č. KN 16268, 4-70034/301, parc. č. KN 4-10864 a parc. č. KN 4-70034/302.³⁴

³² Mesto Ružomberok: *Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec z roku 2008*.

³³ Údaje sú z Katastra nehnuteľností (stav k 22. 11. 2021).

³⁴ Údaje sú z Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA (2020).

Žilinský samosprávny kraj vlastní NKP: dvor roľnícky č. súpisné 9016-9017, č. ÚZPF 2844/1-4, parc. č. KN 16041, parc. č. KN 16039 (dom ľudový, stodola, maštaľ a sýpka), kde je umiestnený Roľnícky dom, ktorý je expozíciou v správe Liptovského múzea.

Rímsko-katolícka cirkev vlastní NKP: Kostol rímskokatolícky **Navštívenia Panny Márie**, súpisné č. **9001**, parc. č. KN 15973.

OZ Vlkolínec vlastní NKP: dvor roľnícky č. súpisné 9018, č. ÚZPF 2845/1-2, parc. č. KN 16042, dom ľudový a stodola, stavby hospodárske č. súpisné 9073, č. ÚZPF 2846/1-2, parc. č. KN 16050, stodola a chliev).

Poľnohospodárske družstvo Ludrová hospodári na základe Mandátnej zmluvy na časti pozemkov i ochrannom pasme PRĽA Vlkolínec.

Slovenský vodohospodársky podnik, OZ Piešťany, Správa povodia horného Váhu Ružomberok je správcom drobných bezmenných vodných tokov a Trlenského potoka.

V lokalite sa nachádza aj pôda neznámych vlastníkov.

4.2 Hlavní aktéri v spravovaní a manažmente lokality Vlkolínec – národná, regionálna a miestna úroveň

Národná úroveň

Ministerstvo kultúry SR, sekcia kultúrneho dedičstva: riadi a koordinuje tvorbu štátnej politiky v oblasti kultúrneho dedičstva. V súlade s pôsobnosťou ministerstva zabezpečuje podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a medzinárodných zmlúv výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu, múzeí, galérií a ochrany predmetov kultúrnej hodnoty, knižníc, ochrany historických knižničných dokumentov, historických knižničných fondov, nehmotného kultúrneho dedičstva, tradičnej ľudovej kultúry, ľudovej umeleckej výroby, kultúrno-osvetovej činnosti, kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Pri Ministerstve kultúry SR bola vytvorená **Komisia na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva**. Komisia je osobitný orgán, vytvorený len pre lokality svetového kultúrneho dedičstva, a plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany jednotlivých lokalít.

Pamiatkový úrad SR: je orgánom štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu. Riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný krajskými pamiatkovými úradmi, ktoré ju vykonávajú vo svojom územnom obvode, ktorým je územný obvod kraja. Rozhoduje v prvom stupni v správnom konaní vo veciach zverených mu zákonom na úseku ochrany pamiatkového fondu. Vykonáva štátnu správu na úseku ochrany pamiatkového fondu v druhom stupni a v prvom stupni prostredníctvom krajských pamiatkových úradov. Pamiatkový úrad SR v rámci svojich úloh riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný KPÚ, rieši a koordinuje odborné a výskumné úlohy a rozpracúva teóriu a metodológiu ochrany pamiatkového fondu, vedie Ústredný zoznam pamiatkového fondu a plní úlohy spojené s vedením Ústredného zoznamu pamiatkového fondu Slovenskej republiky. Zabezpečuje odborné a metodické a koordinačné činnosti súvisiace s ochranou, obnovou, prezentáciou a využitím pamiatkového fondu vrátane lokalít zapísaných v Zozname svetového kultúrneho dedičstva a Spracováva koncepciu monitoringu Svetového kultúrneho dedičstva ako záväzný celoštátny metodický podklad, preveruje a vyhodnocuje stav pamiatkového fondu, ktorý je súčasťou lokalít zapísaných na Zoznam svetového dedičstva a podmienky uplatňovania jeho ochrany, v súlade s vedeckými poznatkami a medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Slovenská komisia pre UNESCO: Komisia a jej sekretariát zabezpečujú realizáciu aktivít UNESCO v SR. Koordináciu aktivít v oblasti medzinárodných a medzivládnych programov UNESCO vykonávajú ich slovenské výbory, odborné sekcie a Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO pri Univerzitnej knižnici v Bratislave. Poslaním Slovenskej komisie pre UNESCO je podporovať a rozvíjať aktivity programov UNESCO v oblasti výchovy a vzdelávania, kultúry, vedy, životného prostredia, informácií a informatiky a za týmto účelom získavať a zapájať do spolupráce na jednotlivých projektoch.

Ministerstvo životného prostredia SR, Štátna ochrana prírody SR: je príspevková organizácia s celoslovenskou pôsobnosťou, ktorá zabezpečuje najmä odbornú činnosť na úseku ochrany prírody a krajiny, vrátane správy jaskýň a na úseku ochrany druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi.

Ministerstvo dopravy a výstavby SR, sekcia cestovného ruchu: zabezpečuje a podporuje rozvoj udržateľného cestovného ruchu. V rámci svojich úloh spolupracuje s ostatnými orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej

samosprávy a príslušnými inštitúciami pri vytváraní podmienok rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike, podmienok na posilnenie postavenia odvetvia cestovného ruchu v národnom hospodárstve a pri plnení úloh štátnej politiky a stratégie cestovného ruchu.

Regionálna úroveň – štátna správa

Krajský pamiatkový úrad Žilina: zamestnáva architektov, stavebných inžinierov, etnografov a kunsthistorikov, ktorí poskytujú odbornú pomoc majiteľom pamiatok, občianskym iniciatívam a samospráve. Konkrétna pomoc pamiatkovej inštitúcie sa uskutočňuje aj prostredníctvom celoštátneho projektu "Pro Monumenta – prevencia údržbou", ktorý je zameraný na údržbu pamiatok (školenia, diagnostika, praktické príklady). Podľa zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, § 11 je krajský pamiatkový úrad v prvom stupni vecne príslušným správny orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ak tento zákon neustanovuje inak.

Správa Národného parku Veľká Fatra: je organizačným útvarom Štátnej ochrany prírody SR, ktorá je odbornou organizáciou Ministerstva životného prostredia SR s celoslovenskou pôsobnosťou. Správa NP Veľká Fatra má sídlo v Martine. Má územnú pôsobnosť na celom území NP Veľká Fatra a jeho ochranného pásma, ktorý bol vyhlásený nariadením vlády SR č. 140/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje NP Veľká Fatra a na území okresov Martin a Turčianske Teplice.

Správa povodia horného Váhu Ružomberok: patrí do územnej pôsobnosti Odštepného závodu Piešťany Slovenského vodohospodárskeho podniku, ktorý má celoštátnu pôsobnosť. Správa vodných tokov zahŕňa v súlade s § 48 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách v znení neskorších predpisov činnosti, medzi ktoré patrí:

- a) sledovať stav vodných tokov a pobrežných pozemkov z hľadiska zabezpečenia funkcií vodného toku,
 - b) udržiavať korytá v stave, ktorý zabezpečuje ich prirodzenú alebo projektovanú prietoknosť a hĺbku vody,
 - c) udržiavať alebo odstraňovať brehové porasty vo vodných tokoch, na pobrežných pozemkoch tak, aby sa nestali prekážkou odtoku vody pri povodniach a podľa možnosti zachovali prírodné podmienky,
 - d) spevňovať brehy vodných tokov, zabezpečovať ich neupravené úseky brehovými porastmi,
 - e) udržiavať a čistiť koryto a odstraňovať naplaveniny, ľadové a iné prekážky a dočasné ostrovy z vodného toku, čo je nevyhnutné na zabezpečenie nehateného odtoku alebo prietoku,
 - f) zabezpečovať potrebnú úpravu vodných tokov,
- a ďalšie činnosti.

Okresný úrad Ružomberok: je miestny orgán štátnej správy, ktorý je preddavkovou organizáciou Ministerstva vnútra SR. Vnútornú organizáciu okresného úradu upravuje ministerstvo vnútra smernicou po dohode s ústredným orgánom štátnej správy, do ktorého pôsobnosti patrí výkon štátnej správy uskutočňovaný odborom okresného úradu. Okresný úrad Ružomberok vykonáva (okrem iných úloh) úlohy v rámci odboru starostlivosti o životné prostredie a pozemkového a lesného odboru.

Slovenský pozemkový fond (SPF): je právnická osoba (neštátna a nezisková organizácia), ktorá koná vo verejnom záujme. SPF v zmysle zákona č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, obvodných pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov a iných príslušných platných právnych predpisov spravuje poľnohospodárske nehnuteľnosti vo vlastníctve štátu a nakladá s pozemkami, ktorých vlastníci nie je známy. Dňa 01. júna 2021 bola dokončená zmena organizačnej štruktúry SPF. V rámci organizačnej zmeny na Slovenskom pozemkovom fonde boli zrušené všetky regionálne odbory SPF. Kompetencie regionálnych odborov SPF prevzali centrá špecializujúce sa na konkrétny typ agendy. Sú to: centrum nájmu, centrum prevodov, centrum špeciálnych prevodov, centrum stanovísk a vecných bremien, centrum administrácie rozhodnutí a opravných prostriedkov).

Regionálna a miestna úroveň - samospráva jej organizácie

Regionálna samospráva ŽSK a jej organizácie pôsobiace v lokalite Vlkolíneč

Liptovské múzeum: bolo založené v roku 1912. Zriaďovateľom múzea je ŽSK, má od svojho vzniku vlastivedný charakter so zbernou oblasťou v regióne Liptov. Verejnosti sú v ružomerskej expozícii prístupné stále expozície prírody, archeológie, histórie, etnografie, papiernictva na Slovensku a expozícia o živote a diele Andreja Hlinku. V správe múzea sú: Hrad Likava, gotický Kostol Všetkých svätých Ludrová, Múzeum liptovskej dediny v Pribyline, Národopisné múzeum v Liptovskom Hrádku, Múzeum Čierny orol Liptovský Mikuláš, Archeoskanzen Havránok, Veža kostola Panny Márie pri Liptovskej Mare, Múzeum baníctva a hutníctva Maša Liptovský Hrádok, **Roľnícky dom a dvor Vlkolíneč** a Banický dom Vyšná Boca a iné (napr. roľnícka usadlosť pri Bukovine).

Miestna samospráva Mesta Ružomberok a jeho organizácie

Mesto Ružomberok, ktoré je zároveň sídlom okresu: je v rámci administratívneho usporiadania Slovenska súčasťou ŽSK. Orgánmi mesta sú: mestské zastupiteľstvo, ktoré rozhoduje o základných otázkach života mesta; primátor mesta – štatutárny zástupca mesta a jeho najvyšší výkonný orgán; mestská rada - iniciatívny, výkonný a kontrolný orgán mestského zastupiteľstva zároveň plní funkciu poradného orgánu primátora; kontrolór mesta – kontrolný orgán mesta volený zastupiteľstvom. Na zabezpečenie účinnej ochrany lokality Vlkolínec a zlepšenie verejného povedomia o jej hodnotách schválilo Mesto Ružomberok pre Vlkolínec špecifický štatút.–Poradným orgánom primátora a MsZ Ružomberok pre lokalitu Vlkolínec je **Rada pre Vlkolínec**, ktorá bola vytvorená v roku 2013 a svoju činnosť začala od roku 2014.

Mesto Ružomberok je členom Klubu UNESCO Slovakia, ktorý je inštitúciou spájajúcou záujem o ľudovú kultúru, tvorbu, zvyky a chráni ich pred zánikom a zabudnutím. Vznikol 15. 10. 2012 na podnet Klubu UNESCO Kroměříž, ktorému chýbal na Slovensku kompetentný partner na cezhraničnú spoluprácu. **Mesto Ružomberok je tiež členom Združenia – Slovenské dedičstvo UNESCO**, ktoré bolo založené dňa 29. 11. 2012 v Ružomberku. Cieľom združenia je podporovať spoluprácu lokalít UNESCO na Slovensku, presadzovať záujmy kultúrneho a prírodného dedičstva a presadiť tieto lokality ako jednu z priorít propagácie Slovenska.

Mestské lesy, spol. s r.o. Ružomberok: sú obchodnou spoločnosťou spravujúcou lesný majetok Mesta Ružomberok. Spoločnosť vyvíja svoju činnosť od 1. 1. 1993. Najskôr to bolo vo forme príspevkovej organizácie, ktorá bola neskôr transformovaná na spoločnosť s ručením obmedzeným. Táto spoločnosť v súčasnosti obhospodaruje 6954 ha lesných pozemkov. Na tejto ploche zabezpečuje komplexnú starostlivosť o les, pestovné aj ťažbové práce, ošetrovanie, výchovu a ochranu lesných kultúr a snaží sa vytvárať podmienky na čo najlepšie využitie mimoprodukčných funkcií lesa. Zabezpečuje údržbu a rozvoj lesnej cestnej siete, protipožiarnu starostlivosť, chov a starostlivosť o lesnú zver v zmysle príslušných zákonov. Spoločnosť odvádza finančné prostriedky Mestu Ružomberok v rôznych formách, najmä vo forme nájomného, dane z lesných pozemkov a podielu na zisku.

Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a. s.: vznikla založením dňa 7. 9. 2006 ako nástupnícka spoločnosť Sevak-u, š. p. a následne Severoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a. s. so sídlom v Žiline. V súčasnosti je regionálnou vodárenskou spoločnosťou, ktorá poskytuje služby v oblasti výroby a distribúcie vody, odvádzaní a čistení odpadových vôd. Tieto služby poskytujeme pre 58 tis. obyvateľov a pre priemysel dolného Liptova. Väčšinovým akcionárom spoločnosti je Mesto Ružomberok. Predmetom podnikania spoločnosti sú najmä tieto činnosti: výroba a dodávka pitnej vody verejnými vodovodmi, odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd, vykonávanie stavebno-montážnych činností, prevádzka, údržba a opravy vodovodov, kanalizácií a čistiarní odpadových vôd, výroba elektrickej energie a dodávka do sietí SSE z malých vodných elektrární a ďalšie špeciálne činnosti. Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s. pôsobí aj v mestskej časti Vlkolínec, kde dodáva pitnú vodu a splaškovú vodu rieši samostatnou kanalizáciou.

Technické služby Ružomberok, a. s.: spoločnosť založili 14. 3. 2000 traja zakladatelia: jedným zo zakladateľov s podielom 44 % je Mesto Ružomberok. Spoločnosť sa venuje likvidácii odpadu a vznikla 5. 4. 2000. Okrem likvidácie odpadu je hlavnou činnosťou tejto spoločnosti zabezpečovať komplexné služby pre Mesto Ružomberok a jeho okolie.

Komunálne služby Mesta Ružomberok: boli zriadené k 1. 1. 2019 ako príspevková organizácia Mesta Ružomberok, ktorá prevádzkuje kompostáreň na biologický rozložiteľný odpad (BRO). Systém zberu a zhodnocovania BRO zavedený v meste bol rozšírený výstavbou nového zariadenia na zhodnocovanie záhradného BRO s vyššou kapacitou, a to osadením technológie aeróbnej fermentácie v 2 kompostovacích kontajneroch v areáli jestvujúcej kompostárne BRO Ružomberok v lokalite Biela Púť.

Spolupráca na miestnej úrovni: miestni obyvatelia vo Vlkolínci, chalupári a vlastníci nehnuteľností vo Vlkolínci a Dom UNESCO vo Vlkolínci. **Dom UNESCO Vlkolínec** patrí pod správu Kultúrneho domu Andreja Hlinku, a. s. Nachádza sa uprostred PRĽA Vlkolínec. Stojí na mieste drevenice, ktorá zhorela počas Slovenského národného povstania. Pre verejnosť je prístupný od roku 2018 a návštevníkom je k dispozícii celoročne. Hlavná činnosť Domu UNESCO spočíva v propagácii a šírení informácií o Vlkolínci, jeho okolí a ostatných pamiatkach UNESCO na Slovensku. Zabezpečuje taktiež rôzne ukážky a podujatia vo Vlkolínci. V Dome UNESCO sa nachádzajú expozičné priestory so stálymi a dočasnými expozíciami či výstavami. Vstupnú časť domu tvorí klientska zóna, v ktorej sú záujemcom poskytované informácie a taktiež sa v nej nachádza predajňa spomienkových predmetov a suvenírov. Dom UNESCO pre záujemcov ponúka možnosť usporiadania besied, stretnutí, premietaní, prezentácií a výstav.

Súkromný sektor – regionálna a miestna úroveň

PD Ludrová: obhospodaruje poľnohospodársku pôdu dolnej časti Liptova v okrese Ružomberok Od roku 2010 PD Ludrová na základe nájomnej zmluvy vykonáva poľnohospodársku činnosť aj na pozemkoch Mesta Ružomberok. Obhospodaruje tiež pozemky v ochrannom pásme PRLA Vlkolíneec.

Žilinský turistický kraj: je krajskou organizáciou cestovného ruchu a je registrovaná v Registri organizácií cestovného ruchu na MDaV SR. Hlavným účelom krajskej organizácie je podpora cestovného ruchu na území svojich členov. Krajská organizácia aktívne vytvára podmienky a realizuje aktivity zamerané na rozvoj cestovného ruchu na území svojich členov a chráni záujmy svojich členov. Má 7 členov, medzi ktorými je aj Región Liptov.

Oblasťná organizácia cestovného ruchu regiónu Liptov už viac ako desať rokov realizuje aktivity na zvýšenie atraktívnosti a konkurencieschopnosti regiónu, zlepšenie organizácie destinačného manažmentu a podporu predaja regiónu Liptov. Podieľajú sa aktívne aj na organizovaní tvorivých dielní s ukážkami tvorby a pre návštevníkov s možnosťou zhotoviť si vlastný výrobok alebo vyskúšať proces výroby priamo v osade Vlkolíneec. Ďalej sa podieľajú na budovaní cyklotrás. V regióne Liptov pôsobia dve spolupracujúce organizácie Klaster Liptov a Oblasťná organizácia Región Liptov, ktoré majú prerozdelené činnosti. S finančnou podporou ministerstva dopravy a výstavby pripravila v roku 2021 Oblasťná organizácia cestovného ruchu (OOCR) Región Liptov 240-stranovú publikáciu s tipmi na výlety, víkendovú turistiku či dlhšie dovolenky.

Súkromníci, podnikatelia vo Vlkolínci: - p. Jaňák - živnostník, infokancelária a predaj suvenírov, p. Dvorský – živnostník - bufet, reštaurácia, Vlkolíneec-Unesco s. r. o. a ubytovatelia (napr: Chata Evka).

Organizácie tretieho sektora – regionálna a miestna úroveň

Občianske združenie Vlkolíneec: bolo založené v roku 2001. Združuje obyvateľov a vlastníkov objektov s cieľom napomáhať a zachovať jedinečnosť Vlkolíneca. Cieľom združenia je aktívne prispievať k vytváraniu lepších podmienok pre život občanov Vlkolíneca a vytváraniu nástrojov na zachovanie, regeneráciu, ochranu a rozvoj územia, na zlepšenie stavu životného prostredia a na zachovanie kultúrneho a prírodného dedičstva.

Dobrovoľný hasičský zbor Ružomberok – Vlkolíneec: bol založený 15. 11. 1931 a fungoval do 80. rokov minulého storočia. Jeho činnosť bola po 20-ročnom prerušení obnovená v roku 2013. Odvtedy je Dobrovoľný hasičský zbor Ružomberok – Vlkolíneec integrovaný do záchranného systému v kategórii C.

Na území Vlkolíneca pôsobia aj ďalšie mimovládne a dobrovoľnícke organizácie: **Miestna organizácia Slovenského zväzu záhradkárov vo Vlkolínci, OZ Vlkolíneec UNESCO – gazdovský dvor, OZ Vlkolínsky odboj.**

Záujmové organizácie: Okresná poľovnícka komora – Ružomberok, Slovenský cykloklub a Klub slovenských turistov (správa cyklotrás a turistických chodníkov).

Miestna akčná skupina (MAS) Dolný Liptov: je partnerstvo zástupcov verejného, súkromného a občianskeho sektora, ktoré pôsobí na celistvom a súdržnom území dolného Liptova (členom je aj Mesto Ružomberok a OZ Vlkolíneec).

Akademický sektor

Dôležitú a nezastupiteľnú úlohu má odborná spolupráca so slovenskými a zahraničnými (predovšetkým českými) univerzitami. Sú to najmä Katolícka univerzita v Ružomberku, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Technická univerzita vo Zvolene, Univerzita Komenského v Bratislave, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Mendelova univerzita v Brne, Masarykova univerzita v Brne. Mesto Ružomberok spolupracuje na vybraných projektoch aj s ďalšími vedeckými a odbornými inštitúciami (napr. ústavy SAV, pracoviská Slovenskej agentúry životného prostredia).

4.3 Súčasný zabezpečenie riadenia/manažmentu lokality z hľadiska ľudských zdrojov a existujúcich, resp. pripravovaných plánov riadenia

Riadenie lokality na miestnej úrovni zabezpečuje **Mesto Ružomberok v úzkej spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Žilina, vlastníckymi a správcami objektov na základe** Protokolu platnosti zásad a Zásad ochrany pamiatkového územia PRLA Vlkolíneec, ktoré vydal v roku 2016 Krajský pamiatkový úrad Žilina a Rozhodnutia Pamiatkového úradu SR PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007, ktorým bolo vyhlásené ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec. Významnú úlohu má aj Memorandum o vzájomnej spolupráci všetkých

zainteresovaných partnerov (vypracované a podpísané partnermi v roku 2022). Hlavnými nástrojmi na usmernenie spravovania lokality Vlkolíneec sú: Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec (2020), Územný plán zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec (2020) a VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti územného plánu zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec, Manažmentový plán 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec (vypracovaný v roku 2021), Memorandum o vzájomnej spolupráci zainteresovaných partnerov pri implementácii Manažmentového plánu 2022+ pre Vlkolíneec (podpísané v novembri 2022) a Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec (s účinnosťou od 1. 11. 2022).

V súlade s **Organizačným poriadkom Mestského úradu v Ružomberku** (Interný predpis č. 029), ktorý nadobudol účinnosť od 01. 07. 2021, problematika Vlkolíneca je začlenená do viacerých oddelení. Oddelenie regionálnej politiky zabezpečuje prezentáciu Mesta Ružomberok spoluprácou so združeniami, podnikateľmi a inštitúciami v oblasti kultúry a cestovného ruchu. Oddelenie spolupracuje so subjektmi, ktoré pôsobia vo Vlkolínci, podieľajú sa na jeho obnove, propagácii, zachovaní a obnove kultúrnych pamiatok, kultúrnych podujatiach a pod. Z ďalších útvarov Mesta Ružomberok má dôležitú úlohu na riadenie Vlkolíneca Útvar hlavného architekta a jeho referát územného plánovania; oddelenie stavebnej správy; oddelenie technickej správy a jeho referát komunálnych služieb, referát ochrany životného prostredia a referát technickej infraštruktúry. Mesto Ružomberok vykonáva aj prenesené pôsobnosti na jednotlivých úsekoch. Z nich je z hľadiska riadenia a spracovania lokality Vlkolíneec osobitne dôležité nasledujúce úseky: úsek stavebného poriadku, úsek miestnych a účelových komunikácií, úsek štátnej vodnej správy a úsek ochrany prírody a krajiny.

Na riešenie spoločných problémov v lokalite Vlkolíneec a na podporu efektívnosti miestneho manažmentu zriadilo Mesto Ružomberok v roku 2013 **Radu pre Vlkolíneec**, ktorá je poradným orgánom primátora mesta a mestského zastupiteľstva. Členovia Rady sú menovaní a odvolávaní primátorom Mesta – po dohode s poslancom za mestskú časť Biely Potok zo zástupcov organizácií, podnikateľských subjektov, inštitúcií, občianskych združení, ktoré vo Vlkolínci pôsobia, z fyzických osôb – obyvateľov Vlkolíneca a majiteľov nehnuteľností vo Vlkolínci. Predsedom Rady je poslanec za mestskú časť Biely Potok. Aktuálne (november, 2022) je Rada pre Vlkolíneec zložená zo zástupcov nasledujúcich inštitúcií:

- Mesto Ružomberok, poslanec za mestskú časť Ružomberok – Biely Potok, ktorý v MsZ zastupuje aj mestskú časť Ružomberok – Vlkolíneec,
- zástupca primátora Mesta Ružomberok, splnomocnenec pre Vlkolíneec,
- vedúca oddelenia regionálnej politiky Mesta Ružomberok,
- riaditeľ Krajského pamiatkového úradu Žilina (KPÚ) a zodpovedný zamestnanec KPÚ za Vlkolíneec,
- predseda OZ Vlkolíneec,
- riaditeľ Komunálnych služieb Mesta Ružomberok a zástupca miestnych organizácií pôsobiacich na území lokality Vlkolíneec (Dobrovoľný hasičský zbor Vlkolíneec a ZO Slovenského zväzu záhradkárov Vlkolíneec),
- riaditeľ Liptovského múzea v Ružomberku,
- zástupca Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p., Odštepného závodu Správa povodia horného Váhu, Ružomberok
- riaditeľ Mestských lesov, spol. s r. o. Ružomberok,
- predseda/zástupca Poľnohospodárskeho družstva Ludrová,
- zástupca Vodárenskej spoločnosti Ružomberok, a.s.,
- zástupca Správy Národného parku Veľká Fatra,
- zástupca za akademickú obec (Katólicka univerzita v Ružomberku).

Rada pre Vlkolíneec v súlade s udržateľným rozvojom Vlkolíneca a v záujme podpory koordinácie subjektov pôsobiacich vo Vlkolínci za účelom jeho zveľadovania a ochrany jeho kultúrnych a historických hodnôt predkladá iniciatívne návrhy súvisiace s rozvojom Vlkolíneca a vypracováva stanoviská k návrhom a zámerom mesta. Rada sa schádza podľa potreby najmenej raz za 6 mesiacov, jej zasadnutie zvoláva a vedie poslanec za mestskú časť Vlkolíneec.

V súlade so Štatútom mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec bola v roku 2013 podpísaná mandátna zmluva medzi Mestom Ružomberok a **OZ Vlkolíneec**. Predmetom tejto zmluvy bol záväzok mandatára zabezpečiť v mene mandanta výber poplatkov súvisiacich so vstupom do expozícií Vlkolíneca. Zmluva nadobudla účinnosť dňom 01. 04. 2013 a bola ukončená k 31. 12. 2020. V súčasnosti má OZ Vlkolíneec uzatvorenú zmluvu s Liptovským múzeom.

Na základe protestu prokurátora bol v roku 2020 vypracovaný nový Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec, ktorý po schválení v MsZ Ružomberok nadobudol účinnosť dňa 7. 10. 2020. Platný nový štatút už neobsahuje časti týkajúce sa reguláciu stavebnej časti v lokalite a jej ochrannom pásme, zodpovednosť vlastníkov za riadne udržiavanie objektov a zodpovednosť Mesta Ružomberok za udržiavanie verejných priestorov a zabezpečenie základných služieb (údržba komunikácií, nakladanie s odpadom, zásobovanie vodou, ochrana pred požiarmi a ďalšie) a usmernenie návštevníkov lokality a jej ochranného pásma, výber poplatkov za vstup a ich využitie. **V štatúte sa však nezmenilo znenie čl. 2 Rada pre Vlkolíneec.**

Spoluprácu členov Rady pre Vlkolíneec významne posilní Memorandum o vzájomnej spolupráci zainteresovaných partnerov pri implementácii Manažmentového plánu 2022+ pre Vlkolíneec. V Memorande, ktoré bolo podpísané v novembri 2022, štatutárni zástupcovia jedenástich zmluvných strán, ktorí sú zároveň členmi Rady pre Vlkolíneec potvrdili, že urobia všetko, čo je v ich silách, pre zachovanie, prezentáciu, propagáciu a vhodné využitie vo vzťahu k ochrane pamiatkových hodnôt, autenticity, integrity a udržateľnosti tohto jedinečného územia, vrátane jeho ochranného pásma. Zmluvné strany memoranda sa rozhodli rozvíjať vzájomnú spoluprácu na princípoch vzájomnej dôvery, porozumenia, rešpektu a vzájomného obohacovania sa v oblasti realizácie a koordinácie spoločných aktivít smerujúcich k naplneniu cieľov Memoranda.

Všetky strany sa v Memorande zároveň zaviazali, že urobia všetko pre to, aby spolupráca bola úspešná. Zmluvné strany vyjadrujú svoju ochotu a všeobecný súhlas spolupracovať navzájom pri realizácii a implementácii viacerých dôležitých opatrení, medzi ktoré patria aj opatrenia v oblasti riadenia/manažmentu a zabezpečovania finančných zdrojov. V Memorande zástupcovia zmluvných strán potvrdili za účelom dosiahnutia spoločného cieľa – zachovania, podpory udržania a ďalšieho rozvoja lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec formy spolupráce, medzi ktoré patrí napr. aj založenie a pôsobenie pracovnej skupiny, skupiny externých expertov, skupiny miestnych expertov a konzultantov na implementáciu Manažmentového plánu 2022+ a realizáciu ďalších činností a aktivít.

4.4 Monitoring stavu zachovania lokality na nadnárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni a manažmentu lokality Vlkolíneec

Cieľom pravidelného monitoringu je sledovanie zachovania jedinečnej svetovej hodnoty lokalít svetového dedičstva prostredníctvom indikátorov monitoringu, vyhodnotením zmien počas sledovania, identifikáciou prípadných problémov a potenciálnych ohrození. Významnou súčasťou monitorovania je vytváranie nástrojov na predchádzanie ohrozenia lokalít a na riešenie vzniknutých problémov.³⁵ Výsledky pravidelného monitoringu informujú o tom, ako si jednotlivé zmluvné štáty Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva plnia svoje záväzky, ktoré im vyplývajú z Dohovoru.

V súlade s požiadavkami vykonávacích smerníc Dohovoru UNESCO o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva Pamiatkový úrad SR pravidelne od roku 1996 monitoruje všetky lokality svetového kultúrneho dedičstva na Slovensku v 2-ročných cykloch a po šiestich rokoch vypracúva súhrnné vyhodnotenie. Indikátory monitoringu sú stanovené osobitne pre každú lokalitu svetového kultúrneho dedičstva. Monitoring stavu zachovania lokalít, zapísaných v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, zabezpečuje Pamiatkový úrad SR a jeho územne príslušné krajské pamiatkové úrady na základe spracovanej metodiky a harmonogramu monitoringu. Monitoring lokality Vlkolíneec zabezpečuje Krajský pamiatkový úrad Žilina v súčinnosti s Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky. Krajský pamiatkový úrad Žilina pri monitoringu lokality Vlkolíneec spolupracuje s miestnou samosprávou.

Sledovanie stavu je prevádzané na základe obhliady územia, prostredníctvom potrebných analýz a fotodokumentáciou z rovnakého miesta tak, aby výpoveď a možnosť porovnania bola čo najpresnejšia. Monitoring prebieha pravidelne prostredníctvom tzv. pasportizačných kariet pre jednotlivé objekty lokality (1. rok – správa a hodnotenie stavby a technického stavu všetkých pamiatok, ktoré sú súčasťou svetového kultúrneho dedičstva) a pre celé územie nominovanej lokality, vrátane ochranného pásma (2. rok – prezentácia atribútov jedinečnej svetovej hodnoty lokality). Vyhodnotenie zmien počas sledovania umožňuje stanoviť opatrenia na nápravu a predchádzanie akéhokoľvek ohrozenia. Väčšie a významnejšie jednorazové zmeny môžu byť len výnimočné a vždy im musí predchádzať široká odborná diskusia, ktorá posudzuje zachovanie jedinečnej

³⁵ PINČÍKOVÁ, L. *K aktuálnym výzvam a úlohám v oblasti zachovania lokalít svetového kultúrneho dedičstva a jeho manažmentu*. In: Kozová, M. (ed.): Zb. z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku. s. 20.

svetovej hodnoty. Realizácia opravných opatrení reprezentuje tú časť monitoringu, ktorá poskytuje podklady na zabezpečenie štátnych dotácií na ochranu pamiatok.

Potreby, problémy a ohrozenia lokalít svetového kultúrneho dedičstva na národnej úrovni rieši Ministerstvo kultúry SR priamo, alebo prostredníctvom svojej Pamiatkovej inšpekcie. Pamiatková inšpekcia je organizačný útvar, prostredníctvom ktorého Ministerstvo kultúry SR vykonáva ústredný štátny dohľad na úseku ochrany pamiatkového fondu (§ 4 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu). Minister kultúry predkladá každoročne správu o stave zachovania lokalít svetového kultúrneho dedičstva na rokovanie Vlády SR, ktorá prijíma patričné uznesenia.

Správa o stave monitoringu svetového kultúrneho dedičstva sa predkladá aj Komisii na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR, ktorá plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany lokalít.

Pre všetky lokality svetového dedičstva UNESCO sa predkladajú pravidelné periodické správy o spravovaní lokalít UNESCO. Správy sa pripravujú na základe spolupráce všetkých zainteresovaných partnerov, a ich cieľom je zhromažďovanie informácií o problémoch týkajúcich sa svetového dedičstva na regionálnej a národnej úrovni, ako aj na úrovni jednotlivých objektov.³⁶ Výsledky procesu monitorovania sú implementované do týchto periodických správ a predkladajú sa Centru svetového dedičstva UNESCO v Paríži každých 6 rokov. V súčasnosti sa začal tretí cyklus, ktorý prebieha od roku 2018 do roku 2024. Región Európa a Severná Amerika, do ktorého patrí Slovensko, má povinnosť odovzdať monitorovacie správy v rokoch 2022 – 2023. Dôležitou požiadavkou je pravidelné monitorovanie stavu ochrany a eliminácie všetkých rizikových faktorov a globálnych zmien, ktoré by mohli ohroziť jedinečnú kultúrnu alebo prírodnú hodnotu lokalít svetového dedičstva.

Prvá periodická správa o stave zachovania lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč bola zverejnená v roku 2006. Medzi silné stránky manažmentu periodická správa vyzdvihla: rozvoj infraštruktúry; postupnú obnovu historických objektov, návrat k autenticite (strechy); zvýšené povedomie o výnimočnom charaktere lokality; možnosť ľahšieho získania prostriedkov na priamu obnovu alebo podporu zo zahraničných programov a národných zdrojov; zvýšenú ponuku vzdelávacích aktivít, zvýšenú ponuku služieb a zvýšený záujem zahraničných návštevníkov v lokalite Ako slabé stránky sú uvedené: **rezervy v organizácii a regulácii cestovného ruchu, neustále klesajúci počet obyvateľov, nízky počet pracovných príležitostí, nepružnosť miestnych orgánov pri realizácii nových projektov, nízke právne vedomie vlastníkov, trvalo nedostatočná finančná pomoc zo strany štátnych orgánov.**

V správe sa odporúča, ako sa zabezpečilo lepšie fungovanie osady Vlkolíneč a väčší dôraz sa kládol na zachovanie životných funkcií prostredníctvom vytvárania nových pracovných príležitostí oživením tradičných remesiel a oživením tradičných metód poľnohospodárstva; je tiež potrebné organizovať semináre pre vlastníkov, a zvýšiť finančnú pomoc aj zo strany štátu.

Druhá periodická správa o stave zachovania lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč z roku 2014 potvrdila, že od zápisu sa celkový stav ochrany lokality Vlkolíneč postupne zlepšil, a to vďaka pravidelnému monitoringu a štátnej pomoci, o ktorú môžu vlastníci žiadať z dotačného programu Ministerstva kultúry SR zameraného na ochranu pamiatok Svetového kultúrneho dedičstva. Správa pozitívne hodnotí, že Krajský pamiatkový úrad Žilina zamestnáva architektov – ochranárov a ďalších špecialistov, ktorí poskytujú pomoc majiteľom pamiatok a miestnym úradom. Správa uvádza aj niektoré nedostatky a odporúča potrebné zlepšenia. Podľa odporúčaní periodickej správy **je potrebné zabezpečiť zlepšenie koordinácie prác v spravovaní lokality, poskytovaní služieb pre návštevníkov a tiež zlepšenie práce s miestnou komunitou.**

Správa poukazuje na **nedostatky v zabezpečení vymožitelnosti legislatívnych opatrení, v miere vybavenosti pre potreby spravovania lokality, efektívnom manažmente lokality a zlepšení spolupráce so súkromným sektorom.** Upozorňuje, že chýba výskum zameraný na potreby manažmentu lokality a na zvýšenie úrovne poznania územia. Zároveň je v stanoviskách správy odporúčané skvalitniť program vzdelávania, budovania povedomia a propagácie tak, aby zodpovedal potrebám lokality. Podľa záverov uvedených v druhej periodickej monitorovacej správe UNESCO si zlepšenie spravovania lokality vyžaduje zvýšenie súčasného rozpočtu³⁷.

³⁶ tamtiež, s. 1-2

³⁷ *Periodic Report – Second Cycle, Section II – Vlkolíneč. October 13, 2014 (8:54:11 PM CEST) World Heritage Centre*

5. KAPITOLA

DOSTUPNÉ FINANČNÉ ZDROJE NA ZABEZPEČENIE FINANCOVANIA OPATRENÍ NA OCHRANU, OBNOVU, REVITALIZÁCIU, MANAŽMENT A ROZVOJ LOKALITY VLKOLÍNEC

5.1 Dostupné zahraničné zdroje a zdroje na cezhraničnú spoluprácu (príklady)

Európske projekty

Kultúrne dedičstvo podporuje viacero európskych programov, ktorých cieľom je ukázať rôznorodosť kultúry a jej previazanosť s množstvom ďalších odvetví. Hlavným zdrojom finančných prostriedkov EÚ pre odvetvie kultúry je **Program Kreatívna Európa**. Tento program podporuje politickú činnosť vykonávanú v súvislosti s pracovnými plánmi Rady v oblasti kultúry. Ide o program EÚ na podporu kultúrnych a kreatívnych sektorov vrátane audiovizuálneho sektora. Podpora projektov, ktoré propagujú súčasnú európsku tvorbu a dedičstvo (nehmotné, hmotné, priemyselné), architektúru, hudbu, literatúru, scénické umenie, filmy, festivaly, kultúrny turizmus atď., ale aj hlavné iniciatívy, akými sú Európske hlavné mestá kultúry) alebo Dni európskeho dedičstva.

Nórske fondy

Okrem vyššie uvedených dotačných schém z EÚ je možnosť získať **finančné zdroje z finančných mechanizmov Európskeho hospodárskeho priestoru/Nórsko, ktoré poskytuje Nórske kráľovstvo** napr. v rámci programu Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca. Čo sa týka Nórskeho fondu nie každý rok sú výzvy orientované na podporu kultúrneho dedičstva alebo súvisiacich tém. Otvorená výzva na predkladanie žiadostí o projekt zameraná na podporu obnovy a revitalizácie kultúrneho dedičstva bola vyhlásená naposledy v roku 2019.

Program cezhraničnej spolupráce Interreg s Poľskou republikou a Českou republikou

Úlohu riadiaceho orgánu programu **Interreg Slovensko – Česko** na nové programové obdobie 2021 – 2027 plní Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a prvé výzvy vyhlási začiatkom roka 2023. Pre programové obdobie 2021 – 2027 boli vybrané štyri najdôležitejšie oblasti spolupráce medzi Slovenskom a Českom³⁸: (1) Životné prostredie; (2) Kultúra a cestovný ruch; (3) Inštitucionálna spolupráca a (4) Fond malých projektov, ktorý je zameraný na podporu partnerstiev a cezhraničných štruktúr, vrátane voľnočasových a záujmových aktivít. Novinkou v rámci programového obdobia 2021 – 2027 sú regionálne poradenské centrá, ktoré Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR (MIRRI SR) postupne otvára po celom Slovensku, celkovo ich v krajských mestách bude sedem. V programovom území sa jedno z centier nachádza aj v Žiline. Regionálne centrá sa stanú v novom programovom období 2021 – 2027 hlavným kontaktným bodom pre všetky subjekty so záujmom o eurofondy, dotácie, sieťovanie, vytváranie partnerstiev a publicitu. Výsledkom spolupráce bude väčšia šanca na rýchlejšie a efektívnejšie čerpanie prostriedkov z eurofondov i ďalších zdrojov.

Za riadenie a implementáciu programu **Interreg Poľsko – Slovensko** je zodpovedný Riadiaci orgán, nachádzajúci sa v organizačnej štruktúre Ministerstva fondov a regionálnej politiky Poľskej republiky. Úlohu národného orgánu v programe plní Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. Program Interreg V-A Poľsko-Slovensko 2014-2020 funguje v rámci troch prioritných osí³⁹:

1. Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia (investičná priorita: Zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva).
2. Udržateľná cezhraničná doprava (investičná priorita: Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov).
3. Rozvoj cezhraničného a celoživotného vzdelávania územia (investičná priorita: Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania prostredníctvom prípravy a vykonávania spoločných vzdelávacích, odborných vzdelávacích a školiacich programov).

³⁸ Viac informácií je na stránke <https://www.sk-cz.eu/sk/>

³⁹ Viac informácií je na stránke <https://sk.plsk.eu/informacia-o-programe>

5.2 Dostupné finančné zdroje na národnej úrovni (príklady)

Možnosti získania finančných prostriedkov zo zdrojov poskytovaných na národnej úrovni (vláda, ministerstvá, agentúry) – národné dotačné programy

Podľa § 28 ods. 2 písm. a) zákona č. 49/2002 Z. z. je **vlastník národnej kultúrnej pamiatky povinný vykonávať na svoje náklady základnú ochranu národnej kultúrnej pamiatky**, pričom má možnosť podľa § 34 ods. 1) zákona požiadať obec alebo Ministerstvo kultúry SR o dotáciu. Štát poskytuje vlastníkom národných kultúrnych pamiatok alebo vlastníkom nehnuteľnosti v pamiatkovom území aj nefinančnú pomoc. Podľa § 28 ods. 1 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov má vlastník národnej kultúrnej pamiatky právo požiadať príslušný krajský pamiatkový úrad o bezplatné poskytnutie odbornej a metodologickej pomoci vo veciach ochrany národnej kultúrnej pamiatky.

Dotačné programy a fondy Ministerstva kultúry SR

Ministerstvo kultúry SR poskytuje finančné prostriedky na obnovu alebo reštaurovanie národných kultúrnych pamiatok prostredníctvom dotačného systému Ministerstva kultúry SR v programe **Obnovme si svoj dom**, ktorý funguje od roku 2004. V oblasti rekonštrukcie národných kultúrnych pamiatok je dotačný program **Obnovme si svoj dom** najvýznamnejším zdrojom financií na národnej úrovni.

Program má šesť podprogramov a je zameraný na podporu projektov systematického prístupu k ochrane národných kultúrnych pamiatok (ďalej len „kultúrna pamiatka“), projektov prípravy a realizácii obnovy kultúrnej pamiatky, prípravy a realizácie reštaurovania kultúrnej pamiatky, vrátane kultúrnej pamiatky v lokalite svetového kultúrneho dedičstva a projektov identifikácie, dokumentácie, prezentácie alebo využitia pamiatkového fondu v súlade s ich pamiatkovými hodnotami. Pre Vlkolínec sú relevantné najmä dva z nich: podprogramy 1.2 a 1.3.

Cieľ podprogramu 1.2 Obnova kultúrnych pamiatok v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva je podpora projektov systematického prístupu k ochrane kultúrnych pamiatok v lokalitách, ktoré sú zapísané v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO; príprava a realizácia ich obnovy, reštaurovania a regenerácie; prezentácia a využitie kultúrnych pamiatok v rámci pamiatkových území v súlade s ich pamiatkovými hodnotami.

Cieľ podprogramu 1.3 Aktivity kultúrnej politiky a edičnej činnosti v oblasti ochrany pamiatkového fondu je systémová podpora subjektov zainteresovaných v procese ochrany pamiatkového fondu (napr. vlastníci kultúrnych pamiatok, neziskové organizácie, občianske združenia, fyzické osoby, samospráva a pod.), ktorých cieľom je ochrana, identifikácia, dokumentácia, prezentácia a interpretácia kultúrnych a pamiatkových hodnôt pamiatkového fondu.

Do konca roku 2022 by malo Ministerstvo kultúry SR pripraviť podmienky pre vznik samostatného Fondu pre pamiatky, novej verejnoprávnej inštitúcie, ktorej poslaním bude formou dotácií podporovať ochranu a obnovu nehnuteľných a hnutelých národných kultúrnych pamiatok. Vyplýva to z návrhu úloh a opatrení v rámci Stratégie ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022 a Akčného plánu na roky 2021 – 2022.

Ďalším zdrojom finančnej podpory Ministerstva kultúry SR je **Fond na podporu umenia**. Poskytuje finančné prostriedky a utvára materiálne podmienky na uskutočnenie verejných kultúrnych podujatí, na šírenie a prezentáciu fyzickým osobám, ktoré sa tvorivo alebo výskumne podieľajú na rozvoji umenia, kultúry a kreatívneho priemyslu, uskutočňuje monitorovaciu činnosť podporených projektov a pod.

Dotačné programy Ministerstva životného prostredia SR

Na revitalizáciu ochranného pásma a podporu biodiverzity je možné sa uchádzať o finančné zdroje z dotačných programov **Ministerstva životného prostredia SR (Environmentálny fond)** v súlade so zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a jeho štatútom. Prostriedky fondu možno poskytnúť a použiť aj na podporu prieskumu, výskumu a vývoja zameraného na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia alebo podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie.

Dotačné programy Ministerstva dopravy a výstavby SR

Ďalšia dotačná schéma na získanie finančných prostriedkov je vytvorená na **Ministerstve dopravy a výstavby SR (MDaV SR)**, a to **pre oblasť udržateľného cestovného ruchu**. Podľa zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov MDaV SR podporuje činnosť územnej samosprávy pri rozvoji cestovného ruchu a činnosť krajských a oblastných organizácií cestovného ruchu a turistických informačných centier. Cieľom podpory je kooperácia subjektov pôsobiacich v prierezových oblastiach poskytovania služieb v jednotlivých regiónoch Slovenskej republiky. Podľa zákona o podpore cestovného ruchu sa dotácia poskytne len organizáciám

registrovaným ministerstvom na realizáciu aktivít, ktoré sú spojené s hlavným predmetom ich činnosti na príslušný rozpočtový rok s výnimkou prvého roku činnosti organizácie cestovného ruchu z rozpočtovej kapitoly ministerstva na základe zmluvy o poskytnutí dotácie uzatvorenej medzi ministerstvom a organizáciou cestovného ruchu. MDaV SR každý rok upresňuje priority, ktoré budú predmetom financovania na základe projektov. Na roky 2022 a 2023 ide o tieto odporúčané priority:

- digitálne formy komunikácie,
- rozvoj on-line foriem produktovej ponuky služieb, atraktivít cestovného ruchu,
- UNESCO – prírodné a kultúrne dedičstvo,
- rozvoj infraštruktúry produktov cestovného ruchu,
- zber dát pre potreby rozvojových aktivít lokality, destinácie,
- podpora kooperačných aktivít smerujúcich k oživeniu domáceho cestovného ruchu,
- tvorba tematických, lokálnych a regionálnych produktov, tak aby sa stali súčasťou celoročnej ponuky,
- zvyšovanie kvality poskytovaných služieb.

Dotáčne programy Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR prináša v programovom období 2021 – 2027 výrazné zjednodušenie procesov nielen prijímateľom prostriedkov z fondov EÚ. Prichádza s jedným programom namiesto šiestich, jedným riadiacim orgánom, jednými pravidlami a jednotnou metodikou pre verejné obstarávanie.

Samosprávy budú môcť čerpať prostriedky z nových eurofondov alokovaných v Partnerskej dohode SR na roky 2021 – 2027 a v Programe Slovensko na roky 2021 – 2027, a to najmä z 5. politického cieľa Európa bližšie k občanom, z časti 5.4 Zlepšenie manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich kultúrne dedičstvo, komunitný rozvoj a udržateľný cestovný ruch. Investíciami v ciele politiky 5 Európa bližšie k občanom bude podporený hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj na regionálnej a miestnej úrovni integrovaným prístupom, a to aj prostredníctvom podpory kultúry a prírodného dedičstva, udržateľného cestovného ruchu, verejných športovísk a bezpečnosti v regiónoch Slovenska.

5.3 Dostupné finančné prostriedky na regionálnej a miestnej úrovni (príklady)

ŽSK má schválené VZN č. 63/2019 o poskytovaní dotácií z vlastných príjmov ŽSK. Upravuje nasledujúce dotačné programy: tematické dotácie, dotácie poskytované s cieľom koncentrácie podpory na vybrané strategické oblasti najmä životné prostredie, zdravie, vzdelávanie, kultúra, cestovný ruch, rozvoj vidieka a regionálny rozvoj. ŽSK poskytuje individuálne dotácie na realizáciu všeobecne prospešných cieľov. Podporuje aj riešenie komunitných potrieb v regióne či realizáciu cieľov a opatrení vyplývajúcich z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja ŽSK. Zabezpečuje tiež prevádzku expozície Roľnícky dom, ktorá je umiestnená v lokalite Vlkolínec. V spolupráci s OZ Vlkolínec plánujú rozšíriť expozíciu aj o výstavu tradičných poľnohospodárskych strojov, vytvorí minipódium na výstavu, podujatia ako kultúrne zázemie.

Podľa zákona o obecnom zriadení § 14 Obec

(1) Obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území obce.

...

(3) Obec môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkom na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na území obce.

Niektoré práva vlastníka uvádza **zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu:**

§ 28 Práva a povinnosti vlastníka

(1) Vlastník kultúrnej pamiatky má právo

- a) požiadať krajský pamiatkový úrad o bezplatné poskytnutie odbornej a metodickej pomoci vo veciach ochrany kultúrnej pamiatky,
- b) požiadať obec a ministerstvo o finančný príspevok alebo o poskytnutie štátnej pomoci na zachovanie pamiatkovej hodnoty kultúrnej pamiatky,
- c) na primeranú náhradu preukázateľnej ujmy, ktorá mu vznikne aplikáciou tohto zákona alebo rozhodnutím podľa tohto zákona.

(2) Vlastník kultúrnej pamiatky je povinný

- a) vykonávať na svoje náklady základnú ochranu kultúrnej pamiatky,

...

f) strpieť sprístupnenie kultúrnej pamiatky, ak nie je obydľím, pre verejnosť podľa vopred určených podmienok, na určený čas a za náhradu, ak tak rozhodol krajský pamiatkový úrad,

Mesto Ružomberok: Oprávnený žiadateľ môže požiadať o dotáciu na projekty a činnosť zo zdrojov Mesta Ružomberok v súlade s podmienkami VZN č. 1/2017 o poskytovaní dotácií v platnom znení.

Malé granty z nadačných fondov: Malé granty na podporu vzdelávania, kultúrneho dedičstva alebo komunitného života poskytujú aj rôzne nadácie. Napr. Nadácia VÚB podporuje verejnoprospešné projekty a aktivity v oblasti **vzdelávania, kultúrneho dedičstva, komunitného života a charity**. Aj Nadácia SPP od svojho vzniku prispieva k rozvoju a ochrane kultúrnych hodnôt.

5.4 Vyžívania dostupných finančných prostriedkov na zabezpečenia ochrany, obnovy, revitalizácie, manažmentu a rozvoja lokality Vlkolínec

Každý rok sú do rozpočtu Mesta Ružomberok zahrnuté finančné prostriedky určené na rozvoj mestskej časti Vlkolínec a tiež aj na jej zachovanie a obnovu ako lokality svetového dedičstva UNESCO. Na rok 2022 bol návrh rozpočtu pre Vlkolínec v rámci oddelenia regionálnej politiky vo výške 18 000€. Išlo o návrh výdavkov na tovary, služby, práce (rutinnú a štandardnú údržbu). Ďalšie výdavky sú každý rok navrhované aj v iných oddeleniach Mesta Ružomberok (napr. oddelenie technickej správy, oddelenie grantov a projektov, a pod.). Rozpočet Mesta Ružomberok, určený na ochranu, obnovu a spravovanie lokality, však nie je dostačujúci a chýbajú prostriedky na najmä pozíciu správcu lokality Vlkolínec. V porovnaní s inými európskymi štátmi (napr. aj v porovnaní s krajinami V4) Slovensko poskytuje zo štátneho rozpočtu na grantový program *Obnovme si svoj dom* oveľa menšie finančné prostriedky. Nedostatok finančných zdrojov na zabezpečenie ochrany pamiatkového fondu spôsobuje nerovnováhu medzi požiadavkami na vlastníkov pamiatok a kompenzačnými opatreniami štátu. Nie je riešené, čo s majiteľmi, ktorí sa dlhodobo o objekty nestarajú a nechajú ich schátrať, resp. až spadnúť. Problémom je aj finančné zabezpečenie údržby a opravy komunikácií do Vlkolínca. ŽSK podporuje údržbu komunikácií 2. a 3. triedy. Cesta do Vlkolínca je však miestna komunikácia, a teda nespadá pod ŽSK. Preto je potrebné, aby sa o údržbu prístupovej cesty čo najskôr postaralo Mesto Ružomberok.

Pozitívne treba hodnotiť, že Mesto Ružomberok získalo v roku 2015 od vlády SR finančné prostriedky na výstavbu informačného strediska a reštaurácie počas Výjazdového rokovania vlády SR. Informačné stredisko – Dom UNESCO Vlkolínec bol vybudovaný v rokoch 2016 – 2017 v časti osady Vlkolínec, ktorá zhorela v roku 1944 počas Slovenského národného povstania, a bol otvorený 1. 11. 2018. Reštaurácia bola otvorená dňa 20. 9. 2019. Je však potrebné čo najskôr vybudovať aj ďalšie informačné centrum pri plánovanom záchytnom parkovisku v Trlenskej doline.

Úspešným príkladom získania prostriedkov z cezhraničného programu Interreg sú dva projekty cezhraničnej spolupráce, a to projekt Interreg SK-CZ č. 22410520023 Stratégia rozvoja cestovného ruchu Ružomberok – Kroměříž, podpora využitia pamiatok UNESCO (2010 – 2011) a projekt Interreg V-A-SK-CZ/20/16/02 č. NKP3040D001: Pamiatky svetového dedičstva UNESCO v živote obcí, miest a regiónov (2017 – 2019). Mestu Ružomberok a OZ Vlkolínec sa darí každý rok získať peniaze z programu Ministerstva kultúry SR *Obnovme si svoj dom* na opravu jednej alebo dvoch pamiatok, na workshopy na obnovu senníkov a hospodárskych budov. V roku 2021 získalo Mesto Ružomberok z programu prostriedky na vypracovanie Manažmentového plánu pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec na roky 2022 – 2031 a v roku 2022 na prípravu jeho implementácie.

K obnove územia prispievajú aj ďalší zainteresovaní partneri, ktorí sa podieľajú na revitalizácii územia. Sú to napr. PD Ludrová, Mestské lesy, spol. s r.o. Ružomberok a Správa povodia horného Váhu Ružomberok. Na spoločenských a kultúrnych aktivitách spolupracuje a finančne sa podieľa aj Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Liptov. Je však potrebné vo väčšej miere spoločne so zainteresovanými partnermi systematicky a cieľavedome vyhľadávať a získavať prostriedky zo všetkých dostupných zdrojov na ich financovania. Bolo by potrebné koordinovať a sústreďovať finančné zdroje smerujúce k zhodnoteniu lokality Vlkolínec nielen z hľadiska obnovy a ochrany kultúrnych pamiatok, ale aj zachovania okolitej kultúrnej krajiny finančné zdroje z programu cezhraničnej spolupráce, Environmentálneho fondu a tiež aj z výziev Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru – Nórskeho finančného mechanizmu (Nórske fondy), napr. v rámci programu Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca.

6. KAPITOLA

HLAVNÉ PROBLÉMY V SÚČASNOM STAVE LOKALITY VLKOLÍNEC A JEJ OCHRANNOM PÁSME, KTORÉ JE POTREBNÉ URÝCHLENE RIEŠIŤ

Zabezpečiť ochranu integrity a autenticity lokality Vlkolínece a vytvoriť podmienky pre udržateľnosť lokality Vlkolínece

Uznanie jedinečnej svetovej hodnoty lokality podľa vybraných kritérií sa musí spájať s podmienkami **integrity a autenticity** so zodpovedajúcou ochranou územia a jeho ochranného pásma a adekvátnym riadiacim systémom na zabezpečenie jej zachovania. **Integrita** sa chápe ako miera celkovej súdržnosti, celistvosti a neporušenosti lokality a/alebo pamiatky a jej atribútov. Kultúrne lokality a zmiešané lokality svetového dedičstva musia okrem integrity spĺňať a zachovávať základnú podmienku **autenticity (pôvodnosti)**, ktorá je súčasťou ich jedinečnej svetovej hodnoty. **Autenticita** je vyjadrená prostredníctvom série atribútov, medzi ktoré patria: jej koncepcia a forma, materiály a hmoty, použitie a funkcia, tradície a techniky, poloha a prostredie, duch a pocity. (zdroj: UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention WHC 19/01. 2019. s. 26-27).

Na **zachovanie integrity** je potrebné, aby sa pôvodné objekty v čo najväčšej miere využívali na trvalé obytné účely a aby sa aj pre hospodárske objekty hľadali primerané formy využitia. Integritu územia by mohla podporiť dostavba objektov (chalúp) na pôvodných parcelách (navrhované nové chalupy na pozemkoch po požiari v roku 1944) za podmienky zachovania charakteru stavieb pôvodného Vlkolínca. **Cieľom je naplniť dôležité kritérium zápisu Vlkolínca do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, a to udržať a zachovať život v osade Vlkolínece.**

Ak si má osada Vlkolínece zachovať **autentický charakter**, nemali by v nej byť rôzne nepôvodné a rušivé prvky: od rôznych búdok, pojazdných predajní a pod., až po neraz gýčové sochy. Je potrebné urýchlene riešiť aj všetky objekty, ktoré sú v havarijnom stave. Autenticita lokality svetového dedičstva má však nielen materiálny, ale aj duchovný rozmer (genius loci), a preto je potrebné uvažovať aj o tom, ako definovať, rozpracovať a zachovať duchovné dedičstvo. Duchovný rozmer pravidelne podporujú podujatia, zamerané na tradičné remeslá a aktivity, ktoré do tejto lokality patria – ručné kosenie, včelárstvo, ovocinárstvo, ovčiarstvo, kováčstvo, košíkárstvo a pod. Dôležité je hľadať aktivity na posilnenie vzájomnej väzby osady Vlkolínece s jej okolitou krajinou predovšetkým podporou tradičných foriem hospodárenia na vybraných políčkach. Tým by sa významne pomohlo obnove krajinej mozaiky okolitej krajiny v ochrannom pásme.

Bolo by potrebné realizovať reálne kroky na výkup nehnuteľností do vlastníctva Mesta Ružomberok, ktoré budú predstavovať podmienky pre rozvoj organizačno-technického zázemia pre riadenie lokality Vlkolínca.

Zabezpečiť profesionálny manažment a spravovanie lokality Vlkolínca, vrátane jej ochranného pásma

Súčasné funkčné využitie lokality Vlkolínca nezodpovedá jeho výnimočnej svetovej hodnote, ktorú je potrebné **zachovať v súlade s udržateľným živým fungovaním ako pôvodného sídelného celku.**

Aj keď **Rada pre Vlkolínece** významne prispieva k plneniu potrebných úloh v lokalite Vlkolínca. Na riadenie a spravovanie lokality však chýba operatívny manažment. Chýba koordinácia a spolupráca hlavných aktérov (vrátane spolupráce so súkromným sektorom) na dennej báze pri spravovaní lokality a realizácii úloh súvisiacich s ochranou, obnovou a údržbou. Rada pre Vlkolínece sa stretáva spravidla 2x do roka a nemá ani kompetencie zabezpečovať operatívne denné riadenie potrebných úloh. Preto by bolo potrebné vytvoriť pracovnú platformu „riadiacej skupiny“ a predovšetkým **zabezpečiť pozíciu správnu lokality.**

Pre lokalitu Vlkolínece **je potrebné vytvoriť trvalú pozíciu správcu/manažera a určiť jeho kompetencie.** Správca/manažer lokality Vlkolínca by mal byť kľúčovou, rešpektovanou a nezávislou odbornou osobnosťou. Jeho úlohou by bolo koordinovať vzájomnú spoluprácu všetkých zainteresovaných subjektov, získavať finančné prostriedky z dostupných dotačných programov a grantových schém na zachovanie, obnovu a revitalizáciu lokality Vlkolínca, koordinovať spoločnú prípravu a realizáciu návrhov projektov v súlade s opatreniami navrhovanými v Spoločnom realizačnom pláne krátkodobých (urgentných) opatrení na roky 2022 – 2023 a predbežný návrh strednodobých a dlhodobých opatrení do roku 2031. Zabezpečoval by tiež denný kontakt s miestnymi obyvateľmi, chalupármi a súčinnosť s ostatnými dotknutými subjektmi. Dôležité bude, aby sa v plnom rozsahu realizovalo realizovanie a implementovanie opatrení v dohodnutých oblastiach a využili sa

dohodnuté formy spolupráce potvrdené zmluvnými stranami v **Memorande o vzájomnej spolupráci zainteresovaných partnerov pri implementácii Manažmentového plánu 2022+ pre Vlkolíneec**.

Dobudovať potrebné služby, vybavenosť a infraštruktúru pre obyvateľov, chalupárov a návštevníkov lokality Vlkolíneec

Obyvatelia Vlkolínce predstavujú najvýznamnejší potenciál budúcnosti tejto pamiatky. Vďaka nim môžeme hovoriť o živej pamiatke, o živote v pamiatkovej rezervácii, oni sprítomňujú a vytvárajú most medzi minulosťou a súčasnosťou. Preto je potrebné dobudovať potrebnú infraštruktúru, nové pracovné príležitosti a služby na skvalitnenie života miestnych obyvateľov a chalupárov ako aj potrebné služby pre návštevníkov.

Závažným a dlhodobo neriešeným problémom lokality Vlkolíneec UNESCO (po roku 1993) je zvyšujúci, neusmerný a neregulovaný nárast návštevníkov, čo nepriaznivo ovplyvňuje kvalitu života miestnej komunity: miestnych obyvateľov a chalupárov. Nárast počtu návštevníkov má negatívny dopad na stratu súkromia domácich obyvateľov a chalupárov. Územie je najmä v letných mesiacoch pod tlakom nepriaznivých dôsledkov cestovného ruchu. Dlhodobo nedoriešeným problémom je statická doprava. Odstavná (parkovacia) plocha pod lokalitou Vlkolíneec je kapacitne nedoriešená a urýchlene je potrebné vybudovať parkovisko v Trlenskej doline. Nedoriešená je aj verejná doprava do Vlkolínce.

Zlepšiť environmentálnu kvalitu a bezpečnosť v lokalite Vlkolíneec

Kvalita ovzdušia: ovzdušie Vlkolínce aj napriek tomu, že je od Mesta Ružomberok geograficky vzdialenejšie, je ovplyvnená možným spadom imisií z výrobných činností priemyselného podniku Mondi SCP na výrobu papiera a celulózy, ktorý sa nachádza v Meste Ružomberok. Ďalším rizikovým faktorom znečistenia ovzdušia sú prachové častice PM₁₀ a PM_{2,5}, ktoré v prípade Vlkolínce pochádzajú z posypového materiálu na cestnej komunikácii, ktorý sa po zimnej sezóne z ciest neodstráni.

Kvalita vodných tokov: v minulosti neboli vodné toky tak výrazne ovplyvnené antropogénnou činnosťou, ako sú dnes. Potok tečúci obcou v minulosti slúžil ako zdroj úžitkovej vody na pranie, napájanie dobytku a zároveň plnil funkciu odvádzania dažďovej vody. Najväčším zdrojom znečistenia kvality vodných tokov v súčasnosti je antropogénna činnosť najmä počas turistických sezón. Kvalita vody v potoku, ktorý je usmerný v drevených žľaboch, je ovplyvnený najmä presakovaním odpadových vôd z kanalizácie. Povrchové znečistenie potoka v dedine spôsobujú návštevníci, ale aj miestni obyvatelia a chalupári. Je tiež potrebné riešiť nevyhovujúci stav ČOV.

Nakladanie s odpadom a drobným stavebným odpadom: je potrebné dôsledne zabezpečiť realizáciu oddeleného zmesového a separovaného zberu komunálneho odpadu (KO) s cieľom zníženia odvozu odpadov na mestom zazmluvnenú skládku a dodržiavať všetky povinnosti vyplývajúce z príslušných všeobecne záväzných nariadení mesta. Urýchlene je potrebné zabezpečiť: lepšie stojisko na komunálny odpad, lepšie nádoby na plast, sklo, a častejšie vysýpanie smetí technickými službami, a to najmä počas sezóny, prázdnin letných a vianočných, treba zabezpečiť nádoby na biologický odpad. Chýbajú nádoby na odpad z plastov či skla na cintoríne. V osade chýba dohodnuté miesto na vysýpanie BRO (pri čistení osady).

Nebezpečenstvo vzniku požiarov: v PRLA Vlkolíneec sa nachádzajú pôvodné zrubové objekty v malých odstupových vzdialenostiach, čo predstavuje vysoké riziko vzniku a šírenia požiaru. Z týchto dôvodov je na zachovanie lokality Vlkolíneec veľmi významná činnosť Dobrovoľného hasičského zboru Ružomberok – Vlkolíneec a zabezpečenie všetkých potrebných opatrení protipožiarnej ochrany, ktoré vyplývajú z platných zákonov, vyhlášok a nariadení Mesta Ružomberok. Je potrebné zabezpečiť aj školenie a pravidelnú osvetu pre miestnych obyvateľov a odporúča sa informovať aj chalupárov.

Nebezpečenstvo hroziace domácim obyvateľom, chalupárom a návštevníkom zo strany zveri a škody spôsobené zverou na pozemkoch a na úrode: vysoké stavy najmä jelenej zveri, ale aj diviacej a predátorov spôsobujú pomerne značné škody na pestovaných plodinách a v priľahlých ovocných sadoch. Zatiaľ čo vysoká a diviacia zver spôsobuje škody na okopaninách a zelenine (vyhrabávanie, vyrývanie), medvede poškodzujú najmä ovocné sady lámaním konárov ovocných stromov. Často ich zdevastujú tak, že nie sú schopné regenerácie. Je preto potrebné v lokalite Vlkolíneec a jej okolí pripraviť a navrhnuť súbor ochranných opatrení obyvateľov, chalupárov, návštevníkov, pozemkov ako aj ďalšieho majetku (napr. aj ochrana včelích úľov) pred poškodzovaním zverou. Ide o dlhotrvajúce problémy, ktoré sa začali významnejšie prejavovať už na konci 80. a 90. rokov minulého storočia. V posledných rokoch sa však tieto problémy výrazne zvýšili.

Dopady zmeny klímy: pre Vlkolíneec je dôležité pripraviť opatrenia na ochranu pred potenciálnym nebezpečím príválových zrážok. Súčasné extrémny počasie, najmä príválové dažde, si vyžadujú vypracovať a realizovať preventívne adaptačné opatrenia. V prípade príválových zrážok sa rýchlo naplní koryto potoka ako aj nevyčistené protipožiarne nádrže. Nie je riešený systém odvodu dažďovej vody z dvorov. Pôvodne boli v medzierkach odtokové žľaby, ktoré vlastníci udržiavali. Pokiaľ sa systém neudržiava, tak pri príválovom daždi môžu dažďové vody zo striech podmývať nižšie postavené objekty a komunikácie. Už sa napr. stalo, že prívál vody zničil cestu pri bývalej škole. Taktiež by bolo potrebné dažďovú vodu zachytiť a využívať na zavlažovanie v období sucha, čo by si vyžiadalo vybudovať podzemné zásobníky alebo jazierka na obvodě intravilánu.

Ďalšie problémy, ktoré vyžadujú urgentné riešenie, a návrhy opatrení na ich riešenie sú uvedené v kapitole 7 „Prevádzkový poriadok pre lokalitu Vlkolíneec“ a sú zhrnuté v Spoločnom realizačnom pláne krátkodobých opatrení na roky 2022 – 2023 a predbežnom pláne strednodobých a dlhodobých opatrení do roku 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec.

7. KAPITOLA

PREVÁDZKOVÝ PORIADOK PRE LOKALITU VLKOLÍNEC

Účelom Prevádzkového poriadku lokality Vlkolíneec („ďalej len „prevádzkový poriadok“) je vypracovať súhrn dôležitých regulatív, pravidiel, zásad a postupov na zabezpečenie života a zdravia fyzických osôb, zvierat, majetku, ochranu kultúrneho dedičstva (národné kultúrne pamiatky, pamätihodnosti, prezentované objekty, predmety a dokumentačné, písomné a ďalšie materiály), prírodného dedičstva a životného prostredia (najmä ochrana prírody a krajiny, ochrana poľnohospodárskej krajiny, údržba zelene, zabezpečenie čistoty a poriadku, opatrenia v oblasti vodného hospodárstva, odpadového hospodárstva a ďalšie úlohy a opatrenia) vo Vlkolínci. Pri vypracovaní prevádzkového poriadku sa vychádza z nasledovných právnych predpisov a dokumentov:

1. zákony, nariadenia a vyhlášky z oblasti ochrany pamiatkového fondu, ochrany prírody a krajiny, poľnohospodárskej krajiny, ochrany vôd, ochrany pred požiarmi, civilnej ochrany, ochrany života a zdravia, nakladania s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi,
2. Protokol platnosti zásad a Zásady ochrany pamiatkového územia PRĽA Vlkolíneec, ktoré vydal v roku 2016 Krajský pamiatkový úrad Žilina a Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR PÚ-07/1520-11/7509/And. 2007, ktorým bolo vyhlásené ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec,
3. vyhláška Krajského úradu životného prostredia v Žiline č. 8/2005 o Návštevnom poriadku Národného parku Veľká Fatra a jeho ochranného pásma,
4. všeobecne záväzné nariadenia (VZN) Mesta Ružomberok, a to VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti územného plánu zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec, VZN č. 9/2016 o nakladaní s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi na území Mesta Ružomberok v znení VZN Mesta Ružomberok č. 4/2021, VZN Mesta Ružomberok č. 6/2018 o udržiavaní čistoty, poriadku a ochrane verejnej zelene na území Mesta Ružomberok a ďalšie relevantné VZN Mesta Ružomberok,
5. dokumenty Mesta Ružomberok vypracované pre Vlkolíneec ako PRĽA a lokalitu svetového dedičstva UNESCO, ktorými sú:
 - a) Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolíneec (2020),
 - b) Územný plán zóny Ružomberok – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec (2020),
 - c) Manažmentový plán 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva Vlkolíneec + Akčný plán – návrhová časť manažmentového plánu (vypracované v r. 2021 a aktualizované v r. 2022),
 - d) Krajinná štúdia Vlkolíneec (vypracovaná v r. 2019),
 - e) Návštevny poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec (vypracovaný v r. 2022).

Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy, uvedené v kapitole 7 Príručky, predstavujú súhrn požiadaviek vyššie uvedených predpisov a dokumentov, a plne rešpektujú požiadavky Protokolu platnosti zásad a Zásady ochrany pamiatkového územia PRĽA Vlkolíneec (2016). Regulatívy vychádzajú zo schválených VZN Mesta Ružomberok, súvisiacich zákonov, vyhlášok a nariadení. Sú doplnené odporúčanými pravidlami, zásadami a postupmi dôležitými pre jednotlivé oblasti prevádzkového poriadku, ktoré sú uvedené v dokumentoch Mesta Ružomberok vypracovaných pre Vlkolíneec (viď dokumenty uvedené v bode 5) a na základe praktických skúseností.

Návrhy opatrení, ktoré súvisia s požiadavkami prevádzkového poriadku, sú zaradené do Spoločného realizačného plánu krátkodobých opatrení na roky 2022 – 2023 a predbežného návrhu strednodobých a dlhodobých opatrení do roku 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneec.

7.1 Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na zabezpečenie civilnej ochrany

V riešenom území Územného plánu zóny Ružomberok – Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolíneec (ďalej len ÚPN-Z PRĽA Vlkolíneec) nie je v súčasnosti umiestnený kryt civilnej ochrany (CO). V najbližšom záujmovom území, v miestnej časti Mesta Ružomberok – Biely Potok sa tiež nenachádza žiadny CO kryt v správe budov MV SR, sekcie krízového riadenia CO kryt spadajúci do územného obvodu OÚ Ružomberok. V riešenom území PRĽA Vlkolíneec je v ÚPN-Z PRĽA Vlkolíneec navrhovaná siréna PAVIÁN s umiestnením na existujúcom objekte Požiarna zbrojnica, ktorý je vo vlastníctve Mesta Ružomberok s dosahom zvukovej izochróny pokrývajúcej celé riešené územie riešeného územia m. č. Vlkolíneec s autonómnym systémom spúšťania prostredníctvom: KS IZS – Koordinačné stredisko Žilina, správcu budovy na ktorom je umiestnený (MsÚ Ružomberok) a z velínu Vodnej stavby VD Liptovská Mara.

V súlade s regulatívmi vyplývajúcimi z civilnej ochrany, uvedenými v čl. 3 ods. 5, písm. a) až e) VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRĽA Vlkolínec:

- a) Na riešenie využívania stavieb a novej výstavby v území PRĽA Vlkolínec v súvislosti s ukrytím obyvateľstva platia ustanovenia § 4 ods. 3, a § 15 ods. 1, písm. e) zákona č. 42/1994 Zb. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov a § 4 vyhlášky MV SR č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany. Podmienky a zároveň riadenie následnej výstavby je v kompetencii MsÚ v Ružomberku a príslušných orgánov štátnej správy v oblasti civilnej ochrany, odboru krízového riadenia a určujú ich najmä zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane v znení neskorších predpisov, vyhláška MV SR č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany, vyhláška MV SR č. 314/1998 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie hospodárenia s materiálom civilnej ochrany, vyhláška MV SR č. 303/1996 Z. z. na zabezpečenie prípravy na civilnú ochranu.
- b) Na riešenie využívania stavieb a novej výstavby v území PRĽA Vlkolínec v súvislosti so spôsobom a rozsahom ukrytia zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti právnických a fyzických osôb platia ustanovenia § 4 ods.3 a § 16 ods. 1 písm. e), resp. § 16 ods. 12 zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov a § 4 vyhlášky MV SR č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany. Podmienky a zároveň riadenie následnej výstavby je v kompetencii príslušných jednotlivých prevádzok, pričom sa uplatnia nasledovné regulatívy:
- pri budovaní ochranných stavieb vychádzať zo skutočnosti, že z hľadiska kategorizácie územia Slovenska vyplývajúcej z analýzy jej územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí a pre obdobie núdzového stavu výnimočného stavu vojny a vojnového stavu patrí riešené územie do územného obvodu I. kategórie mimo oblastí ohrozenia,
 - v rámci umiestnenej občianskej vybavenosti zabezpečiť ukrytie podľa projektovanej kapacity na najpočetnejšiu zmenu pre personál a osoby prevzaté do starostlivosti v jednoduchých úkrytoch budovaných svojpomocne (JÚBS) za dodržania ustanovení §4 ods. 5 vyhlášky MV SR č.532/2006 Z. z., b3) v následných stupňoch projektovej dokumentácie pri návrhu ochranných stavieb rešpektovať ustanovenia §4 ods.4 a 5 vyhlášky MV SR č. 532/2006 o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a o technických podmienkach zariadení civilnej ochrany v znení neskorších predpisov.
- c) Akceptovať v súvislosti s vytvorením podmienok zabezpečenia ochrany obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok pri mimoriadnej udalosti spojenej s ich únikom súlad s ustanoveniami vyhlášky MV SR č.533/2006 Z. z. o ochrane obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok, zákazom prepravy v rámci dopravnej infraštruktúry zbernej dopravy na okraji záujmového územia a to po ceste I/59 a v riešenom území neumožniť umiestnenie prevádzky s nebezpečnými látkami.
- d) Koncepciu zabezpečenia pre mesto materiálom civilnej ochrany a humanitnej pomoci riešiť v súlade s ustanoveniami vyhlášky MV SR č.314/1998 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie hospodárenia s materiálom civilnej ochrany. Zabezpečenie materiálom civilnej ochrany a humanitárnej pomoci pre obyvateľstvo je v kompetencii MsÚ v Ružomberku a príslušných orgánov štátnej správy v oblasti civilnej ochrany, pričom sa uplatnia nasledovné regulatívy:
- vychádzať z predpokladu, že do konca cieľového riešenia vyplývajúceho navrhovaného riešenia sa vytvoria v rodinných domoch a rekreačných rodinných domoch podmienky pre počet obyvateľov a rekreatantov v riešenej zóne na max. 392 osôb,
 - v súvislosti s rastom počtu obyvateľov zabezpečiť Mesto Ružomberok doplnenie materiálu CO do skladov materiálu CO v súčinnosti s Okresným úradom Ružomberok, odborom krízového riadenia,
 - v následných stupňoch projektovej dokumentácie rešpektovať ustanovenia vyhlášky MV SR č.314/1998 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie hospodárenia s materiálom CO v znení neskorších predpisov.
- e) Akceptovať riešenie a umožniť v riešenom území zabezpečenie technických a prevádzkových podmienok informačného systému civilnej ochrany v súlade s ustanoveniami vyhlášky MV SR č.388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie technických a prevádzkových podmienok informačného systému civilnej ochrany, pričom v tejto súvislosti akceptovať kompetenciu MsÚ v Ružomberku. V existujúcej a navrhovanej výstavbe umožniť umiestnenie informačného systému CO, v súlade s požiadavkami príslušných orgánov štátnej správy v oblasti civilnej ochrany, pričom:
- vychádzať zo skutočnosti, že navrhované rozvojové plochy sú v dosahu počutelnosti sirén ako prostriedku varovania CO,

- z dôvodu počiteľnosti prostriedkov vyznenia rozšíriť miestny rozhlas na navrhovaných rozvojových plochách PRĽA Vlkolíneec,
- v následných stupňoch projektovej dokumentácie rešpektovať ustanovenia vyhlášky MV SR č. 388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie technických a prevádzkových podmienok informačného systému CO v znení neskorších predpisov.

Ďalšie požiadavky v oblasti civilnej ochrany vyplývajúce zo zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov:

- V súlade s ustanovením § 3a ods. 4 zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov sa zabezpečuje pravidelné preskúšanie prevádzkyschopnosti systémov varovania obyvateľstva, ktoré sa vykonáva dvojminútovým stálym tónom sirén po predchádzajúcom informovaní obyvateľstva o čase skúšky prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov. Koordináciu preskúšavania týchto systémov vykonáva Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky a Mesto Ružomberok informuje vopred obyvateľov o plánovanom preskúšaní.
- V súlade s § 18 zákona č. 42/1994 Z. z. v znení neskorších predpisov sa zabezpečuje pravidelná príprava na civilnú ochranu [vykonáva sa bezplatne a zahŕňa prípravu civilnej ochrany a obyvateľstva na sebaobranu, vzájomnú pomoc vrátane prvej pomoci – prípravu na civilnú ochranu – prípravu vykonávajú okresné úrady, právnické osoby, fyzické osoby – podnikatelia, samosprávne kraje, obce, združenia humanitného charakteru (Slovenský Červený kríž, Zväz civilnej ochrany SR)].

Ďalšie odporúčania na zabezpečenie civilnej ochrany

Systém CO varovania sirénami PAVIÁN je navrhovaný doplniť zvukovým pokrytím prostredníctvom mestského rozhlasu, pokrývajúci v plnom dosahu umiestnenými reproduktormi celé územie zóny m. č. Vlkolíneec.

Riešenie a umožnenie vytvorenia podmienok a zároveň riadenie následnej výstavby v Meste Ružomberok pre ukrytie obyvateľstva je v kompetencii MsÚ v Ružomberku a príslušných orgánov štátnej správy v oblasti civilnej ochrany, odboru krízového riadenia. Riešenie a umožnenie vytvorenia podmienok a zároveň riadenie následnej výstavby vo vymedzenej zóne na ukrytie zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti právnických a fyzických osôb je v kompetencii príslušných jednotlivých prevádzok ktoré sa nachádzajú v riešenom území Mesta Ružomberok. V lokalite ide o nasledovné objekty s možným umiestnením:

- ozn. č.3 Obchod, pohostinstvo – objekt mesta,
- ozn. č.4 Požiarna zbrojnica – objekt mesta,
- ozn. č.5 Dom UNESCO – informačné centrum,
- ozn. č.10 Galéria Ľudového umenia,
- ozn. č.16 Technické a prevádzkové služby (po realizácii stavby) – objekt mesta,
- ozn. č.17 Komunitné centrum (po realizácii stavby),
- ozn. č.18 Obecný dom (po realizácii stavby) – objekt mesta.

7.2 Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na zabezpečenie protipožiarnej ochrany

V PRĽA Vlkolíneec sa nachádzajú pôvodné zrubové objekty v malých odstupových vzdialenostiach, čo predstavuje vysoké riziko vzniku a šírenia požiaru. Z týchto dôvodov je na zachovanie lokality Vlkolíneec oblasť protipožiarnej ochrany veľmi významná a veľmi významná je aj činnosť Dobrovoľného hasičského zboru (DHZ).

- VZN Mesta Ružomberok č. 3/2009 Požiarny poriadok Mesta Ružomberok bolo zrušené v roku 2015. Mesto Ružomberok má už pripravený nový návrh VZN o požiarnom poriadku, ktorý bude predložený MsZ Ružomberok na prerokovanie a schválenie.
- V roku 2012 bol vypracovaný Protipožiarny evakuačný plán Vlkolínca (12/2012) a v roku 2017 bol vypracovaný dokument Riešenie požiarnej bezpečnosti stavby PRĽA Vlkolíneec (CEPOS s.r.o, 12/2017).
- Vo Vlkolínci je Požiarna zbrojnica (č. súpisné 9048, parc. č. KN 16219), ktorá je situovaná v strede osady. Reprezentuje najmladšiu občiansku stavbu vo Vlkolínci. Jej výstavba bola uskutočnená v roku 1975 s následnými stavebnými úpravami vykonanými koncom 20. storočia.
- V strede osady je voda z potoka zadržaná v dvoch protipožiarnych nádržkách.
- DHZ Vlkolíneec bol založený 15. 11. 1931 a fungoval do 80. rokov minulého storočia. Jeho činnosť bola po 20-ročnom prerušení obnovená v roku 2013 pod novým vedením predsedu Ing. Jozefa Bašaryho a veliteľa Pavla Kupču.⁴⁰ Odvtedy je DHZ Ružomberok – Vlkolíneec integrovaný do záchranného systému v kategórii C.

⁴⁰ Dobrovoľný hasičský zbor Vlkolíneec. Dostupné na internete: <http://dhzvlkolineec.6f.sk/> [cit. 2020-10-15]

- V roku 2015 dostal DHZ Ružomberok – Vlkolíneec od Ministerstva vnútra SR motorové vozidlo Land Rover Defender. DHZ Ružomberok – Vlkolíneec má v správe aj protipožiarny vozík.
- Hasičská zbrojnica vo Vlkolínci spoločne s Hasičskými zbrojnicami v ružomerských mestských častiach Hrboltová a Černová prešli v roku 2019 rekonštrukciou.
- Oddelenie vnútornej správy MsÚ Ružomberok má v správe DHZ a požiarnu zbrojnicu vo Vlkolínci. Mesto Ružomberok vo svojom rozpočte každý rok prispieva na chod DHZ Ružomberok – Vlkolíneec (6 členov) a hradí všetky náklady spojené s prevádzkou Požiarnej zbrojnice (energie, údržba, požiarne vybavenie, technické vybavenie a ďalšie...).
- Mesto Ružomberok hradí údržbu, opravu, pohonné hmoty a mazivá, poplatky ... atď.) na osobný automobil LAND ROVER Na rok 2022 a na najbližšie roky Mesto Ružomberok plánuje: doplnenie hydrantov v obci cca 2-3 kusy, prehĺbenie a vyčistenie protipožiarnych nádrží, zlepšenie technického vybavenia DHZ Ružomberok – Vlkolíneec a rozšírenie členov DHZ Ružomberok – Vlkolíneec.

V súlade s regulatívami na zabezpečenie protipožiariarnej ochrany platnými pre celé riešené územie zóny, ktoré sú uvedené v čl. 4 ods. 2, písm. o) VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec, je potrebné dodržiavať nasledujúce požiadavky:

- Pri následnej projektovej príprave stavieb akceptovať požiadavky protipožiariarnej bezpečnosti vyplývajúce z platných predpisov na úseku ochrany pred požiarmi podľa § 4 písm. q) zákona NR SR č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov a § 37, ods. 1, písm. b) vyhlášky MV SR č. 121/2002 Z. z. o požiarnej prevencii v znení neskorších predpisov a uvedenú problematiku riešiť v súlade s vyhláškou MV SR č. 699/2004 Z. z. - § 16, ods.3. V rámci projektovej prípravy stavieb riešiť aj projekt požiarnej ochrany špecialistom požiarnej ochrany v zmysle § 9, ods.3), písm. a) zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov.
- Akceptovať navrhované riešenie, ktoré je v súlade s STN 92 0400 a vyhláškou MV SR č. 699/2004 Z. z.
- Požiarnu vodu zabezpečovať z existujúcich hydrantov verejného vodovodu v súvislosti s koncepciou rozvoja vodovodnej siete v riešenom území.
- Rešpektovať ustanovenia vyhlášky MV SR č. 94/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú technické požiadavky na protipožiarnu bezpečnosť pri výstavbe a pri užívaní stavieb.
- Rešpektovať ustanovenia STN 73 0834: 2010 Požiarna bezpečnosť stavieb Zmeny stavieb, kap. 4 Technické požiadavky na zmeny nehnuteľných kultúrnych pamiatok – čl. 4.1.2. o spracovaní odbornej expertízy pri nehnuteľných celodrevených kultúrnych pamiatkach, čl. 4.1.3 o obmedzeniach využitia nehnuteľných kultúrnych pamiatok, čl. 4.1.5 o inštalovaní elektrickej požiarnej signalizácie v požiarlych úsekoch s unikátnymi konštrukciami z horľavých látok.
- Dobudovať systém požiarnej signalizácie s prenosom signálu na pult centrálnej ochrany HaZZ pre elektronické požiarne signalizácie (riešenia pre detekciu požiaru vrátane lokálnej sirény, poplachovej SMS správy na určené telefónne čísla obyvateľom).⁴¹
- Rešpektovať umiestnené protipožiariarne skrine s plnou výbavou.
- Umožniť pre ochranu pred požiarom využívanie vybudovanej malej požiarnej nádrže s objemom 10m³ a udržiavať ju v prevádzky schopnom stave.
- Akceptovať a udržiavať v prevádzky schopnom stave pre protipožiariarny zásah objekt Požiarnej zbrojnice a dovybaviť ho zariadením „telesto EXTINGUISH mist“ a jeho umiestnenie na malom prívesnom vozidle.
- Zabezpečiť vybavenie každého objektu občianskej vybavenosti s vnútornou prevádzkou a rezidencií (RD a RRD) v riešenom území ručnými hasiacimi prístrojmi s technológiou „telesto EXTINGUISH mist“.
- Malé vodné nádrže umiestnené na vodnom toku prehĺbiť do pôvodného stavu a použiť ako čiastočný zdroj požiarnej vody v prípade zásahu.

Ďalšie odporúčania na zabezpečenie protipožiariarnej ochrany

1. Pravidelne realizovať revíziu stavu požiarlych nádrží a overiť, či spĺňajú kritéria protipožiariarnych nádob (objem, prístupnosť).
2. Pravidelne čistiť protipožiariarne nádrže, najmä po silných dažďoch.
3. Označiť funkciu protipožiariarnych nádrží a pravidelne kontrolovať, či sú dostatočne zabezpečené zábranami (mrežami) proti spadnutiu do nádrže.

⁴¹ Niektoré objekty už systém požiarnej signalizácie s prenosom signálu na pult centrálnej ochrany HaZZ majú – napr. Dom UNESCO Vlkolíneec.

4. Zabezpečiť častejšie hliadky mestskej polície najmä v letných mesiacoch (fajčenie a odhadzovanie ohorkov na zem a výskyt cyklistov v dedine, nevhodné parkovanie a iné porušovania pravidiel a zákonov a interných predpisov napr. Návštevného poriadku lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč).
5. Pre objekty prístupné verejnosti vypracovať požiaro-poplachové smernice (zadefinujú určené opatrenia na základe individuálnej špecifikácie prevádzkovaného objektu).
6. Dodržiavať harmonogram odborných prehliadok elektrických zariadení a bleskozvodov (drevená architektúra každé dva roky).
7. Dodržiavať harmonogram odborných prehliadok ručných hasiacich prístrojov a hydrantov (jedenkrát za rok).
8. Dodržiavať harmonogram odborných prehliadok používaných komínov a vykurovacích telies (súkromné objekty minimálne raz ročne, verejnosti prístupné objekty dvakrát ročne).
9. Realizovať pravidelné preventívne protipožiarne prehliadky a skúšky poplachu.
10. Dodržiavať zásady na skladovanie horľavých látok v objektoch ľudovej architektúry (vrátane pohonných hmôt súkromných vlastníkov objektov).

7.3 Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na ochranu expozícií a objektov sprístupnených verejnosti

Legislatívny rámec pre regulatívy, pravidlá, zásady a postupy vychádza zo zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, zákona č.206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, Nariadenie vlády SR č.188/2011 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Vlkolíneč, Špania dolina a Osturňa, Protokolu platnosti zásad a Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolíneč (2016) a Rozhodnutia Pamiatkového úradu SR č. PÚ-07/1520-11/7509/And.2007.

Pod pojmom expozícia sa chápe interiérový a exteriérový priestor s tematickou obsahovou náplňou sprístupnený návštevníckej verejnosti.

A. Prevádzkovateľ expozícií:

- a) určí pre svoj priestor spôsob prehliadky a pohybu návštevníkov pri prehliadke expozície s dôrazom na bezpečný pohyb návštevníkov v objekte a jeho okolí;
- b) v rámci zjednoteného informačného systému zverejní otváraciu dobu (ak nebude zjednotená, zverejní otváraciu dobu stanovenú prevádzkovými možnosťami vlastníka expozície);
- c) ak to štatút resp. zriaďovacia listina určuje vedie v súlade s legislatívou evidenciu predmetov tvoriacich obsah expozície určeným spôsobom (múzeá podľa zákona o múzeách, iné expozície napr. podľa stanov občianskeho združenia a pod.);
- d) vo vzťahu k návštevníkovi expozície postupuje v zmysle článku 8 Návštevného poriadku lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč.

B. Vlastník zbierkových predmetov a predmetov kultúrnej hodnoty:

- a) vytvára podmienky na zabezpečenie ochrany z pohľadu celkového zabezpečenia objektu mechanickými prípadne elektronickými systémami pred nepovolaným vstupom a prípadným odcudzením majetku;
- b) vytvára podmienky na zabezpečenie ochrany z pohľadu účinkov mimoriadnych udalostí, živelných udalostí, poškodenia vandalizmom;
- c) zabezpečuje ich odborné ošetrovanie z dôvodu zachovania ich prezentačného stavu aj ako preventívne opatrenie pred ohrozením napadnutia iných predmetov a drevených konštrukcií biologickými škodcami, čo zvyšuje riziko vzniku novej degradácie hmoty architektúry objektov;
- d) na základe ich kategorizácie vypracuje zoznam pre potreby evakuácie počas mimoriadnych udalostí;
- e) vypracuje plán a spôsob ich evakuácie v nadväznosti na zásady zabezpečenia civilnej ochrany (v spolupráci s útvarom civilnej ochrany Okresného úradu v Ružomberku).

C. Odborná ochrana lokality svetového dedičstva UNESCO a objektov ľudovej architektúry

Je potrebné, aby bola zabezpečená:

- a) pravidelná kontrola stavu strešnej krytiny a strešných konštrukcií, návrh harmonogramu ošetrovania, opravy a výmeny šindľovej krytiny;

- b) pravidelná kontrola zrubových konštrukcií analýza stavu poškodenia a napadnutia biologickými škodcami /drevokazný hmyz a drevokazné huby/ návrh opatrení na sanáciu a opravy, v prípade potreby realizovať sondy o stave dreva aj pod vrstvou omietky;
- c) pravidelná kontrola morfológických podmienok okolia objektu z hľadiska pôsobenia vlhkosti na hmotu objektu pôsobiacich ako štartér podmienok pre degradáciu drevených konštrukcií;
- d) zabezpečenie prúdenia vzduchu pri hmote objektu, nevytvárať nevhodné skládky materiálov v blízkosti základových konštrukcií z dôvodu možnej kumulácie vlhkosti;
- e) čistenie okolia objektov od náletových drevín vyrastajúcich pri základových konštrukciách;
- f) čistenie odvodňovacích kanálikov okolo objektov a na komunikáciách lokality;
- g) v zimnom období kontrola zaťaženia strešných konštrukcií snehom (prípadné zhadzovanie);
- h) odstraňovanie spadnutého snehu z tesnej blízkosti objektov z dôvodu zníženia rizika vnikania vlhkosti pri topení snehu a priameho kontaktu s obvodovými a základovými konštrukciami.

7.4 Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na udržiavanie čistoty a poriadku, ochranu verejnej zelene a nakladanie s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi

Mesto Ružomberok upravilo povinnosti vlastníkov, správcov, nájomcov pozemkov a ďalších osôb pri zabezpečení udržiavania čistoty, poriadku, ochrany verejnej zelene, ochrane vôd a v oblasti vodného hospodárstva, a pri nakladaní s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi všeobecne záväznými nariadeniami, a to:

- a) VZN č. 6/2018 o udržiavaní čistoty, poriadku a ochrane verejnej zelene na území Mesta Ružomberok,
- b) VZN č. 9/2016 o nakladaní s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi na území Mesta Ružomberok aktualizovaným VZN č. 4/2021, ktoré vychádza z požiadaviek zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších zmien a doplnkov,
- c) VZN č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRĽA Vlkošnica.

A. Zabezpečenie udržiavania čistoty a poriadku

V súlade so VZN č. 6/2018 sú na zabezpečenie udržiavania čistoty a poriadku dôležité najmä tieto regulatívy a usmernenia:

1. Každý je oprávnený užívať verejné priestranstvá a verejnoprospešné zariadenia spôsobom zodpovedajúcim ich charakteru a účelu v súlade s právnymi predpismi upravujúcimi ich užívanie a zároveň sa musí zdržať akýchkoľvek činností, ktorými by mohlo dôjsť k znečisteniu či poškodeniu verejného priestranstva, verejnoprospešného zariadenia, verejnoprospešného objektu, k znečisteniu zložiek životného prostredia, t.j. pôdy, vodných tokov, pozemných vôd, ovzdušia.
2. Na verejných priestranstvách sa zakazuje :
 - a) odhadzovať odpady /žuvačky, popol, smeti, obaly, papier, zvyšky jedál, ohorky z cigariet, plechovky, sklo a pod./ mimo nádob na to určených, znečisťovať okolie smetných nádob vyberaním odpadu, vykonávať telesnú potrebu;
 - b) spaľovať akýkoľvek odpad vrátane odpadu z poľnohospodárskej a záhradkárskej činnosti v záhradkárskych osadách, na pozemkoch rodinných domov a na ostatných pozemkoch všetkých druhov v intraviláne a mimo intravilánu mesta, vypaľovať trávnatý porast;
 - c) umiestňovať plagáty, vývesky a oznamy, reklamy na iných miestach ako na to určených⁴²;
 - d) umývať a čistiť motorové vozidlá s výnimkou nutného čistenia skiel, reflektorov, brzdových koncových svetidiel, evidenčných čísel vozidla a vysávania a čistenia interiéru vozidla;
 - e) vyhadzovať odpad z okien , balkónov a lodžií, prášiť koberce mimo miest na to určených;
 - f) ukladať veľkoobjemový odpad a elektroodpad z domácností do kontajnerov určených na komunálny odpad, resp. ku stanovištiam kontajnerov;
 - g) konzumovať alkohol, používať prekurzory, omamné a psychotropné látky;
 - h) vykonávať akúkoľvek činnosť smerujúcu k znečisteniu priestranstiev;
 - i) odvádzat z vlastných nehnuteľností a pozemkov povrchové vody /zrážková voda, sneh, ľad/ a podzemné vody na verejné priestranstvá a miestne komunikácie;

⁴² Umiestňovanie plagátov podrobnejšie upravuje VZN Mesta Ružomberok č. 6 /2021 Plagátovací poriadok Mesta Ružomberok

- j) vypúšťať, resp. vylievať do uličných kanalizačných vpustov splaškové vody, fekálie, chemikálie, oleje, pohonné hmoty a inak znečistené tekutiny;
 - k) roznášať kolesami blato a iné nečistoty z iných pozemkov na verejné priestranstvá ;
 - l) akýmkoľvek spôsobom ohrozovať, znehodnocovať a poškodzovať, zeleň, verejné objekty a zariadenia, pamiatkové objekty, lavičky, nádoby na odpad a pod./;
 - m) stanovať a zakladať oheň mimo miest na to určených;
 - n) kŕmiť voľne pohybujúce sa zvieratá a vtáky;
 - o) uskladňovať materiály a predmety šíriace zápachy a znečisťujúce okolie nadmernou prašnosťou;
 - p) rušiť nočný klud od 22.00 hod. do 6.00 hod.;
 - q) odstavovať staré vozidlá a autovraky;
 - a. vzbudzovať verejné pohoršenie, propagovať sexuálne symboly a pornografiu;
 - b. používať pyrotechnický materiál mimo obdobia na to povoleného , t. j. 31.12. od 18.00 hod.do 1.1. do 03.00 hod. a na podujatia schválené mestom.
3. Vlastník, správca, nájomca či užívateľ nehnuteľnosti hraničiacej s verejným priestranstvom je povinný:
- a) udržiavať nehnuteľnosti v takom stave, aby nečistoty z nich pochádzajúce neznečisťovali a nepoškodzovali verejné priestranstvo, neprekážali pri jeho využívaní, neohrozovali bezpečnosť a práva iných osôb a nenarúšali vzhľad a životné prostredie;
 - b) starať sa o svoj pozemok takým spôsobom, aby zabránili šíreniu invázných druhov rastlín a dodržiavať ostatné povinnosti pri údržbe zelene;
 - c) udržiavať nehnuteľnosti a pozemky v takom stave, aby nedošlo k premnoženiu hlodavcov, hmyzu resp. iných nežiaducich živočíchov a v prípade potreby vykonať deratizáciu /dezinfekciu, dezinfekciu a pod./;
 - d) steny a priečelia nehnuteľností udržiavať v čistote, bez nevhodných nápisov, kresieb a hesiel tak, aby svojim stavom nenarúšali estetický vzhľad mesta;
 - e) zo striech odstraňovať nahromadený sneh a ľad;
 - f) sypké materiály ohradiť alebo ináč chrániť, aby nemohli byť roznášané vetrom alebo inými poveternostnými vplyvmi po okolí.
4. Každý je povinný správať sa tak, aby svojim konaním nespôsobil znečistenie vodných tokov a nádrží, nepoškodzoval ich zariadenia a neohrozoval a nepoškodzoval život živočíchov a rastlín v nich žijúcich. Zakazuje sa:
- a) do korýt vodných tokov, nádrží a fontán vhadzovať akýkoľvek odpad alebo ho ukladať na miesta, z ktorých by mohol byť splavený do tokov, nádrží alebo spôsobiť ich znečistenie;
 - b) vlievať alebo vypúšťať zdravotne a hygienicky, alebo bezpečnostne nevyhovujúce látky a tekutiny, a to najmä: ropné látky, žieraviny, priemyselné a organické hnojivá, tuhé a tekuté kaly, posypové soli a iné škodlivé látky ktoré by mohli ohroziť akosť alebo zdravotnú nezávadnosť vody a život vo vodnom toku;
 - c) vo vodných tokoch, nádržiach a na ich brehoch vykonávať údržbu alebo umývať motorové vozidlá, motocykle, bicykle a iné mechanizmy;
 - d) prehradzovať korytá vodných tokov bez súhlasu ich správcu, upravovať alebo inak zasahovať do brehov vodných tokov.

B. Zabezpečenie ochrany verejnej zelene

V súlade so VZN č. 6/2018 sú pre Vlkoľinec sú na zabezpečenie ochrany verejnej zelene dôležité najmä tieto regulatívy a usmernenia:

1. Pri užívaní verejnej zelene je povinnosťou osôb zachovať poriadok a čistotu a vyvarovať sa všetkého, čo by viedlo k jej poškodeniu. Vlastník, správca, nájomca pozemku je povinný na drevinách /stromy, kríky, živý plot a pod./ ktoré sa nachádzajú na jeho pozemku a zasahujú na verejné priestranstvo /chodníky, miestne komunikácie, parkovisko a pod./, vykonať opatrenia tak, aby neprekážali chodcom a nenarúšali cestnú premávku. Zakazuje sa:
 - a) kradnutie, ničenie, trhanie, lámanie, orezávanie, vyrubovanie bez povolenia⁴³ alebo iné poškodzovanie stromov, krovitých porastov, bylín a kvetov vo všetkých vývojových štádiách;
 - b) porušovanie pôdneho krytu, vykonávanie terénnych úprav a úprav verejnej zelene bez povolenia vlastníka resp. správcu pozemku;
 - c) poškodzovanie a neoprávnené premiestňovanie neživých prvkov verejnej zelene;
 - d) znečisťovať plochy verejnej zelene odpadkami, ohorkami z cigariet a iným odpadom;

⁴³ Výrubu a starostlivosť o dreviny sa budú riadiť podľa platného zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a vyhlášky MŽP SR č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

- e) kúpanie vo fontánach zahrnutých do plôch verejnej zelene;
 - f) svojvoľné vysádzanie drevín, zakladať úžitkové záhradky a umiestňovanie neživých prvkov zelene na plochy verejnej zelene bez predchádzajúceho súhlasu vlastníka pozemku;
 - g) pripievňovanie a umiestňovanie akýchkoľvek predmetov alebo zariadení na dreviny, okrem predmetov na pripievnenie dal vlastník pozemku resp. správca súhlas / vianočná výzdoba a pod./;
 - h) pohyb dopravných prostriedkov a iných ťažkých mechanizmov v koreňovej zóne stromov;
 - i) vykonávanie akýchkoľvek iných zásahov alebo činností ktoré nepriaznivo ovplyvňujú zdravotný stav a celkový vzhľad drevín;
 - j) zabrániť výskytu, prípadne šíreniu invazívnych druhov rastlín.⁴⁴
2. Podľa VZN č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolínec pri riešení verejnej zelene v celom území zóny PRLA Vlkolínec je potrebné
- a) uprednostniť použitie autochtónnych druhov rastlín a drevín. Chrániť, riešiť a zachovať prípadne revitalizovať existujúcu významnú a hodnotnú zeleň. Na plochách verejnej zelene akceptovať podmienky stanovené v Dokumente starostlivosti o zeleň Mesta Ružomberok z roku 2009 v platnom znení. Je potrebné odstrániť invázne druhy rastlín a drevín;⁴⁵
 - b) rešpektovať regulatívy na plochy verejnej zelene tak ako sú definované pre čiastkovo vymedzené funkčné jednotky zóny.⁴⁶

V súlade s odporúčaniami Akčného plánu manažmentového plánu pre Vlkolínec 2022+ je potrebné zabezpečiť pravidelnú údržbu zelene popri prístupovej ceste (častejšie kosenie krajníc a hlavne opíľovanie konárov kríkov, stromov prevísajúcich a zasahujúcich do cesty (zlý výhľad v zákrutách) a na cintoríne.

C. Zabezpečenie ochrany vôd a opatrenia vo vodnom hospodárstve

V súlade s VZN č. 6/2020 ÚPN-Z PRLA Vlkolínec sú na zabezpečenie ochrany vôd a na zabezpečenie ďalších opatrení vo vodnom hospodárstve dôležité tieto regulatívy a usmernenia:

1. Rešpektovať existujúci vodárenský systém mesta.
2. Rešpektovať vodárenské zariadenia a ich pásma ochrany.
3. Rešpektovať ochranné pásmo ČOV a ochranné pásma existujúcich i navrhovaných vodovodných potrubí a kanalizačnej siete v súlade s ustanoveniami § 19 Zákona č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách: vodovod DN do 500: 1,5 m od obrysu na obidve strany, kanalizácia DN do 500: 1,5 m od obrysu na obidve strany a ČOV Vlkolínec 50 m.
4. Rešpektovať trasy vodovodného potrubia pitnej vody DN 110 v riešenom území a existujúci vodojem Vlkolínec s objemom 50 m³ nachádzajúci sa mimo riešeného územia v ochrannom pásme PRLA.
5. Pre nové resp. rekonštruované vetvy uprednostniť trasovanie v komunikáciách, vyhnúť sa súkromným pozemkom s problémami vstupov pre výstavbu a obsluhu.
6. Nové a rekonštruované rozvody pitnej vody realizovať tak, aby zabezpečili aj potrebu požiarnej vody pre zariadenia požiarnej ochrany umiestnené v riešenom území.
7. Rešpektovať doterajší systém odvádzania splaškových vôd s čistením na ČOV Vlkolínec, umožniť jej prípadnú rekonštrukciu s novým technologickým vybavením.
8. Vo výhľade uvažovať s napojením osady Vlkolínec, vrátane objektov rekreácie v Trlenskej doline, na existujúcu jednotnú stokovú sieť mesta v správe Vodárenskej spoločnosti Ružomberok, s čistením na ČOV Mokrad – Hrboltová.
9. Odvádzanie dažďových vôd a vôd z povrchového odtoku je potrebné riešiť realizáciou opatrení na zadržanie pridaného odtoku tak, aby odtok z daného územia nebol zvýšený voči stavu pred realizáciou navrhovanej zástavby a aby nebola zhoršená kvalita vody v recipiente.
10. Odvádzanie vôd z povrchového odtoku riešiť vsakovaním do podlažia a v prípade prívalových vôd aj odvádzaním existujúcim vodným tokom.
11. Odvádzanie dažďových vôd zo striech riešiť vsakovaním do podlažia.
12. Pre spevnené plochy na parkovanie v prípade potreby budovať odlučovače ropných látok (ORL) a lapače tukov pre prevádzky, kde môžu vzniknúť vody znečistené tukmi.

⁴⁴ Ďalšie povinnosti vlastníkov, správcov, nájomcov pozemkov a ďalších osôb sú uvedené vo VZN č. 6/2018 o udržiavaní čistoty, poriadku a ochrane verejnej zelene na území Mesta Ružomberok.

⁴⁵ VZN č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolínec, čl. 4 Regulatívy umiestnenia stavieb na jednotlivých pozemkoch, urbánnych priestorov s určením zastavovacích podmienok, ods. 2, písm. r).

⁴⁶ VZN č. 6/2020, čl. 4, ods. 3.

13. Akceptovať trasovanie bezmenného drobného vodného toku s existujúcim a navrhovaným riešením vrátane prvkov s malými vodnými zdržami a drevenými žlabmi na tomto toku v súčasných a navrhovaných polohách.

V súlade s odporúčaniami Akčného plánu manažmentového plánu pre Vlkolínec 2022+ je potrebné:

- a) pravidelne sa starať o studňu: je potrebné zistiť jej súčasný stav, vyčistiť, obnoviť jej pôvodnú funkciu, verifikovať kvalitu vody a vhodným spôsobom zabezpečiť pred znehodnotením návštevníkmi príp. vandalmi;
- b) zabezpečiť pravidelné čistenie, údržbu, kontrolu a revíziu ČOV a do budúcnosti uvažovať o ekologickejšej forme ČOV napr. koreňová ČOV – inšpirácia environmentálnymi projektami v dedinách v ČR (napr. ekodolina Hostětín a i.);
- c) ČOV nastaviť na vyšší počet osôb (tak ako to predpokladá ÚPN-Z PRLA Vlkolínec);
- d) vypracovať režim starostlivosti o Vlkolínsky potok počas roka.

D. Nakladanie s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi

V súlade so VZN č. 9/2016 je na nakladanie s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi dôležité dodržiavať tieto regulatívy a usmernenia:

1. Každý je povinný nakladať s odpadom alebo inak s ním zaobchádzať takým spôsobom, ktorý neohrozuje zdravie ľudí a nepoškodzuje životné prostredie, a to tak, aby nedochádzalo k
 - a) riziku znečistenia vody, ovzdušia, pôdy, horninového prostredia a ohrozenia rastlín a živočíchov;
 - b) obťažovaniu okolia hlukom alebo zápachom;
 - c) nepriaznivému vplyvu na krajinu alebo miesta osobitného významu.
2. Zakazuje sa:
 - a) uložiť alebo ponechať komunálny odpad na inom mieste ako na mieste na to určenom v súlade so zákonom a týmto nariadením;
 - b) zneškodniť komunálny odpad alebo zhodnotiť komunálny odpad inak ako v súlade so zákonom o odpadoch;
 - c) zneškodniť komunálny odpad ukladaním do povrchových nádrží /napr. jám, odkalísk/, vypúšťaním a vhadzovaním do vodného recipientu;
 - d) vykonávať bez súhlasu orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva alebo v rozpore s ním činnosť, na ktorú sa súhlas vyžaduje;
 - e) spaľovať komunálny odpad na voľnom priestranstve a vo vykurovacích zariadeniach v domácnostiach;
 - f) zneškodňovať spaľovaním biologicky rozložiteľný odpad s výnimkou prípadu, na ktorý bol vydaný súhlas podľa zákona o odpadoch;
 - g) riediť alebo zmiešavať komunálne odpady s cieľom dosiahnuť hraničné hodnoty koncentrácie škodlivých látok
 - h) ukladať do zberných nádob určených mestom na zber komunálneho odpadu iný odpad ako komunálny odpad a do zberných nádob určených na triedený zber komunálneho odpadu zložku komunálneho odpadu, pre ktorú nie je nádoba určená /napr. žeravý popol, výbušné a horľavé predmety, toxický odpad, rádioaktívny odpad, infekčný odpad, stavebný odpad, zeminu, kamenivo, uhynuté zvieratá – kadavéry, exkrementy z chovu hospodárskych zvierat, objemný odpad, chemické látky, látky znečistené olejovými a ropnými látkami a odpadmi vykazujúcimi iné chemické a fyzikálne nebezpečné vlastnosti, nespotrebované lieky a pod./ odovzdávať papier, sklo, plasty, kovy, viacvrstvové kombinované materiály subjektom ktoré nemajú uzatvorenú zmluvu na vykonávanie tejto činnosti s mestom ako aj zmluvu s príslušnou organizáciou zodpovednosti výrobcov;
 - i) zberné nádoby preplňovať, neprímerane zhutňovať ich obsah alebo ich zapalovať, zberné nádoby s vekom nechať otvorené;
 - j) poškodzovať zberné nádoby akýmkoľvek spôsobom, písať na ne a vylepovať plagáty;
 - k) vylievať chemikálie, oleje, ropné látky a iné chemické látky s nebezpečnými vlastnosťami do kanalizačného systému mesta alebo ich zneškodňovať iným nepovoleným spôsobom;
 - l) znemožňovať odvoz komunálneho odpadu resp. iného odpadu parkovaním, zastavením resp. stáťím vozidla pred stojiskom zberných nádob a na prístupovej komunikácii k stojisku.

VZN č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolínec⁴⁷ vyžaduje dôsledne v území zóny zabezpečiť realizáciu oddeleného zmesového a separovaného zberu komunálneho odpadu (KO), s cieľom zníženia odvozu odpadov na mestom zazmluvnenú skládku. V súvislosti s riešením odpadov vyžaduje akceptovať:

⁴⁷ VZN č. 6/2020, čl. 4, ods.2, písm. n).

- a) schválený Program odpadového hospodárstva Mesta Ružomberok;
- b) zabezpečenie pravidelného odvozu a zneškodňovania zmesového KO, separovaného KO, prípadne stavebných odpadov a ich likvidáciu oprávnenou organizáciou. Pri zmesovom KO zabezpečiť pravidelný odvoz 1x týždenne a triedeného KO 1x mesačne v pravidelnom čase mimo návštevných hodín v PRLA;
- c) v riešenom území neuvažovať s vytváraním skládok odpadu;
- d) problematiku kompostovania biologicky rozložiteľného odpadu z verejných priestranstiev a cintorína riešiť mimo územia zóny v polohe určenej príslušným útvarom MsÚ v Ružomberku a likvidáciu riešiť určenou oprávnenou organizáciou;
- e) kompostovanie biologicky rozložiteľného odpadu z vyhradených pozemkov RD a OV riešiť zriadením kompostérov na pozemkoch záhrad prislúchajúcich k týmto objektom;
- f) nádoby na zmesový KO umiestniť na pozemku vymedzenom na umiestnenie stavby RD a OV v prislúchajúcom regulovanom priestore nádvorja, resp. hospodárskej stavby, tak aby nebol vizuálne čitateľný z verejného priestranstva. V čase pravidelného odvozu zabezpečiť vlastník objektu priblíženie nádob so zmesovým KO k verejnej komunikácii. Pripúšťa sa možnosť, v prípade súhlasu vlastníka objektu, prístupu organizácie oprávnenej na odvoz k priestoru s nádobami na zmesový KO na miesto určené na pozemku vlastníka objektu. Separovaný KO vlastníci objektov RD resp. OV sú povinný uskladňovať v navrhovanom dvore s kontajnermi na medzi uskladnenie separovaného KO;
- g) akceptovať navrhovaný dvor na medzi uskladnenie separovaného KO v priestore s pozemkom Mesta Ružomberok pri ČOV na južnom okraji riešeného územia;
- h) dvor pre medzi uskladnenie separovaného KO a jednotlivé priestory na uskladnenie KO na pozemkoch RD a OV riešiť so zabezpečením proti prístupu šeliem vrátane medveďa hnedého formou uzatvorených kliebok. Dvor pre triedený KO a jednotlivé priestory pre zmesový KO architektonicky zosúladiť s územím PRLA Vlkolíneca a vizuálne riešiť s povrchovou úpravou na báze dreva.

Ďalšie povinnosti pôvodcu komunálneho odpadu (vlastník, resp. správca, užívateľ nehnuteľnosti) sú uvedené vo VZN č. 9/2016 o nakladaní s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi na území Mesta Ružomberok aktualizovanom VZN č. 4/2021.

V súlade s odporúčaniami Akčného plánu manažmentového plánu pre Vlkolínecec 2022+ je potrebné:

- a) pravidelne sa starať o stojiská pre nádoby určené na odpad;
- b) vytvoriť podmienky na triedenie odpadu a vhodne ich lokalizovať a vizuálne zakryť zberné nádoby, zabezpečiť nádobu na odpad na cintoríne – nádoba na sklo, plast, biologicky rozložiteľný odpad a vypracovať systém vyprázdňovania zberných nádob;
- c) vytipovať aspoň dve miesta na odpadové koše pre psie exkrementy (po konzultácii s KPÚ Žilina).

7.5 Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na využívanie ochranného pásma

Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na využívanie ochranného pásma PRLA Vlkolínecec, ktoré má rozlohu 320,7 ha, vychádzajú z požiadaviek nasledujúcich dokumentov, zákonov, plánov a štúdií:

- a) Zásady ochrany PRLA Vlkolínecec (aktualizácia zásad z roku 1995);
- b) Vlkolínecec. Návrh na vyhlásenie ochranného pásma PRLA (správa PÚ SR, 2007);
- c) Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolínecec. Číslo: PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007;
- d) Krajinná štúdia Vlkolínecec (z roku 2019);
- e) ÚPN-Z PRLA Vlkolínecec (2020) a VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolínecec;⁴⁸
- f) Manažmentový plán pre Vlkolínecec 2022+ (vypracovaný v roku 2021 a aktualizovaný v roku 2022);
- g) Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínecec (vypracovaný v roku 2022).

Podkapitola 7.5 obsahuje regulatívy, pravidlá, zásady a postupy aj pre oblasť ochrany prírody a krajiny, ktoré sú záväzné v súlade so zákonom č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov pre ochranné pásmo NP Veľká Fatra a vyhlášky Krajského úradu životného prostredia v Žiline č. 8/2005 o Návštevnom poriadku NP Veľká Fatra a jeho ochranného pásma. Okrem toho vychádza zo zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov. Požiadavky, vyplývajúce zo záujmov ochrany pamiatkového fondu, nenarušujú zámery ochrany prírody a starostlivosť o poľnohospodársku krajinu.

⁴⁸ Regulatívy a usmernenia pre ochranné pásmo PRLA Vlkolínecec sú v ÚPN-Z PRLA Vlkolínecec riešené iba pre malú časť ochranného pásma (územný plán zóny detailne rieši územie iba v rozlohe cca 7 ha).

Závazné regulatívy ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec a požiadavky Rozhodnutia Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo PRLA Vlkolíneec

V súlade so VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec zásadnými požiadavkami ochrany svetového kultúrneho dedičstva – PRLA Vlkolíneec a jej bezprostredného okolia vymedzeného ochranným pásmom sú:

- a) zachovanie autenticity a integrity so zodpovedajúcou ochranou územia a jeho ochranného pásma adekvátnym riadiacim systémom,
- b) trvalá udržateľnosť so zabezpečením primeraného, udržateľného využitia bez negatívnych vplyvov na jedinečnú svetovú hodnotu lokality jej integritu a autenticitu,
- c) ochrana in situ so zabezpečením ochrany pôvodných originálnych pamiatkových hodnôt pri umožnení rozvoja lokality.

VZN Mesta Ružomberok č. 6/2020 o záväznej časti ÚPN-Z PRLA Vlkolíneec na základe správy: Vlkolíneec. Návrh na vyhlásenie ochranného pásma PRLA Vlkolíneec (PÚ SR, 2007), ktoré bolo podkladom pre Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec. Číslo: PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007 vyžaduje pre ochranné pásmo:

- a) dodržiavať podmienky ochrany v zmysle § 29 zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu;
- b) nenarušiť pôvodnú štruktúru krajiny akoukoľvek činnosťou a postupnými zásahmi revitalizovať pôvodné hodnotné krajinné štruktúry;
- c) predchádzať ďalším zmenám krajinnej štruktúry vrátane prijatia okamžitých opatrení smerujúcich k udržaniu aspoň existujúceho stavu a čiastočnému usmerneniu prirodzenej sukcesie vegetácie;
- d) zabezpečiť zachovanie súčasnej rozlohy pasienkov, políčok a medzí a ich obhospodarovaním zamedziť terénnym úpravám meniacim reliéf krajiny;
- e) zamedziť výsadbe nepôvodných druhov rastlín;
- f) vylúčiť výstavbu nových objektov, okrem hospodárskych stavieb bez podpivničenia (senníky, včelíny), pri výstavbe ktorých je prípustné iba použitie tradičných technológií a materiálov (drevo);
- g) nepripustiť prestavbu senníkov na rekreačné chaty;
- h) zachovať existujúci dopravný systém – prístupové komunikácie a udržať ho v dobrom stave;
- i) nezasahovať umelými prvkami do krajiny, ale maximálne rešpektovať jej prírodný charakter, vrátane už do krajiny citlivo včlenených antropogénnych prvkov;
- j) uskutočňovať všetky činnosti, ktoré by mohli ovplyvniť charakter kultúrnej krajiny len so súhlasom príslušného pamiatkového úradu.

Regulatívy a požiadavky platné v II. stupni ochrany podľa zákona o ochrane prírody a krajiny

Celé územie PRLA Vlkolíneec a jej ochranné pásmo sa nachádza v území ochranného pásma NP Veľká Fatra, kde platí ochrana II. stupňa podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Je preto potrebné všetky činnosti v tomto území (okrem požiadaviek Rozhodnutia Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec. Číslo: PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007) súčasne podriaďiť aj ochranným režimom zákona č. 543/2002 Z. z. Na území PRLA Vlkolíneec a jej ochranného pásma je v súlade s § 13 č. 543/2002 Z. z. zakázané⁴⁹:

- a) jazdiť a stáť s motorovým vozidlom, motorovou trojkolkou, motorovou štvorkolkou, snežným skútrom alebo záprahovým vozidlom, najmä vozom, kočom alebo saňami, na pozemky za hranicami zastavaného územia obce mimo cesty a miestnej komunikácie, parkoviska;
- b) jazdiť na bicykli, trojkolke, kolobežke alebo samovyvažovacom vozidle na pozemkoch za hranicami zastavaného územia obce mimo cesty, miestnej komunikácie, účelovej komunikácie a vyznačenej cyklotrasy,
- c) použitie veľkoplošnej formy holorubného spôsobu hospodárenia v lesoch.

Na území ochranného pásma sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody na:

- a) umiestnenie výsadby drevín a ich druhové zloženie za hranicami zastavaného územia obce mimo ovocného sadu a záhrady;
- b) likvidáciu existujúcich trvalých trávnych porastov s výnimkou činnosti povoľovanej podľa osobitných predpisov;

⁴⁹ Uvádzame iba tie, ktoré sú relevantné pre územie PRLA Vlkolíneec a jej ochranné pásmo.

- c) výstavbu lesných ciest a zväžnic, rekonštrukciu lesných ciest a zväžnic, ktorou sa menia ich technické parametre alebo účel využitia, a budovanie protipožiarnych rozčleňovacích pásov,
- d) oplotenie pozemku za hranicami zastavaného územia obce okrem oplotenia lesnej škôlky a ovocného sadu;
- e) pasenie, napájanie, preháňanie a nocovanie hospodárskych zvierat na voľných ležoviskách, ako aj ich ustajnenie mimo stavieb alebo zariadení pri veľkosti stáda nad tridsať dobytčích jednotiek, umiestnenie košiara, stavby a iného zariadenia na ich ochranu;
- f) umiestnenie informačného, reklamného alebo propagačného zariadenia za hranicami zastavaného územia obce;
- g) aplikáciu chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, toxických látok, priemyselných hnojív, digestátov a silážnych štiav pri poľnohospodárskej, lesohospodárskej a inej činnosti na súvislej ploche väčšej ako 2 ha;
- h) budovanie a vyznačenie turistického chodníka, náučného chodníka, bežeckej trasy, lyžiarskej trasy, cyklotrasy alebo mototrasy;
- i) vykonávanie prípravy alebo výcviku ozbrojenými zbrojmí, ozbrojenými silami, Hasičským a záchranným zborom alebo zložkami integrovaného záchranného systému za hranicami zastavaného územia obce;
- j) organizovanie verejných telovýchovných, športových a turistických podujatí, ako aj iných verejnosti prístupných spoločenských podujatí za hranicami zastavaného územia obce alebo mimo športových a rekreačných areálov na to určených;
- k) umiestnenie prenosného zariadenia, ako je predajný stánok, prístrešok, konštrukcia alebo zariadenie na slávnostnú výzdobu a osvetlenie budov, scénickej stavby pre film alebo televíziu za hranicami zastavaného územia obce;
- l) použitie zariadenia spôsobujúceho svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovánú hudbu mimo uzavretých stavieb;
- m) vypaľovanie bylín, stromov alebo krov.

Povinnosti starostlivosti o poľnohospodársku pôdu

V súlade so zákonom č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov každý vlastník poľnohospodárskej pôdy alebo nájomca a správca poľnohospodárskej pôdy je povinný

- a) vykonávať agrotechnické opatrenia zamerané na ochranu a zachovanie kvalitatívnych vlastností a funkcií poľnohospodárskej pôdy a na ochranu pred jej poškodením a degradáciou;
- b) predchádzať výskytu a šíreniu burín na neobrábaných pozemkoch, ak osobitný predpis neustanovuje inak;
- c) zabezpečiť využívanie poľnohospodárskej pôdy tak, aby nebola ohrozená ekologická stabilita územia a bola zachovaná funkčná spätosť prírodných procesov v krajinnom prostredí;
- d) usporiadať a zosúladiť poľnohospodársky druh pozemku s jeho evidenciou v katastri.

Ďalšie odporúčania:

V Akčnom pláne manažmentového plánu pre Vlkolíneček 2022+ sa pre ochranné pásmo odporúča:

- a) zabezpečiť vypracovanie jednoduchých pozemkových úprav pre PRLA Vlkolíneček, vrátane jej ochranného pásma, vysporiadať vlastnícke vzťahy k pôde; je to nevyhnutná podmienka na realizáciu ďalších manažmentových opatrení podmienených vysporiadaním vlastníctva k pozemkom;
- b) odstraňovať náletovú vegetáciu a postupujúcu sukcesiu na pozemkoch vo vlastníctve mesta a iných dohodnutých pozemkoch v nájme PD Ludrová alebo Mesta Ružomberok v súčinnosti so Správou NP Veľká Fatra a s využitím súhlasu na výrub bez udelenia výnimky a s využitím určenia MŽP SR;
- c) označiť vstupy do ochranného pásma PRLA Vlkolíneček z každého prístupového bodu, pred vstupom do OP Vlkolínca uviesť informáciu o tom, že vchádzame do OP Vlkolínca, kde platia špeciálne pravidlá a umiestniť Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneček;
- d) označiť hranice ochranného pásma PRLA Vlkolíneček po celom jeho obvode (napr. formou hraničných kameňov alebo stĺpikov);
- e) vypracovať pre lokalitu Vlkolíneček a jej ochranné pásmo komplexný súbor adaptačných opatrení na ochranu pred potenciálnym nebezpečenstvom privalových zrážok, suchom (požiare) a silným vetrom;
- f) vypracovať návrhy na využitie ochranného pásma PRLA Vlkolíneček, ktoré má veľký potenciál pre návštevníkov lokality a ďalších aktivít agro- a ekoturizmu, okrem tradičných náučných chodníkov je možné v tomto území vybudovať nové náučné chodníky s ukázkami obnoveného tradičného hospodárenia na políčkach.

Ilustračné fotografie zo zabezpečovania protipožiarnej ochrany a údržby vodných tokov

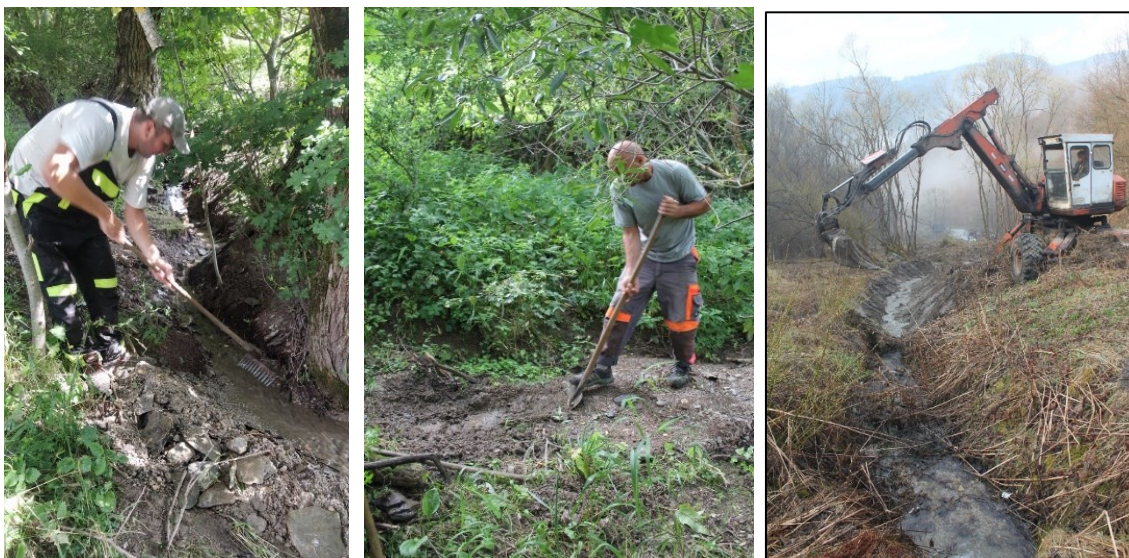

Obr. 24 a 25 Oprava výdrevy požiarnej nádrží vo Vlkolínci v roku 2020 (vľavo) a v roku 2021 (vpravo) (foto: Mesto Ružomberok).

Obr. 25 (vľavo) Členovia DHZ Vlkolíneč počas cvičenia (foto: Mesto Ružomberok, 2021).

Obr. 26 (vpravo) Primátor Mesta Ružomberka Igor Čombor odovzdáva ocenenia hasičom DHZ Vlkolíneč (foto: Mesto Ružomberok, 2021).

Obr. Prečistenie horného úseku vybreženeho potoka pod Vlkolíncom po búrke a jeho vrátenie do pôvodného koryta v spolupráci so Správou povodia horného Váhu. (foto: J. BAŠARY, Mesto Ružomberok, august, 2022).

8. KAPITOLA

PODPORA UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU V LOKALITE VLKOLÍNEC

Lokalita svetového dedičstva UNESCO Vlkolínece sa nachádza v regióne Liptov, ktorý je výnimočný svojou atraktivitou z pohľadu cestovného ruchu. Rozvoj cestovného ruchu v regióne Liptov podporuje prírodný potenciál územia, ale aj kultúrny potenciál prejavujúci sa v množstve kultúrnych pamiatok, vysokom počte pamiatkových rezervácií vrátane UNESCO lokality Vlkolínece a pamiatkových zón a širokej ponuke kultúrno – spoločenského využitia. Región je druhým najnavštevovanejším regiónom na Slovensku po Vysokých Tatrách a najnavštevovanejším regiónom ŽSK.⁵⁰

Pre Mesto Ružomberok ako správcu lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínece, zapísanej do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO, je významným záväzkom uplatniť pri rozvoji udržateľného cestovného ruchu čo najzodpovednejší manažment k zachovaniu výnimočnej hodnoty. Okrem jedinečnej svetovej hodnoty kultúrneho dedičstva, ktorú lokalita UNESCO Vlkolínece ponúka, je možné využiť v kontexte udržateľného cestovného ruchu potenciál jej ochranného pásma.

Vlkolínece sa nachádza v ochrannom pásme Národného parku Veľká Fatra a v blízkosti viacerých turisticky zaujímavých kultúrnych a prírodných destinácií. Na zabezpečenie udržateľného cestovného ruchu pre Vlkolínece je preto mimoriadne dôležité využiť kultúrny a prírodný potenciál širšieho územia v Liptovskom regióne.

8.1 Definovanie udržateľného cestovného ruchu a súvisiacich pojmov

Svetová organizácia cestovného ruchu (UN WTO) v roku 2014 definovala **udržateľný cestovný ruch** ako taký, ktorý plne berie do úvahy svoje súčasné a budúce ekonomické, spoločenské a environmentálne účinky, uspokojuje potreby návštevníkov, životného prostredia, ekonomiky a miestnych obyvateľov. Podľa Svetovej organizácie cestovného ruchu udržateľnosť cestovného ruchu sa v posledných rokoch dostáva do popredia záujmu najmä preto, lebo má priamy vplyv na výsledný produkt, ktorým je autentický zážitok návštevníka.

Podľa **Protokolu o udržateľnom cestovnom ruchu**, ktorý bol prijatý k Rámcovému dohovoru o ochrane a udržateľnom rozvoji Karpát **udržateľný cestovný ruch** je cestovný ruch, ktorý zabezpečuje udržateľné využívanie environmentálnych zdrojov, predchádza vzniku hrozieb pre biologickú a krajinnú diverzitu, od ktorej je vnútorne závislý, a minimalizuje nepriaznivé environmentálne, ekologické, kultúrne a sociálne vplyvy; poskytuje príležitosť pre vzdelávanie zvyšujúce poznanie a rešpektovanie prírodných ekosystémov a biologických zdrojov; rešpektuje sociálno-kultúrnu autentickosť hostiteľských komunit, pričom zachováva nimi vytvorené a živé kultúrne dedičstvo a tradičné hodnoty, prispieva k pochopeniu a tolerancii medzi kultúrami, prispieva k zabezpečeniu životaschopných, dlhodobých ekonomických činností, poskytuje sociálno-ekonomické výhody všetkým zainteresovaným, ktoré sú spravodlivo rozdelené vrátane stabilných pracovných a zárobkových príležitostí a sociálnych služieb pre hostiteľské komunity, čím prispieva k zmierňovaniu chudoby.

Súvisiacimi pojmami k udržateľnému cestovnému ruchu sú **kreatívny cestovný ruch**, **kultúrno-kreatívny cestovný ruch**, **ekoturizmus**, **prírodný turizmus** a **udržateľný kultúrny cestovný ruch**.

Kreatívny cestovný ruch je forma cestovného ruchu, ktorá ponúka návštevníkom možnosť sebarozvoja účasťou na tvorivých aktivitách (workshopy, kurzy, tvorivé dielne), ktoré sú typické pre miesto, v ktorom sa vykonávajú.

Kultúrno-kreatívny cestovný ruch je úzko prepojený na štyri odvetvia: kultúrne dedičstvo, prírodné dedičstvo, pamäťové inštitúcie, remeslá a tzv. zábavný priemysel. Kultúrne odvetvia prispievajú aj k miestnemu a regionálnemu rozvoju a súdržnosti. Vďaka vynaliezavosti a kreatívnosti sú práve v menej známych lokalitách vytvorené nové a unikátne kategórie tovarov a služieb, ktoré prespevujú k tvorbe pracovných miest i hospodárskeho rozvoja, predchádzajú sociálnej marginalizácii vzdialených alebo znevýhodnených regiónov.

Ekoturizmus je formou udržateľného cestovného ruchu založeného na prírode. Je súčasťou prírodného turizmu (turizmu v prírode), ale zahŕňa aj iné typy cestovného ruchu (napr. kultúrny turizmus). Dôležitým cieľom ekoturizmu je to, aby mal pozitívny vplyv na návštevníka, životné prostredie a domácu komunitu. Stredobodom

⁵⁰ Zdroj: Liptov 2030 – Udržateľný mestský rozvoj – Ružomberok – Liptovský Mikuláš (Strategicko – programová časť strategického dokumentu rozvoja Liptov 2030). 2022

záujmu **prírodného turizmu** je príroda (druhy, spoločenstvá, procesy, krajinný obraz, prírodné javy, atmosféra). Pri jeho realizácii je nevyhnutné sprostredkovanie kvalitného autentického zážitku z poznávania prírody, ako aj miestnych komunít a ich kultúry. Iniciatíva na podporu rozvoja **prírodného turizmu na Slovensku** sa začala formovať v roku 2018 ako súčasť projektu neziskovej organizácie Aevis pod názvom Šanca pre prírodu, šanca pre región, ktorého realizácia bola podporená Úradom vlády SR prostredníctvom programu Podpora regionálneho rozvoja. V roku 2019 vznikla neformálna platforma Asociácia prírodného turizmu, ktorá zabezpečuje partnerstvo a spoluprácu medzi subjektmi verejného, súkromného a tretieho sektora- združení a organizácii zameraných na ochranu prírodných a kultúrnych hodnôt, regionálny rozvoj, podporu miestnych komunít, združení a organizácii cestovného ruchu ako aj turistických agentúr. Jej poslaním je podporovať, popularizovať a presadzovať prírodný turizmus na regionálnej aj národnej úrovni. Asociácia vníma **prírodný turizmus** ako účinný nástroj na zlepšenie ochrany prírody najmä v chránených územiach a zároveň ako vhodný nástroj na ekonomický rozvoj hlavne zaostalejších regiónov. Zároveň vznikol aj náučno-populárny portál o prírodnom turizme www.prirodnoturizmus.sk.⁵¹

Udržateľný kultúrny cestovný ruch je integrovaný manažment kultúrneho dedičstva a turistických aktivít v spojení s miestnou komunitou, vytvárajúci sociálne, environmentálne a ekonomické výhody pre všetky zainteresované strany s cieľom dosiahnuť ochranu hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva a udržateľný rozvoj cestovného ruchu. Je novým spôsobom pohľadu na vzťah medzi nimi kultúry a cestovného ruchu. Udržateľný kultúrny cestovný ruch spája dva prvky: „udržateľnú kultúru“ a „udržateľný cestovný ruch“ a jeho cieľom je priniesť väčšiu spoluprácu medzi dvoma sektormi kultúry a cestovného ruchu s cieľom dosiahnuť výhody pre oba sektory.⁵²

Z definície udržateľného cestovného ruchu je zrejmé, že ide o prierezové odvetvie, ktoré vyžaduje medzirezortnú koordináciu. Osobitne je to dôležité pri rozvoji špecifických foriem udržateľného cestovného ruchu, akým je prírodný turizmus alebo ekoturizmus. Bez koordinácie rezortu životného prostredia s rezortom, ktorý má vo svojej kompetencii cestovný ruch (na Slovensku je to MDaV SR) a nimi zriadených zložiek, nie je možné napredovanie v rozvoji tejto formy cestovného ruchu.

8.2 Organizačná štruktúra a významné organizácie pôsobiace v oblasti cestovného ruchu v Žilinskom samosprávnom kraji a v regióne Liptov

Základnou jednotkou organizačnej štruktúry cestovného ruchu vo verejnom sektore na miestnej úrovni sú obce. Pôsobnosť a kompetencie obcí na úseku cestovného ruchu upravujú zákony: č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky a zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov.

V súlade s § 6 zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov, ktorú definuje pôsobnosť obcí obec v cestovnom ruchu:

- a) môže iniciovať vznik oblastnej organizácie a podieľa sa na spolufinancovaní jej aktivít,
- b) spolupracuje s organizáciami cestovného ruchu pri tvorbe koncepcie rozvoja cestovného ruchu na území obce, ročného plánu aktivít a monitorovacej správy o vývoji cestovného ruchu na území obce,
- c) tvorí programy, plány, stratégie a koncepcie rozvoja cestovného ruchu,
- d) vytvára vlastné finančné zdroje na realizáciu aktivít v cestovnom ruchu,
- e) buduje infraštruktúru podporujúcu aktivity v cestovnom ruchu, ktorá spadá do pôsobnosti obce,
- f) sústreďuje štatistické údaje o cestovnom ruchu v obci,
- g) spolupracuje s ústrednými orgánmi štátnej správy a s orgánmi vyššieho územného celku pri realizácii štátnej politiky cestovného ruchu v Slovenskej republike,
- h) podieľa sa na uplatňovaní mechanizmu fungovania jednotnej prezentácie Slovenskej republiky v zahraničí.

Riadenia cestovného ruchu v druhej úrovni územnej samosprávy predstavujú samosprávne kraje. Pôsobnosť samosprávnych krajov v oblasti rozvoja cestovného ruchu upravuje zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých

⁵¹ WIEZIK, M., NIŇAJOVÁ, I., ŠVAJDA, J., ELEXOVÁ, Ľ. Koncept prírodného turizmu v slovenských podmienkach (Aevis n.o. | 2019 | verzia V02)

⁵² Sustainable cultural tourism. Report of the OMC (Open method of coordination). Working group of member states' experts. Publications Office of the European Union, 2019.

pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a samosprávne kraje, zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov a nakoniec zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov.

Ďalšou významnou a etablovanou formou verejno-súkromného partnerstva v cestovnom ruchu na Slovensku sú **oblastné a krajské organizácie cestovného ruchu**, ktorých vznik, založenie, práva a povinnosti, ako aj zrušenie a zánik upravuje zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov. Medzi ďalšie významné inštitucionálne subjekty na miestnej úrovni patria Turistické informačné centrá, ktoré môžu tiež zriaďovať mestá a organizácie cestovného ruchu.

Existencia oblastných a krajských organizácií cestovného ruchu tvorí základ destinačného manažmentu v cestovnom ruchu. Dotácia sa poskytne len organizáciám cestovného ruchu registrovaným MDaV SR na realizáciu aktivít, ktoré sú spojené s hlavným predmetom ich činnosti. Mimoriadne dôležitá je aktívna participácia podnikateľského sektoru a všetkých aktérov z neziskového sektoru.

V Žilinskom samosprávnom kraji sú dve organizácie cestovného ruchu zaregistrované na MDaV SR: Žilinský turistický kraj a Región Liptov:

Žilinský turistický kraj⁵³) je krajskou organizáciou cestovného ruchu zaregistrovanou v Registri organizácií cestovného ruchu na MDaV SR. Má 7 členov, medzi ktorými je aj Región Liptov. Predmetom činnosti krajskej organizácie je:

- podpora a vytváranie podmienok na rozvoj cestovného ruchu na území ŽSK,
- podpora činnosti svojich členov pri tvorbe a realizácii koncepcie rozvoja cestovného ruchu na území ŽSK,
- tvorba a realizácia marketingu a propagácie cestovného ruchu pre svojich členov doma a v zahraničí,
- presadzovanie trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu tak, aby sa chránilo a zachovávalo životné prostredie a rešpektoval sa spôsob života miestneho obyvateľstva a vlastnícke práva,
- zriaďovanie alebo zakladanie turisticko-informačných kancelárií, vedenie evidencie turisticko-informačných kancelárií za územie ŽSK (jedna takáto kancelária pôsobí v Ružomberku, ktoré spolupracuje s Oblastnou organizáciou cestovného ruchu Región Liptov),
- organizácia plní celý raz ďalších aktivít, ktoré je možné využiť pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu vo Vlkolínci

Oblastná organizácia cestovného ruchu regiónu Liptov (REGIÓN LIPTOV)⁵⁴) je registrovaná v Registri organizácií cestovného ruchu na MDaV SR. Ku dňu 01. 01. 2014 sa stala nástupníckou organizáciou dvoch zaniknutých oblastných organizácií cestovného ruchu Jasná a Liptovský Ján Turizmus (spolu je v organizácii 20 členov). Organizácia Región Liptov rámci svojich oblastí činnosti

- podporuje činnosť svojich členov pri tvorbe a realizácii koncepcie rozvoja cestovného ruchu
- podporuje efektívnu územnú organizáciu cestovného ruchu,
- poskytuje svojim členom poradensko-konzultačné služby,
- presadzuje udržateľný rozvoj cestovného ruchu tak, aby sa chránilo a zachovávalo životné prostredie zo všetkých jeho stránok a rešpektoval sa spôsob života miestneho obyvateľstva, ako aj ich vlastnícke a iné práva,
- podľa potreby zriaďuje a prevádzkuje jednu alebo viacero turisticko-informačných kancelárií (TIK), aktivity zabezpečovať prostredníctvom informačných centier a TIK zriadených členmi organizácie, prípadne zriadených oblastnou organizáciou (jedna informačná kancelária pôsobí aj v Ružomberku a úzko spolupracuje s Oblastnou organizáciou cestovného ruchu Región Liptov),
- zvyšuje kvalitu ľudských zdrojov v cestovnom ruchu prostredníctvom koordinácie vzdelávacieho systému a vytvárať odborné zázemie pre samosprávy a podnikateľov v oblasti cestovného ruchu,
- organizácia plní celý raz ďalších aktivít, ktoré je možné využiť pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu vo Vlkolínci.

Oblastná organizácia cestovného ruchu (OOCR) Región Liptov je oficiálnou autoritou na manažment rozvoja cestovného ruchu a marketing regiónu Liptov pod turistickou destinačnou značkou „Liptov – treba zažiť“, smerom na domáceho aj zahraničného návštevníka. Je členom krajskej organizácie cestovného ruchu (KOCR) Žilinský turistický kraj. OOCR Región Liptov tiež podporuje a sama organizuje podujatia na zvyšovanie návštevnosti, systematicky zastrešuje rozvoj cykloturistiky na celom území regiónu Liptov, vydáva a distribuuje regionálnu

⁵³ Informácie o organizácii sú dostupné na linkách www.zilinskyturistickykraj.sk, www.facebook.com/zilinskyturistickykraj.

⁵⁴ Informácie o organizácii sú dostupné na linke <https://www.visitliptov.sk>.

kartu Liptov Region Card, prevádzkuje Ski a Aqua busy a prevádzkuje centrálny rezervačný systém ubytovania. OOCR Región Liptov mala k 31.3.2022 19-člennú členskú základňu zloženú zo samospráv, podnikateľských a nepodnikateľských subjektov, ktorí pokrývajú majoritu výkonov v cestovnom ruchu v regióne Liptov. Región Liptov má vo svojej agende aj turistickú cyklomobilitu ako súčasť konceptu Cykloregión Liptov, ktorá, okrem obnovy a údržby cykloznačenia a cykloinfraštruktúry, podporuje aj vytyčovanie nových cyklotrás a cyklookruhov a budovanie turistickej infraštruktúry pre cykloturistov.

Krajské a oblastné organizácie cestovného ruchu majú v súlade s § 11 a § 15 zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov definované medzi svojimi právami a povinnosťami **presadzovať udržateľný rozvoj cestovného ruchu** tak, aby sa chránilo a zachovávalo životné prostredie zo všetkých jeho stránok a rešpektoval sa spôsob života miestneho obyvateľstva a rešpektovali sa vlastnícke práva.

8.3 Východiská pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu v lokalite Vlkolíneč

Problematike rozvoja udržateľného cestovného ruchu a zlepšeniu kvality služieb v meste Ružomberok sa podrobne venoval dokument **Stratégie cestovného ruchu – Ružomberok (2010)**⁵⁵, ktorý bol vypracovaný v rámci projektu spolufinancovaného z Operačného programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika, Opatrenie 1.5 Rozvoj cezhraničného turizmu. V dokumente je samostatná Strategická priorita 7: Posilniť starostlivosť o UNESCO pamiatku Vlkolíneč a jeho okolie. V Stratégii z roku 2010 boli navrhnuté strategické opatrenia, ku ktorým boli priradené aktivity, východiskový indikátor, cieľový indikátor a aj konkrétna zodpovednosť za plnenie aktivít:

7.1 Strategicky pozdvihnúť význam Vlkolínca na území mesta (príklady aktivít: menovať splnomocnenca mesta pre UNESCO pamiatku Vlkolíneč,⁵⁶ zriadiť prierezovú komisiu, zabezpečiť účinnosť a aktualizáciu manažérskeho plánu vo Vlkolínci, vykúpiť prioritné pozemky a nehnuteľnosti do vlastníctva Mesta Ružomberok).

7.2 Systematicky obnoviť včelárstvo vo Vlkolínci (príklady aktivít: vypracovať program obnovy včelárstva, podporovať chovateľov včiel, organizovať sympóziu umeleckých rezbárov na výrobu pôvodných úľov – repliky, zriadiť expozíciu včelárstva, zriadiť predajňu tradičných výrobkov z medu, zabezpečiť ako baliaci papier pre produkty z medu a vosku ručne robený papier z Ružomberka s pôvodnými motívmi, napr. ruža zo 16. stor. a heraldickými symbolmi mesta – ten by sa využil aj na balenie ďalších miestnych produktov).

7.3 Systematicky obnoviť tradičné remeslá vo Vlkolínci (zriadiť rezbársku dielňu vo Vlkolínci, zaviesť ručnú výrobu šindľov, zaviesť výrobu drevených hračiek ako suvenírov z Vlkolínca).

7.4 Systematicky zaviesť bylinkárstvo vo Vlkolínci (spracovať krajinársku štúdiu vhodnosti pôvodných a nepôvodných druhov, uskutočniť výsadbu bylinkových záhrad vo Vlkolínci, navrhnuť a postupne zavádzať do predaja produkty z bylín z Vlkolínca ako suveníry).

7.5 Obnoviť tradičný chov oviec vo Vlkolínci (identifikovať pasienky na spásanie ovcami v okolí Vlkolínca, umiestniť navigačné tabule do okolia Vlkolínca usmerňujúce turistov na salaš, zatraktívniť chov oviec, vystaviť náradie typické na salaši vo Vlkolínci a zbierku črpákov, zriadiť stálu expozíciu ovčiarstva vo Vlkolínci, zriadiť predajňu výrobkov z ovčieho syra a črpákov vo Vlkolínci).

7.6 Obnoviť tradičné ovocinárstvo (slivky, jablone) vo Vlkolínci (identifikovať pozemky vhodné na výsadbu, získať sadenice pôvodných ovocných stromov, zriadiť stálu expozíciu ovocinárstva vo Vlkolínci, v spolupráci so súkromnými podnikateľmi zriadiť predajňu sušeného ovocia, marmelád, pálenky, muštu, ovocných koláčov).

7.7 Zlepšiť možnosti prepravy do Vlkolínca (zaviesť letné sezónne autobusové spoje do Trlenskej doliny).

7.8 Zlegalizovať parkovacie plochy v lokalite Vlkolíneč (začleniť do územného plánu existujúce parkovacie plochy).⁵⁷

7.9 Začať úpravu okolia a senníkov vo Vlkolínci (zdokumentovať stav hospodárskych objektov a navrhnuť ich využitie, v spolupráci s PD Ludrová navrhnuť spôsob starostlivosti o pasienky).

⁵⁵ Mesto Ružomberok: *Stratégia cestovného ruchu Mesta Ružomberok*. 2010. 125 s.

⁵⁶ Splnomocnencom Mesta Ružomberok pre UNESCO pamiatku Vlkolíneč bol v rokoch 2018 – 2022 1. viceprimátor Mgr. Michal Lazár.

⁵⁷ Existujúce parkovacie plochy pred osadou sú v Územnom pláne Mesta Ružomberok zapracované vo výkrese „Doprava“.

7.10 **Začať dostavbu obchodu - reštaurácie vo Vlkolínci** (realizovať dostavbu obchodu a poskytnúť priestor súkromným drobným podnikateľom na predaj svojich tradičných výrobkov v tomto obchode)

7.11 **Zabezpečiť presťahovanie objektu informačného centra a vybudovanie nového IC** (vyčleniť finančné prostriedky na výstavbu nového IC, v novom IC zriadiť expozíciu histórie Vlkolínce a expozíciu NP Veľká Fatra a ďalšie expozície).⁵⁸

7.12 **Zlepšiť kvalitu sprievodcovskej služby v lokalite Vlkolínec** (spracovať manuál turistického sprievodcu vo Vlkolínci, vyhlásiť súťaž o najkvalitnejšieho sprievodcu).

7.13 **Zrealizovať projekt jednotného informačného a navigačného systému vo Vlkolínci** (inštalovať informačné tabule na navrhnutých miestach).

Iba niektoré z navrhovaných aktivít v Stratégii z roku 2010 (napr. 7.10, 7.11) boli doteraz realizované. Viaceré navrhované aktivity sú aj v súčasnosti aktuálne a môžu sa využiť pri návrhoch na rozvoj udržateľného cestovného ruchu. Problematike rozvoja udržateľného turizmu sa venoval aj projekt INTERREG Pamiatky svetového dedičstva v živote obcí, miest a regiónov, a to v rámci konferencií, workshopov a tiež v rámci publikovaných výstupov (napr. Krajinná štúdia Vlkolínec).

Lokalitu Vlkolínec navštevujú najmä tzv. jednoduchí návštevníci, ktorí si prezrú lokalitu, jej expozície, najbližšie okolie alebo sa zúčastnia na kultúrnych a spoločenských podujatiach organizovaných v Vlkolínci. Potenciálne predstavujú pravidelných a vracajúcich sa návštevníkov do miestnych atrakcií či podujatí. V lokalite UNESCO Vlkolínec je však veľký nevyužitý potenciál pre rozvoj agroturistiky a zážitkových foriem udržateľného cestovného ruchu.

Kvôli regulovaniu počtu návštevníkov je potrebné čo najlepšie využiť a vedieť ponúknuť návštevníkom Vlkolínce aj zaujímavé lokality v širšom okolí. Návštevníci Mesta Ružomberok alebo jeho okolia sú veľmi často aj návštevníkmi Vlkolínce. V Ružomberku sú vyhľadávanými miestami pamätihodnosti mesta, múzea, galérie ako aj blízka Hrabovská dolina, Malinô Brdo, Čutkovská dolina hrad Likavka. V širšom okolí Vlkolínce je veľký počet zaujímavých kultúrnych, historických a prírodných pamätihodností. Často navštevovanými lokalitami sú Kostol Všetkých Svätých v Ludrovej, Ludrovská dolina – minerálne pramene-tzv. medokýš, každoročná slávnosť na jeseň Ludrovské mitrovanie, Gothál Liptovská Osada, Aquapark Bešeňová, Kúpele Lúčky, archeoskanzen Liptovská Mara – Havránok, Múzeum liptovskej dediny v Pribyline a významnou lokalitou je aj hrad Likava zaujímavý z hľadiska stredovekej fortifikácie.

Priamo nad Vlkolíncom sa týči vrch Sidorovo, ktorý miestni obyvatelia nazývajú Žiar. Na ňom stálo už v staršej železnej dobe halštatské hradisko. Jeho areál bol terasovito upravený. Situované bolo vo veľmi ťažko dostupnom mieste v dosť vysokej nadmorskej výške. Vrchol Sidorova sa nachádza vo výške 1099 metrov nad morom, samotné hradisko bolo vo výške 1092 metrov nad morom. Toto situovanie bolo jeho veľkou výhodou, nakoľko bolo pre nepriateľov veľmi ťažké ho obsadiť. Hradisko nebolo trvalo obývané, ale bolo využívané len ako útočisko v dobe hroziaceho nebezpečenstva. Z tohto obdobia sa našli dve celé nádoby a časti keramiky. V neskoršom období tu bolo potom aj slovanské hradisko. Z tohto obdobia sa našli aj archeologické nálezy častí keramiky z veľkomoravského a veľkomoravského obdobia.⁵⁹ Sidorovo je zahrnuté do systému Náučné chodníky pamätihodností Vlkolínce (2007), na vyhládke bolo vybudované zábradlie s mapou – panorámou pohorí (2017 – 2018) a v roku 2019 z projektu Interreg SK – CZ bola inštalovaná informačná tabuľa o hradisku na Sidorove.

V okolí Vlkolínce je veľký počet zaujímavých prírodných lokalít: Jazierce – travertíny, Jaziersky vodopád, Trlenská dolina, kde sa nachádza aj kláštor jezuitov a každoročne sa tu koná odpustová slávnosť. Ďalšími atraktívnymi destináciami sú turistický chodník Suché Hrabovo- až po Smrekovicu, Liskovská jaskyňa – Jánošíková päsť, Lúčanská vodopád Lúčky, Brankovský vodopád Podsuchá, kostol sv. Martina v Martinčeku Kalameny, kaštieľ v Liptovskej Štiavnici, L. Revúce- Čierny Kameň, rozprávková vtáčia záhradka – M. Saniga, Liptovský hrad a ďalšie. Počas letných prázdnin v Ružomberku premáva historický vlak.

Azda najpočetnejšou skupinou vo Vlkolínci sú horskí turisti, ktorí navštevujú okolité pohoria a v rámci návštevy hôr vyhľadávajú aj kultúru:

A. sieť turistických trás v okrese tvorí 49 značených turistických trás, z ktorých tri zasahujú alebo prechádzajú dotknutým územím Vlkolínce + ochranné pásmo

⁵⁸ Od 1. 11. 2028 bol otvorený Dom UNESCO Vlkolínec, ktorý plní úlohu informačného strediska.

⁵⁹ <https://www.vlkolinec.sk/vlkolinec/historia/>

B. sieť náučných chodníkov v okrese tvorí 23 chodníkov / sústav panelov, z ktorých do Vlkolínca zasahujú tri (NCH Vlkolínec, náučná cyklotrasa Vlkolínec - Pribylina a ešte nedokončený NCH Vtáčia cesta). **Stručný zoznam náučných chodníkov (NCH) a náučných cyklotrás v okrese Ružomberok:** NCH Vlkolínec, NCH Medvedia cesta, NCH Známa neznáma, NCH Vtáčia cesta, NCH Hrabovo, NCH Obrova cesta, NCH Čierny Kameň, NCH Veľká Fatra, NCH Dve veže, sústava náučných panelov Liptovské Revúce, náučná cyklotrasa CykloKorytnička, náučná cyklotrasa Vlkolínec – Pribylina, NCH Čebrať – Skalky, sústava náučných panelov Valaská Dubová – Stredná Poľana, NCH Ľubochňa, sústava náučných panelov kúpeľný park Ľubochňa, NCH Hubovský okruh, NCH Švošovský turisticko – náučný chodník, NCH Choč pre nás – my pre neho, NCH Kalameny – Liptovský hrad, NCH Lúčky – Kalameny, NCH Včelársky náučný chodník, NCH Chodník umelcov.

C. Značené cyklotrasy: okres ponúka 20 značených cyklotrás, z ktorých 3 prechádzajú územím Vlkolínca a jeho ochranného pásma

D. Zjazdové cyklotrasy: lokalita Malinô Brdo ponúka 11 trás rôznej obťažností; okrem toho sa v lokalite nachádza špeciálna jednosmerná trasa "singletrail": rozprávkové enduro v okrese sa nachádza viacero trás vybudovaných nadšencami, napríklad v Černovej, Liptovských Sliachoch či Liptovskej Osade.

E. Špeciálnou atrakciou je zaistená feratová cesta v Liptovských Revúcach (ferata Dve veže), ktorá láka návštevníkov z celého Slovenska.

F. Vodopády v blízkosti Vlkolínca, ktoré tvoria lákadlo pre návštevníkov Lúčanský vodopád; Brankovský vodopád, Jelení vodopád, Jamišný / Pálenický vodopád.

Alternatívne/doplňujúce formy pre návštevníkov lokality Vlkolínec

Veľké možnosti sú aj v alternatívnych formách trávenia voľného času, ktoré by mohli byť organizované ako dobrovoľnícke aktivity zamerané na pomoc pri kosení, pasení, ovocinárstve, včelárstve, práci s drevom a pod. na báze win – win: pomoc miestnym, lepšie využívanie krajiny tradičnými postupmi a zároveň nekonzumné formy rekreácie. Aktivity môžu mať formu letných / jarných / jesenných škôl alebo brigád študentov a môžu byť organizované aj ako medzinárodné podujatia. Tu by bolo možné nadviazať už na podobné aktivity, ktoré prebiehali v prechádzajúcich rokoch. Takéto podujatia by mohli byť ponúknuté alebo organizované napr. vo väzbe / alebo v rámci prírodovedných predmetov ekológia, botanika, zoológia, krajinná ekológia, ako aj pre študentov poľnohospodárskych stredných alebo vysokých škôl, pre študentov architektúry, umeleckých akadémií a pod. Cieľom týchto podujatí by bolo ukázať mladej generácii, ako žili naši predkovia, ukázať im hodnotu kultúrneho a prírodného dedičstva a význam zachovania tradícií nehmotného kultúrneho a duchovného dedičstva.

Významnou cieľovou skupinou by mohli byť aj žiaci a študenti základných, stredných a vysokých škôl, pre ktorých by sa mohli pripraviť počas návštevy Vlkolínca aj tematicky zaujímavé podujatia spojené napr. s tvorivými dielňami v období mimo letnej sezóny, keď je zvýšená návštevnosť lokality. Bolo by možné napr. vyhradiť najbližšie parcely v okolí dediny a zapojiť do tradičných postupov aj návštevníkov- koordinátori – napr. pri kosení – kutie kosa, tlačenie sena do štálov, pri pasení (do budúca by bolo dobré sa zaoberať myšlienkou salaša a tradičnej koliby a tradičných postupov pri výrobe syrových výrobkov – tiež zážitkové ukážky), sadenie plodín, remeslá – výroby šindľov.

9 KAPITOLA

VÍZIA A STRATEGICKÉ CIELE PRE OCHRANU, OBNOVU, REVITALIZÁCIU, MANAŽMENT A ROZVOJ LOKALITY VLKOLÍNEC DO ROKU 2031

Navrhované opatrenia v Akčnom pláne Manažmentového plánu pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec 2022+ (vypracovanom v roku 2021) majú za hlavný cieľ zabezpečiť **zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty (integrita a autenticita lokality) lokality UNESCO Vlkolínec** v súlade s kritériami zápisu lokality do Zoznamu svetového dedičstva a s využitím hodnôt širšieho potenciálu územia. Víziou je:

- podľa kritéria (iv): zachovať pre ďalšie generácie Vlkolínec ako pozoruhodne zachované vidiecke sídlo so zrubovou architektúrou charakteristického stredoeurópskeho typu, ktorý sa hojne vyskytuje v horských oblastiach. Pôdorys sídla zachovať nezmenený a jeho architektonický štýl plne zachovaný. Uchovať ho ako najlepšie zachovaný a najcelistvejší súbor svojho typu v regióne;
- podľa kritéria (v): zachovať Vlkolínec ako jedinečný príklad tradičného stredoeurópskeho vidieckeho sídla so 43 zachovanými obytnými a hospodárskymi objektmi odrážajúcimi množstvo archaických stavebných prvkov, situovaného v krajinnom zázemí tradične obrábaných úzkych pásov polí, ktoré sa stalo zraniteľným v dôsledku zmien životného štýlu.

Základným východiskom a cieľom opatrení je trvalé zabezpečenie ochrany, údržby a obnovy jednotlivých drevených a murovaných objektov v súlade so Zásadami ochrany pamiatkového fondu PRLA Vlkolínec. Cieľom je ochranu pôdorysu a priestorového usporiadania osady s jej bezprostredným prostredím (parcelácia, osadenie objektov na pozemkoch, cesty a chodníky, zeleň, záhrady, sady, polia a lúky v okolí). To znamená, zachovať ich autentický výraz, proporcie, architektonické, konštrukčné, výtvarné a materiálne riešenie, zachovať a zabezpečiť trvalú udržateľnosť „živej“ lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec a prezentovať pôvodnú sídelnú formu a jej krajinný obraz.

VÍZIA BUDÚCNOSTI LOKALITY VLKOLÍNEC: ČO CHCEME DOSIAHNUŤ DO ROKU 2031:

- **Zachovať jedinečnú hodnotu, autenticitu (genius loci) a integrity lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec a vytvoriť podmienky na jej udržateľnosť ako živého obytného súboru** s kvalitným životom pre miestnu komunitu: miestnych obyvateľov, ktorí osadu Vlkolínec nazývajú svojim domovom a tiež pre chalupárov (tých, čo tu majú prechodné bývanie), ktorí tvoria neodmysliteľnú súčasť obyvateľov Vlkolínca a prispievajú rovnako k zachovaniu jeho hodnôt.
- **Zabezpečiť potrebné služby a infraštruktúru**, ktoré vyžaduje priaznivý komunitný rozvoj a udržateľný cestovný ruch.
- **Zabezpečiť zodpovedné spravovanie lokality svetového dedičstva spolu s jej ochranným pásmom** ako harmonického celku a obnoviť tradičné formy hospodárenia vo vybraných častiach ochranného pásma.
- **Zapojiť všetky zainteresované subjekty, vrátane miestnej komunity, do spravovania lokality** tak, aby jedinečná svetová hodnota lokality UNESCO Vlkolínec, vytvorená v minulosti, prinášala trvalý úžitok pre dnešné a budúce generácie.

STRATEGICKÉ/PRIORITNÉ CIELE – Dlhodobé ciele do roku 2031

STRATEGICKÝ CIEĽ 1: Zachovať jedinečnú svetovú hodnotu územia (integrita a autenticita lokality) v súlade s kritériami zápisu lokality do Zoznamu svetového dedičstva a s využitím hodnôt širšieho potenciálu územia. Zlepšiť technický stav stavebných pamiatok a osobitne hospodárskych budov v intraviláne a senníkov v ochrannom pásme.

STRATEGICKÝ CIEĽ 2: Vytvoriť podmienky pre udržateľnosť lokality svetového dedičstva ako živého obytného súboru. podporovať zachovávanie tradícií, kvalitný život a priaznivý komunitný rozvoj pre miestnych obyvateľov, ktorí osadu Vlkolínec nazývajú svojim domovom a tiež aj pre chalupárov (tých, čo tu majú prechodné bývanie), ktorí tvoria neodmysliteľnú súčasť obyvateľov Vlkolínca, a prispievajú rovnako k zachovaniu jeho hodnôt. Vypracovať formou osobitného dodatku k manažmentovému plánu pre lokalitu Vlkolínec v spolupráci s miestnymi trvalými a prechodnými obyvateľmi riešenie manažment plánu turizmu.

STRATEGICKÝ CIEĽ 3: Zabezpečiť profesionálny manažment a správcu lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec, ktorý bude zodpovedný za výkon, plánovanie a dohľad nad schválenými a finančne podporenými

opatreniami, v spolupráci so zainteresovanými subjektmi bude získavať projekty na financovanie potrebných opatrení a riadiť dobudovanie služieb a vybavenosti pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov.

STRATEGICKÝ CIEĽ 4: Dobudovať potrebné služby, vybavenosť, infraštruktúru, oživiť tradičné remeslá, miestne tradície a vytvoriť nové pracovné príležitosti pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu a priaznivý komunitný rozvoj. Prioritne riešiť parkovanie (v strednodobom časovom horizonte).

STRATEGICKÝ CIEĽ 5: Zodpovedne spravovať lokalitu svetového dedičstva spolu s okolitou krajinou ako harmonický celok, obnoviť tradičné formy hospodárenia v ochrannom pásme s cieľom zachovať historické krajinné štruktúry a revitalizovať prídumové sady.

STRATEGICKÝ CIEĽ 6: Zlepšiť starostlivosť o životné prostredie, bezpečnosť, protipožiarnu ochranu a ochranu zdravia a majetku obyvateľov a návštevníkov.

STRATEGICKÝ CIEĽ 7: Zapojiť všetky zainteresované subjekty, vrátane miestnej komunity (miestnych obyvateľov a chalupárov), do spravovania lokality tak, aby jedinečná svetová hodnota lokality, vytvorená v minulosti, prinášala trvalý úžitok pre dnešné a budúce generácie.

AKČNÝ PLÁN: NÁVRHY KRÁTKODOBÝCH, STREDNODOBÝCH A DLHODOBÝCH OPATRENÍ

Na základe indikácie jedinečnej svetovej hodnoty územia a charakteristiky lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč, analýzy aktuálneho stavu, jeho vyhodnotenia a identifikácie problémov, potrieb a ohrození (kapitola III manažmentového plánu) bol vypracovaný Akčný plán s návrhmi:

- krátkodobých (urgentných) opatrení na roky 2022 – 2023,
- strednodobých opatrení na roky 2022 – 2027,
- dlhodobých opatrení 2022 – 2031 (s výhľadom do roku 2040).

Cieľom opatrení je **zachovať jedinečnú svetovú hodnotu územia (integrita a autenticita lokality)** v súlade s kritériami zápisu lokality do Zoznamu svetového dedičstva a súčasne zabezpečiť pre osadu Vlkolíneč jej udržateľnosť ako živého obytného súboru. Pritom je veľmi dôležité vytvoriť podmienky kvalitného života pre miestnych obyvateľov a chalupárov, vytvoriť vo Vlkolínci nové pracovné príležitosti a podporiť udržateľný cestovný ruch s využitím hodnôt širšieho potenciálu územia.

Cieľom všetkých navrhovaných opatrení je zabezpečiť naplnenie dlhodobej vízie a strategických cieľov pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč do roku 2031 – s výhľadom do roku 2040.

Krátkodobý časový horizont: 1 až 2 roky (2022 – 2023)

- Urgentné úlohy v krátkodobom pláne na 1 – 2 roky: predovšetkým je potrebné zabezpečiť profesionálny manažment lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč a vytvoriť trvalú pozíciu správcu a/alebo alternatívne „mestský podnik“, ktoré budú zabezpečovať výkon, plánovanie a dohľad nad schválenými a finančne podporenými opatreniami, získavať projekty na financovanie potrebných opatrení a riadiť dobudovanie služieb a vybavenosť pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov.
- Urgentné opatrenia je potrebné realizovať na zlepšenie služieb, miestnej infraštruktúry, zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie, bezpečnosti v osade Vlkolíneč a riešenie ďalších naliehavých úloh.
- Krátkodobé úlohy je potrebné schvaľovať každý rok osobitne na zasadnutí Rady pre Vlkolíneč a zabezpečiť pravidelnú kontrolu po roku plnenia.

Strednodobý časový horizont: 3 až 5 rokov (2022 – 2027)

- Pripraviť návrhy projektovej dokumentácie obnovy, prezentácie a zabezpečenia lokality, jednotlivých objektov v PRLA, obnovy senníkov v ochrannom pásme, príprava projektov revitalizácie prídumových sadov a záhrad a revitalizácie tradičného spôsobu hospodárenia na území ochranného pásma a ďalšie dôležité opatrenia v oblasti starostlivosti o životné prostredie a bezpečnosť v osade Vlkolíneč.
- Riešiť pokračujúce a nové úlohy (vypracovanie opatrení na riadenie a manažment návštevníkov, podpora miestnej ekonomiky, podpora rozvoja ovocinárstva, obnova a revitalizácia územia, podpora vzdelávacích aktivít pre miestnych obyvateľov a chalupárov, sprievodcovské služby pre návštevníkov, podpora medzinárodnej spolupráce a pod.).
- Postupne realizovať návrhy na vybudovanie nových objektov občianskej vybavenosti a dôsledne dodržiavať regulatívy a opatrenia nového Územného plánu zóny Ružomberok, PRLA Vlkolíneč (2020) v súlade so

Zásadami ochrany Pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec – s cieľom **zachovať jedinečnú svetovú hodnotu územia (integrita a autenticita lokality)**, nové objekty budovať len na plochách, kde v minulosti stáli budovy pred požiarom dňa 22. 10. 1944.

- Priority v strednodobom časovom období vyplývajú aj z plnenia krátkodobých plánov a potrieb realizovať ostatné úlohy – priebežne pokračujúce, resp. úlohy, ktoré vzniknú v procese hodnotenia plnenia manažmentového plánu, ako aj nové plány.

Dlhodobý časový horizont: 5 až 10 rokov (2022 – 2031 s výhľadom do roku 2040)

Je potrebné:

- realizovať všetky dôležité úlohy, ktoré súvisia s naplnením dlhodobej vízie dosiahnutia požadovaného (cieľového) stavu lokality a **zachovaním jedinečnej svetovej hodnoty územia (integrita a autenticita lokality)** v súlade s kritériami zápisu lokality do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a požiadavkou súčasne zabezpečiť pre osadu Vlkolíneec jej udržateľnosť ako živého obytného súboru;
- v dlhodobom časovom horizonte zaradiť aj preskúmanie plánov alternatívneho využitia územia PRLA a jej ochranného pásma a ostatné úlohy – priebežne pokračujúce, resp. úlohy, ktoré vzniknú v procese hodnotenia plnenia manažmentového plánu, ako aj nové plány.

TEMATICKÉ SKUPINY KRÁTKODOBÝCH (URGENTNÝCH), STREDNODOBÝCH A KRÁTKODOBÝCH OPATRENÍ

Návrhy opatrení, realizáciou ktorých je možné podporiť, rozvinúť a zabezpečiť udržateľnosť vzácnej lokality svetového kultúrneho dedičstva UNESCO Vlkolíneec, je rozdelený do siedmich tematických skupín (1 až 7). Návrhy vychádzajú z analýzy a prieskumu územia ako aj z identifikácie silných a slabých stránok, príležitostí a rizík územia, ktoré boli identifikované v analytickej časti manažmentového plánu:

- (1) Opatrenia na zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty územia lokality Vlkolíneec, udržateľného „živého“ fungovania zachovaného sídelného celku a zachovanie jeho tradícií.
- (2) Opatrenia v oblasti riadenia/manažmentu so zapojením všetkých zainteresovaných subjektov, vrátane miestnej komunity, v oblasti legislatívnej oblasti a zabezpečenia finančných zdrojov.
- (3) Opatrenia v oblasti bezpečnosti miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov a ochrany a bezpečnosti objektov.
- (4) Opatrenia v oblasti dobudovania infraštruktúry, rozšírenia služieb pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov a podporu udržateľného cestovného ruchu.
- (5) Opatrenia v oblasti obnovy a revitalizácie ochranného pásma a prídumových záhrad.
- (6) Opatrenia v oblasti starostlivosti o životné prostredie (údržba zelene, ochrana prírody a krajiny, opatrenia vo vodnom hospodárstve, odpadovom hospodárstve, adaptačné opatrenia na zmenu klímy, zabezpečenie čistoty a poriadku).
- (7) Opatrenia v oblasti vzdelávania, propagácie, organizovania podujatí, monitoringu a tvorby informačného systému.

Opatrenia zo skupiny (1) na zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty územia lokality Vlkolíneec a skupiny (2) na riadenie/manažment so zapojením všetkých zainteresovaných subjektov, vrátane miestnej komunity, v oblasti legislatívnej oblasti a zabezpečenia finančných zdrojov sú zásadné a významne podporia ostatné opatrenia zo skupín (3) až (7)

Návrhy opatrení na zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty územia lokality Vlkolíneec, udržateľného „živého“ fungovania zachovaného sídelného celku a zachovanie jeho tradícií (opatrenia zo skupiny 1) a opatrenia v oblasti riadenia/manažmentu, legislatívnej oblasti a zabezpečenia finančných zdrojov (opatrenia zo skupiny 2) vychádzajú z predpokladu, že príde k principiálnej zmene v prístupe k manažmentu Vlkolínca. Mestská časť Ružomberok – Vlkolíneec je unikátnou a jedinečnou pamiatkovo chránenou lokalitou, ktorá je zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Súčasná funkčné využívanie a potenciál územia lokality Vlkolíneec a jej ochranného pásma nezodpovedá v plnej miere významu lokality a jej výnimočnému postaveniu z hľadiska pamiatkovej ochrany. Nie je dostatočne podporované zachovanie kultúrneho dedičstva v súlade so zachovaním pamiatky svetového kultúrneho dedičstva ako „živého“ sídelného celku a chýba jej profesionálny manažment.

Vlkolíneec je výnimočný práve tým, že sa tu zachoval ešte život pôvodných obyvateľov. Dá sa predpokladať, že ak sa nebudú realizovať požadované opatrenia, osada Vlkolíneec o pár rokov dostane úplne iný rozmer, ostanú tu už iba domy a názov Vlkolíneec. Treba si položiť otázku: čo chceme naozaj zachovať? Hmotné pamiatky – zrubové domy? Bez ľudí však nebude Vlkolíneec autentickou osadou. Ak sa súčasná situácia zásadne nezmení zachránieme

síce hmotné dedičstvo, ale pridáme o to najzraniteľnejšie, ktorým sú živá osada, tradičné hodnoty a duchovné dedičstvo. Vo všetkých opatreniach je nevyhnutné rátať aj s veľkým potenciálom tých, ktorí vlastnia chalupy vo Vlkolínci a významne napomáhajú k ich zachovaniu. Pri občasnem (prechodnom) rekreačnom využití domov je skôr možné zachovať vnútorné autentické vybavenie domov, ako pri stálom bývaní, ktoré zasa častejšie tlačí na zmenu interiéru vo vzťahu k súčasnému životnému štýlu. Je teda vhodné podporovať obe formy bývania.

Osada Vlkolíneček v súčasnosti reprezentuje rekreačno-obytnú zónu s privátnym, upadajúcim poľnohospodárskym zázemím, s malým zastúpením služieb a absentujúcou nevyhnutnou občianskou vybavenosťou. Dlhodobu nie je riešená statická doprava a dopravné spojenie pre miestnych obyvateľov a chalupárov. Vážnym dôvodom, prečo súčasné funkčné využitie nezodpovedá významu lokality, je najmä malý počet obyvateľov, ktorí sú prevažne v dôchodkovom veku. Oživenie osady si preto žiada zásadné opatrenia, nesmie však narušiť zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty, ale musí byť vedené k jej zachovaniu. V nadväznosti na zistenia pravidelného monitoringu stavebno-technického stavu a stavu zachovania pamiatkových objektov vo Vlkolínci, ktorý realizuje Pamiatkový úrad SR, je potrebné prijímať opatrenia na spomalenie degradačných procesov pamiatkových objektov.

Opatrenia zo skupiny (3) na zabezpečenie bezpečnosti miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov a ochrany a bezpečnosti objektov lokality svetového dedičstva Vlkolíneček

Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy na zabezpečenia civilnej ochrany, protipožiarnej ochrany a ochrany expozícií a objektov sprístupnených verejnosti podrobne upravuje Prevádzkový poriadok lokality Vlkolíneček (7. kapitola Praktickej príručky, časti 7.1, 7.2 a 7.3). Predstavujú súhrn požiadaviek platných zákonov, vyhlášok, všeobecne záväzných nariadení Mesta Ružomberok a ďalších dokumentov relevantných pre oblasť bezpečnosti. Vybrané oblasti týkajúce sa správania návštevníkov a zabezpečenia ich bezpečnosti upravuje Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneček.

Opatrenia zo skupiny (4) k dobudovaniu infraštruktúry, rozšíreniu služieb pre miestnych obyvateľov, chalupárov a návštevníkov a podpore udržateľného cestovného ruchu

Zásadným opatrením v skupine opatrení „4“ je vyriešenie odstavného parkoviska v Trlenskej doline, prípadne s malým návštevníckym centrom, a kyvadlová doprava pre návštevníkov Vlkolínečka. Miestne parkovanie (odstavné plochy) vlastníkov domov treba riešiť individuálne ku každému domu osobitne. Pred Vlkolínečkom zabezpečiť len miesto na zastavenie a výstup návštevníkov. Opatrenia, navrhované na zvýšenie kvality služieb, zahŕňajú aj aktivity súvisiace s predajom dopestovaných produktov. Zlepšenie služieb pre miestnych obyvateľov a chalupárov prispeje k zvýšeniu kvality života miestnej komunity a širšej ponuke služieb pre návštevníkov.

Udržateľný cestovný ruch predstavuje vo Vlkolínci zásadný sektor, ktorý môže prinášať pre osadu a Mesto Ružomberok benefity rôzneho charakteru. Ekonomické benefity pochádzajúce z udržateľného cestovného ruchu je potrebné využiť na zveľaďovanie pamiatok ale aj krajinného priestoru. Je potrebné v spolupráci so všetkými zainteresovanými partnermi vypracovať ponuku aktivít pre návštevníkov vo Vlkolínci a jeho okolí – v súlade s požiadavkami udržateľného cestovného ruchu: navrhnuť trasu/trasy, ponuku strávenia viac dní vo Vlkolínci a širšom okolí pre rôzne cieľové skupiny, mimo sezóny prilákať návštevníkov aj rôznymi zaujímavými ekologickými a environmentálnymi aktivitami, ekotábormi pre deti a mládež, organizovať prímestské tábory a pod. Dôležité je tiež, aby Mesto Ružomberok pokračovalo v spolupráci s ďalšími lokalitami svetového kultúrneho dedičstva UNESCO s cieľom výmeny skúseností, inšpiratívnych príkladov a realizácie spoločných projektov (napr. cezhraničných alebo projektov V4) s lokalitami v susedných štátoch (Maďarsko, Poľsko, Česká republika, Rakúsko). Tému udržateľného cestovného ruchu sa podrobne venuje 8. kapitola Praktickej príručky.

V osade a jej okolí je potrebné zabezpečiť, aby územie nestrácalo časom charakteristický vzhľad a jedinečnosť, vďaka ktorým sa osada dostala do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Prijatý Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneček, ktorý nadobudol účinnosť 1. 11. 2022, usmerňuje správanie sa návštevníkov pri pohybe v PRLA Vlkolíneček a jej ochrannom pásme počas návštevy osady, pri individuálnej alebo skupinovej prehliadke expozícií a objektov sprístupnených verejnosti počas otváracích hodín, ako aj počas organizovaných podujatí a trhov tak, aby bola zabezpečená ochrana kultúrneho a prírodného dedičstva PRLA Vlkolíneček a jej ochranného pásma, súkromie miestnych obyvateľov, chalupárov a vlastníkov nehnuteľností a ich súkromný majetok, a aby bola zabezpečená bezpečnosť návštevníkov.

Opatrenia zo skupiny (5) v oblasti obnovy a revitalizácie ochranného pásma a prídomových záhrad

Návrhy obnovy tradičného hospodárenia vo Vlkolínci a manažment ovocných záhrad majú za cieľ zachovanie tradičnej liptovskej krajiny, jej typickej štruktúrovanej krajinej mozaiky, ktorú v minulosti tvorili maloblokové

polia, lúky a pasienky. Vytvorenie tradičného a charakteristického vzhľadu krajiny je v súlade s princípmi PRLA Vlkolíneč ako aj s požiadavkami vyplývajúcimi zo zaradenia Vlkolíneča medzi lokality svetového dedičstva UNESCO. Keďže záhrady vo Vlkolínci majú dostatočný ovocinársky potenciál navrhujú sa viaceré opatrenia na ich manažment. Ochranné pásmo má tiež veľký a dosiaľ nevyužitý potenciál realizácie ďalších aktivít agro- a ekoturizmu (okrem tradičných náučných chodníkov). V tomto území je možné vybudovať nové náučné chodníky s ukázkami obnoveného tradičného hospodárenia na poličkach. Územie ochranného pásma by sa mohlo stať miestom pravidelných prakticky orientovaných workshopov, letných škôl a zážitkových vzdelávacích aktivít pre žiakov základných a stredných škôl Liptovského regiónu, študentov Katolíckej univerzity v Ružomberku a aj ďalších stredných škôl a univerzít.

Za dôležité je treba považovať, že zástupcovia Mesta Ružomberok, zmluvné strany Memoranda o vzájomnej spolupráci zainteresovaných partnerov pri implementácii Manažmentového plánu 2022+ pre Vlkolíneč, ako aj zástupcovia ďalších zainteresovaných miestnych subjektov podporujú **obnovu tradícií a tradičných foriem hospodárenia vo Vlkolínci**. Opatrenia a aktivity sa týkajú obnovy pestovania úžitkových plodín ako aj obnovy určitých remesiel, ktoré boli pre skúmanú oblasť tradičné a ešte v nedávnej minulosti samozrejmé. Remeslá patrili ku koloritu PRLA Vlkolíneč. V súčasnosti je už problém nájsť majstrov, ktorí poznajú konkrétne výrobné a pracovné procesy. Aj z tohto dôvodu je potrebné riešiť problém zachovania remesiel v PRLA Vlkolíneč a zužitkovať remeselné zručnosti aj pre samotnú údržbu a spôsob života vo Vlkolínci. Podrobnejšie upravuje regulatíva, pravidlá, zásady a postupy na využívanie ochranného pásma Prevádzkový poriadok lokality Vlkolíneč (7. kapitola Praktickej príručky, časť 7.5).

Opatrenia zo skupiny (6) v oblasti starostlivosti o životné prostredie

Ide o opatrenia na údržbu zelene, ochranu prírody a krajiny, opatrenia vo vodnom hospodárstve, odpadovom hospodárstve, adaptačné opatrenia na zmenu klímy, zabezpečenie čistoty a poriadku v osade Vlkolíneč. Tejto skupine opatrení sa podrobne venuje 7. kapitola Prevádzkový poriadok lokality Vlkolíneč (časť 7.4) Praktickej príručky. Regulatívy, pravidlá, zásady a postupy, zaradené do prevádzkového poriadku, predstavujú súhrn požiadaviek platných zákonov, vyhlášok, všeobecne záväzných nariadení Mesta Ružomberok a ďalších dokumentov relevantných pre oblasti starostlivosti o životné prostredie. Vybrané oblasti týkajúce sa požiadaviek na správanie sa návštevníkov vo vzťahu k starostlivosti o životné prostredie upravuje Návštevný poriadok lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč.

Opatrenia zo skupiny (7) v oblasti vzdelávania, propagácie, organizovania podujatí, monitoringu a tvorby informačného systému

Cieľom opatrení v tejto skupine je zvyšovanie povedomia miestnej komunity a návštevníkov a osveta o PRLA Vlkolíneč, o jedinečnej hodnote lokality svetového dedičstva UNESCO Vlkolíneč, o prírodných hodnotách a ochrane prírody a krajiny. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať práci s deťmi v materských, základných a stredných školách v meste Ružomberok a v Liptovskom regióne. Je dôležité zvyšovať povedomie aj o princípoch manažmentu krajiny, ktorý by bol udržateľný a z zahŕňajúci tradičné postupy obhospodarovania a využívania krajiny. Opatrenia zo skupiny „7“ by mali byť realizované tak, aby sa postupne odstránili zdroje podporujúce zlé meno Vlkolíneča a zvýšilo sa povedomie o jedinečnej svetovej hodnote lokality UNESCO Vlkolíneč.

Opatrenia v skupine „7“ sú zamerané aj na podporu zachovávaní tradícií. Je potrebné pokračovať v organizácii vzdelávacích workshopov orientovaných na zvýšenie zručností domácich obyvateľov a chalupárov. Tematické zameranie workshopov: podnikanie (výroba a predaj suvenírov, potravinových produktov, úžitkových predmetov a pod.), hospodárenie (rastlinná a živočíšna oblasť), výroba (spracovanie ovčej vlny, ľanu, modrotlač, vyšívanie, tkanie kobercov, spracovanie a konzervovanie plodín), starostlivosť o pamiatkovo chránené objekty (informácia o možnostiach finančnej podpory, aplikácia vhodných materiálov, farieb, znalosť právnych predpisov, vytvoríť informačnú príručku pre obyvateľov), starostlivosť o záhrady (výsadba tradičných druhov zeleniny, ovocia, bylín, kosenie, uskladňovanie sena, rezy drevín a pod.). V tejto skupine opatrení je dôležitá spolupráca s inštitúciami z akademického sektora (univerzity, odborné a výskumné pracoviská) a tiež s organizáciami tretieho sektora.

Zoznam skratiek

BRO – Biologický rozložiteľný odpad	RD – Rodinné domy
CO – Civilná ochrana	RCH – Rekreačné chaty
CR – Cestovný ruch	SPP – Slovenský plynárenský podnik
ČOV – Čistička odpadových vôd	SR – Slovenská republika
ČR – Česká republika	SSR – Slovenská socialistická republika
DHZ – Dobrovoľný hasičský zbor	STN – Slovenské technické normy
EÚ – Európska únia	SZOPK – Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
CHA – Chránený areál	ŠOP SR – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
CHKO – Chránená krajinná oblasť	TTP – Trvalo trávnaté porasty
CHVÚ – Chránené vtáčie územie	ÚHA – Útvár hlavného architekta
IC – Informačné centrum	UN WTO – Svetové organizácie cestovného ruchu
ICOMOS – Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla	UNESCO – Organizácia spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
JRD – Jednotné roľnícke družstvo	ÚPN-Z – Územný plán zóny
KN-E – Kataster nehnuteľností, parcela „E“	ÚSES – Územný systém ekologickej stability
KO – Komunálny odpad	ÚZPF – Ústredný zoznam pamiatkového fondu
KPÚ – Krajský pamiatkový úrad	VD – Vodné dielo
LV – List vlastníctva	VÚB – Všeobecne úverová banka
MAS – Miestna akčná skupina	VZN – všeobecne záväzné nariadenie
MDaV SR – Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky	ZO – Základná organizácia
MHD – Mestská hromadná doprava	ZUŠ – Základná umelecká škola
MIRRI SR – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR	ŽSK – Žilinský samosprávny kraj
MK SR – Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky	
MPL – Mestský podnik lesov	
MsÚ – Mestský úrad	
MsZ – Mestské zastupiteľstvo	
MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky	
MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky	
NCH – Náučný chodník	
NKP – Národná kultúrna pamiatka	
NP – Národný park	
ONV – Okresný národný výbor	
OOOR – Oblastná organizácia cestovného ruchu	
OV – Občianska vybavenosť	
OZ HOBLINA, t.c. – Občianske združenie HOBLINA, t.c.	
OZ Vlkolínec – Občianske združenie Vlkolínec	
PD Ludrová – Poľnohospodárske družstvo Ludrová	
PHO – Pásmo hygienickej ochrany	
PP – Prírodná pamiatka	
PRĽA Vlkolínec – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec	

Použité zdroje

BABÁL, M. a kol. *Vlkolínec klenot svetového dedičstva*, Knižné centrum, Žilina, 2000, 112 s.

BABÁL, M. *Drevená dedina Vlkolínec*, Vyd.: Mesto Ružomberok, 2002, 312 s.

Dobrovoľný hasičský zbor Vlkolínec. Dostupné na internete: <http://dhzvlkolinec.6f.sk/> [cit. 2020-10-15]

DUDÁŠ, M. *Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec v Zozname svetového dedičstva UNESCO*. In: Kozová, M. (ed.): Zborník z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolínec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24. – 25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku, 2018. s. 32-50.

HAMMEROVÁ, M. *Možnosti obnovy tradičného hospodárenia vo Vlkolínci* [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra krajinnej ekológie, 2017.

HAMMEROVÁ, M. *Využitie potenciálu extenzívneho ovocinárstva vo Vlkolínci, lokalite UNESCO* [Magisterská práca] Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra krajinnej ekológie., 2019.

Hasičské zbrojnice v Hrboltovej, Černovej a vo Vlkolínci zrenovali. Obecné noviny. 24. 04. 2019 Dostupné na internete: <https://www.obecne-noviny.sk/clanky/hasicske-zbrojnice-v-hrboltovej-cernovej-a-vo-vlkolinci-zrenovali> [cit. 2020-10-15]

HOCHTEL, B. (zostavovateľ). *Obnova a údržba senníkov vo Vlkolínci v roku 2010 a 2011*. Vydalo Mesto Ružomberok, Tlač: PrintArt Ružomberok, december 2011; Hochtel, B. (zostavovateľ). *Obnova a údržba senníkov vo Vlkolínci v roku 2012*. Vydalo Mesto Ružomberok, Tlač: PrintArt Ružomberok, december 2012.

HOCHTEL, B. (2018): *Obnova senníkov v lokalite UNESCO Vlkolínec*. In: Kozová, M. (ed.): Zb. z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolínec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku. s. 77-83.

HUDEKOVÁ, Z., BAŠÁRY, J., BELČÁKOVÁ, I., HUDEK, V., HUBA, M., JAŇÁK, P., KAPINA, G.: *Manažmentový plán Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Vlkolínec*, 2009. 76 s.

Komunitný plán sociálnych a súvisiacich služieb Mesta Ružomberok na obdobie rokov 2018 – 2022. Schválený MsZ Ružomberok dňa 27. 6. 2018

KOZOVÁ, M., PAUDITŠOVÁ, E., BAŠÁRY, J. *Aktuálny stav spravovania územia lokality UNESCO Vlkolínec a pripravované opatrenia revitalizačných plánov pre ochranné pásmo*. In: Kozová, M. (ed.): Zb. z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolínec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24. – 25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku. 2018, s. 88-100.

KOZOVÁ, M. a kol. *Manažmentový plán 2022 – 2031 pre lokalitu svetového dedičstva UNESCO Vlkolínec a Akčný plán – návrhová časť manažmentového plánu*. Mesto Ružomberok. vypracovaný s finančnou podporou programu MK SR Obnovme si svoj dom (č. zmluvy: MK-2122/2021-423). December, 2021. 139 s. (manažmentový plán) + 40 s. (návrhová časť).

KRAJNÁKOVÁ, I. *Návrh manažmentových opatrení pre Vlkolínec, lokalitu UNESCO* [Magisterská práca] Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra krajinnej ekológie, 2019.

Krajský pamiatkový úrad Žilina: *Vyhlasenie o jedinečnej svetovej hodnote lokality Vlkolínec prijaté Rozhodnutím Výboru svetového dedičstva WHC-14/38.COM/8E – Schválenie retrospektívnych definícií jedinečnej svetovej hodnoty. PRLA Vlkolínec – Id. č. 622rev Dátum zápisu 1993. Protokol platnosti zásad*, 2016. Číslo: KPUZA-2016/630-10/64159 3 s.

LIPTAYOVÁ, Z., UŠAKOVÁ, M., HAJZOKOVÁ, D. *PRLA Vlkolínec – Zásady pamiatkovej starostlivosti – aktualizácia. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, Archív PU SR – T 2235/1-3, 1990, 57 s. + fotodokumentácia*. Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pr-vlkolinec>

Liptov 2030 – Udržateľný mestský rozvoj – Ružomberok – Liptovský Mikuláš (Strategicko – programová časť strategického dokumentu rozvoja Liptov 2030). 2022

Mesto Ružomberok: *Stratégia cestovného ruchu Mesta Ružomberok*. 2010. 125 s.

Mesto Ružomberok: *Štatút mestskej časti Ružomberok – Vlkolínec z roku 2008, 2012 a 2020*.

Mesto Ružomberok: *Územný plán Mesta Ružomberok*, 2012 s. 84

Mesto Ružomberok: *Štatút Mesta Ružomberok* (schválený MsZ Ružomberok dňa 30. 01. 2019 uzn. č. 7/2019).

Mesto Ružomberok. *Územný plán zóny Ružomberok, Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry, Vlkolíneec*. 2020. Dostupné na internete: <https://www.ruzomberok.sk/uzemny-plan-zony-ruzomberok-prla-vlkolinec/ll/1/sm/147176/.html> [cit. 2020-11-16]

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 188/2011 Z. z. o pamiatkových rezerváciách Vlkolíneec, Špania Dolina a Osturňa.

Nariadenie vlády SR č. 140/2002 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Veľká Fatra.

Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí (Českej a Slovenskej federatívnej republiky) č. 159/1991 Zb. o dojednaní *Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva*.

Pamiatkový úrad SR. *Rozhodnutie Pamiatkového úradu SR, ktorým sa vyhlasuje ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie Vlkolíneec*. Číslo: PÚ–07/1520-11/7509/And. 2007.

Pamiatkový úrad SR. *Správa o činnosti a hospodárení za rok 2019*. s. 22. Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk/organizacie-ministerstva/verejne-odpocety/verejne-odpocety-2019-36b.html> [cit. 2020-11-16]

PAUDITŠOVÁ, E., HAMMEROVÁ, M., KRAJŇÁKOVÁ, I. *Obnova pestovania ovocných stromov ako formy tradičného hospodárenia v ochrannom pásme lokality UNESCO Vlkolíneec*. In Kozová, M. (ed.): Zborník z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku, 2018, s. 101-110.

PAUDITŠOVÁ, E., KOZOVÁ, M. a kol. *Krajinná štúdia – Vlkolíneec*. Výstup z projektu INTERREG V-A-SK-CZ/20/16/02 č. NKP3040D001: Pamiatky svetového dedičstva UNESCO v živote obcí, miest a regiónov. 2019. 100 s.

PINČÍKOVÁ, L. *K aktuálnym výzvam a úlohám v oblasti zachovania lokalít svetového kultúrneho dedičstva a jeho manažmentu*. In: Kozová, M. (ed.): Zb. z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018, Katolícka univerzita v Ružomberku. s. 20.

PRLA Vlkolíneec, *Zásady pamiatkovej starostlivosti – aktualizácia*. Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, 1990.

Protokol platnosti zásad. Zásady ochrany pamiatkového územia PRLA Vlkolíneec. 2016. KPÚ Žilina, č. KPUZA-2016/630-10/64159/RKPU.

Rada Európy. Európsky dohovor o krajine. Florencia, 2000, od 1.7.2021 zmena názvu, k dohovoru môžu pristúpiť aj neeurópske štáty.

REŽNÁ, N., LIPTAYOVÁ, Z., DVOŘÁKOVÁ, V., HRAŠKOVÁ, E., ŠICHTOVÁ, M., ŠTIPÁK, P., ŠABÍKOVÁ, M., PINČÍKOVÁ, Ľ, ANDRÁŠI, P. 2007. *Vlkolíneec. Návrh na vyhlásenie ochranného pásma pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry*. Pamiatkový úrad SR, júl 2007.

SAŽP. Regionálny územný systém ekologickej stability okresu Ružomberok, 189 s. + prílohy; 2013.

Sustainable cultural tourism. Report of the OMC (Open method of coordination). Working group of member states' experts. Publications Office of the European Union, 2019.

SVRČEK, P., SVRČEK, P., ML., BIŠŤAN, M., DVORSKÝ, P. Vlkolíneec, krátky história, architektúra a život. Vydalo Mesto Ružomberok v spolupráci s Ing. Branislavom Močánym – SOVA. 2008, 24 s.

UNESCO. *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, WHC 19/01. [online]. [2019]. [Citované 2020-09-07]. Dostupné na: <<http://whc.unesco.org/en/guidelines/>>

Územný plán regiónu Žilinského samosprávneho kraja – Prieskumy a rozbor. 2020.

Vyhlasovacia MŽP SR č. 194/2010 Z. z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Veľká Fatra.

Výsledky vyhodnotenia plnenia Manažmentového plánu PRLA Vlkolíneec (2009), ktoré boli vypracované pre Mesto Ružomberok v rámci objednávky „*Príprava podkladov pre nový Manažmentový plán pre lokalitu UNESCO Vlkolíneec*“. Katolícka univerzita v Ružomberku. december, 2020.

WIEZIK, M., NIŇAJOVÁ, I., ŠVAJDA, J., ELEXOVÁ, Ľ. *Koncept prírodného turizmu v slovenských podmienkach (Aevis n.o. | 2019 | verzia V02)*

Mesto Ružomberok
november 2022

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

